Uprostřed na okraji

Rozhovory s lidmi, kteří mění Sudety

01 severozápad

Uprostřed na okraji

Rozhovory s lidmi, kteří mění Sudety

01 severozápad

Uprostřed na okraji

Rozhovory s lidmi, kteří mění Sudety

01 severozápad

antikomplex

Místa prokletí a naděje

12
V krajině mých prarodičů se dnes kochám
Erich Vodňanský
Stranné u Blíževedel

23
Nejsem ochotnej smířit se s neutěšeným stavem
Petr Globočník
Litvínov

32
Poprosili jsme Josefa Wohlmanna o odpuštění, a dostali požehnání
Matouš Kirschner
Václavice

Zapomenuté příběhy

44
Jsem jako Indiana Jones, nalézám věci, o kterých už nikdo nevěděl
Jaroslav Vyčichlo
Svatobor

51
Kolektivní vina je průšvih, pořád nás to může rozbrečet
Marcela Svejkovská
Lubenec

58
Jsem rád, že jsem mohl zanechat stopu v podobě opraveného kostela
Radovan Boček
Horní Libchava

Místa s duší

68
V budovách jsou zakódované vzkazy našich předků
Anna Strnadová
Jablonec nad Nisou

77
Tohle místo si nás vybralo, nalákalo nás
Alice Janstová
Jelení

88
Je to tu děsivé a zároveň fascinující
Miriam Macnerová Vilímová
Johana Urbanová
Horní Vítkov

Svoboda něco udělat

98
Jsme lokální „mikro--influencerky“
Lucie Melničáková
Olga Jarolímková
Michaela Valášková
Ústí nad Labem

109
Neříkáme lidem, co si mají myslet, jen nabízíme setkání s jinými kulturami
Jarmila Ptáčková
Velký Šenov

116
Pohnutá minulost a drsnost kraje mě baví, ale znám i lepší romantiku
Petr Karásek
Chomutov

123
Díky zkoumání luk jsem se dostala k příběhu pohraničí
Jitka Pollakis
Krušnohoří

Uprostřed na okraji
Rozhovory s lidmi, kteří mění Sudety
01. severozápad

Koncept knihy — Michal Urban, Veronika Kupková (Antikomplex)
Vedení rozhovorů — Veronika Kupková (Antikomplex)

Překlad do němčiny © Maja Konstantinović (Antikomplex), Ulrike Strigl [rozhovor s A. Strnadovou], 2022
Úvodní texty © Irena Lenčová, Michal Urban, Jaroslav Rudiš, Michael Irmer, 2022

Redakce a korektura — Kristýna Bartoš (studio Datle)
Grafický návrh a sazba — Anežka Součková, Jana Jebavá (studio Datle)

Vydal spolek Antikomplex v roce 2022 s podporou euroregionu Elbe-Labe v rámci fondu malých projektů (projekt číslo 0840-CZ).

Aktivity Antikomplexu byly podpořeny Česko-německým fondem budoucnosti, děkujeme!

ISBN 978-80-906198-5-2

Úvodní slovo

Co se vám vybaví, když se řekne Sudety? Mlha, opuštěná krajina, ruiny, vytěžené doly? A jak si představujete lidi, kteří v této vaší představě Sudet žijí? Mladé? Staré? Jsou to spíš morousové nebo sympaťáci? Trochu blázni? Možná i díky současné popkultuře si spousta Čechů „z vnitrozemí" spojuje české pohraničí, tedy oblast, kde do druhé světové války žili čeští Němci, spíše s temnými obrazy. I pro spoustu Němců je to hlavně poloopuštěný kraj raubířů, zmaru, lidského nezájmu, čerpacích stanic, levného piva, frisérsalónů a tržnic s trpaslíky. Kraj, kde není radno dávat se s někým do řeči — stejně se nedomluvíme…

My Sudety známe a víme, že tam žijí nejrůznější lidé. A začalo nám být trochu líto, že v onom stereotypním, ponurém a neutěšeném, ale také chytlavém a aktuálně populárním obrazu Sudet není místo pro osobnosti a příběhy, jež této představě neodpovídají. Jsou to lidé, kteří se tu cítí doma a mají chuť měnit věci a kraj kolem sebe k lepšímu. Dělají to navíc vědomě, s úctou k místu, přírodě i k ostatním lidem. Nežádají za své angažmá aplaus, ani chytlavé titulky. Z toho, co dělají, mají radost. A ta je — jak doufáme — nakažlivá. Vybrali jsme pro vás pár příkladů, ve kterých jsou hlavními postavami zástupci různých generací, ženy i muži, zkušení i začátečníci. Jejich příběhy jsou plné naděje, odvahy a zdravé podnikavosti. Chceme vám je představit. Možná tím Sudety ve vašich očích ztratí to výjimečné kouzlo pustiny a jejich obraz se přiblíží běžné (a nudné?) normalitě. Tak ať, věříme, že si to Sudety zaslouží.

Knížka, kterou držíte v ruce, je takový náš první pokus. Nebo krok — směrem ke čtyřdílné edici, kterou svým způsobem inicioval pandemie. Když se zavřely hranice, nechtěli jsme jen sedět se založenýma rukama. Lidé v příhraničních regionech, kterým se v Antikomplexu dlouhodobě věnujeme, intenzivně prožívali přítomnost znovu vynořených státních hranic. Proto jsme se sem, do krajiny na okraji, ve stopách novinářů Mileny Jesenské a Michala Mareše, vydali a zkusili zaznamenat zajímavé příběhy lidí, kteří tu rádi žijí. Některé z nich jsme znali, na jiná jména nás odkázali jejich sousedé. Společně jsme v rozhovorech přežívali tu podivnou dobu pandemických omezení. Někdy osobně, jindy virtuálně, jak to jen bylo možné.

Jednotlivé kapitoly jsou uvozené zamyšlením lidí, jejichž životní zkušenost zrcadlí dynamický vývoj česko-německého potýkání v uplynulých dekádách. S životní moudrostí, lehkostí i nadhledem

sobě vlastním pro nás okomentovali to, kde se podle nich skrývá svoboda v každodenním konání (farář římskokatolické církve Michael Irmer), zapomenuté příběhy (Michal Urban, ředitel Montanregion Krušné hory — Erzgebirge, o. p. s.), místa s duší (spisovatel Jaroslav Rudiš) a také to, kde vidí prokletí i naději Sudet (pedagožka, překladatelka a tlumočnice Irena Lenčová). Všechny navíc pojí s regionem severozápadních Čech přímý vztah a mají ho „pod kůží". Pokud vás jejich myšlenky zaujmou, doporučujeme sledovat i jejich další inspirativní činnost.

Při tvorbě této edice nás tentokrát zajímají spíše lidé, než obce a budovy, proto zaujmou-li vás některá z míst, o nichž je řeč, zapátrejte třeba v našich *Zmizelých Sudetech*. Věříme, že se možná sami vydáte objevovat další odstíny, které se skrývají v zatím převažujícím černobílém obrazu sudetské krajiny. Proto u každého rozhovoru naleznete kontaktní údaje, včetně přesné adresy i čísla účtu. Třeba našim respondentům přispějete na činnost či je potěšíte tím, že díky vám objeví chybějící archiválii do své sbírky. A možná nezůstane jen u toho a přiložíte přímo ruku k dílu. Uvidíme… Nashledanou v Sudetech.

Za Antikomplex

Veronika Kupková, **Michal Urban** a **Tereza Vávrová**

Místa prokletí a naděje

1. *Stranné u Blíževedel*
2. *Litvínov*
3. *Václavice*

Místa prokletí a naděje

Stoupám na tabulovou horu Úhošť, krajinnou dominantu severozápadní části Doupovských hor. Z náhorní plošiny se nabízí nádherné výhledy na Doupovské a Krušné hory, údolí řeky Ohře, města Klášterec a Kadaň a další přilehlé obce.

Kromě krásy ale vnímám také krajinu zjizvenou povrchovými doly — místní elektrárny spolykaly miliony tun hnědého uhlí. Mnoho obcí kvůli těžbě uhlí zaniklo, ale snad nejzbytečněji zaniklými vesnicemi jsou pro mě Mikulovice a Vernéřov u Klášterce nad Ohří. Na začátku sedmdesátých let dvacátého století bylo rozhodnuto zřídit ve vernéřovském údolí úložiště popílku prunéřovských elektráren. Obce proti rozhodnutí protestovaly marně, byly postupně vysídleny, zástavba zbořena. K výstavbě popílkoviště však nikdy nedošlo. Zůstal tu stát jen zchátralý kostel svatého Mikuláše

s hřbitovem. Avšak zázraky se dějí, a tak střecha kostela nově svítí červení, trávník na hřbitově je vzorně posečený a u zdi jsou vidět včelí úly. Náznaky života, naděje pro toto místo.

Kolika jednotlivců i rodin se dotklo vytvoření přehrad Nechranice a Přísečnice? Příběhy některých z nich žijí dál v dobových filmových dokumentech či v knize *Přísečnice žije Pressnitz lebt*.

Osud dvojího vysídlení má i mnoho obcí na území vojenského výcvikového prostoru Hradiště (Doupov). Po odsunu německého obyvatelstva se v padesátých letech museli vystěhovat i noví obyvatelé. Také zde však nalézáme místa naděje. V roce 2016 byla z vojenského újezdu — díky jeho zmenšení — vyčleněna obec Svatobor. Dochovala se zde zřícenina kostela Nanebevzetí Panny Marie. O záchranu kostela již několik let usiluje *Spolek pro dokumentaci a obnovu památek Karlovarska*. Ve Svatoboru revitalizují také zdevastovaný hřbitov, který museli dohledat podle starých map, protože byl pohřben pod vrstvami zeminy. „Naštěstí" pro toto místo, neboť kameny nemohl nikdo odnést a hřbitov zůstal zachován.

Ale vraťme se zpět na místa v dohledu z hory Úhošť. V blízkosti Kadaně se v obci Želina nachází kostel svatého Vavřince s hřbitovem. Dva spolky daly ruce dohromady, ten karlovarský radil *Spolku přátel Želinského kostela* při částečné revitalizaci hřbitova.

Nadšení jednotlivců i uskupení při záchraně památek dokumentují i další místa, která obsáhneme pohledem směrem k Žatci. Vintířovská poutní kaple a lapidárium zaniklých obcí Doupovských hor jsou toho důkazem. Nejgrandióznějším projektem uskutečněným v nejkratším čase, kterého jsem se zúčastnila, byla revitalizace kostela svaté Markéty ve Vintířově. Během jediného víkendu zde 45 členů německého spolku pro záchranu památek spolu s několika místními obyvateli znovu zprovoznilo kostel, ve kterém se tak po více než šedesáti letech mohla konat bohoslužba.

Zachraňovat památky a znovu vdechnout život místům, která byla opuštěna, je nesmírně důležité a děje se to. Nejvzácnější jsou však návraty na místa, která byl někdo nucen opustit a se způsobenými traumaty se nyní vyrovnává díky setkávání s lidmi. Bývám toho každoročně svědkem například v Kadani.

Irena Lenčová
pedagožka, překladatelka a tlumočnice

V krajině mých prarodičů se dnes kochám

Erich Vodňanský (*1985) se narodil ve Vídni, kde také vystudoval ekonomii a práva. Mohlo to být ale úplně jinak, nebýt odvahy jeho rodičů, kteří nechtěli žít v totalitním Československu. Když jeho rodina v 90. letech získala v restituci statek na Českolipsku, rozhodl se hodit pohodlný velkoměstský život za hlavu. Od roku 2009 tak pečuje o krajinu, ve které hospodařili už jeho prapraradiče a kde se cítí doma.

Co tě pojí s tímto místem? Jak ses dostal do Stranného?
Moji rodiče emigrovali v 80. letech do Rakouska a já jsem vyrůstal ve Vídni. Chodil jsem tam na gymnázium, absolvoval jsem tam vojenskou službu i univerzitu. Stranné a náš statek pro mě ale vždycky hrály velkou roli, jelikož to bylo místo naší rodiny. Děda statek dostal v restituci na začátku 90. let a sám měl k místu hluboký vztah. Vyrůstal tu s rodiči, kteří statek ve 20. letech 20. století koupili. Několikrát ho museli opustit, nejdřív za války a pak i kvůli komunistům, a děda ho dostal zpátky jako ruinu. V důchodovém věku ho začal dávat znovu dohromady a budovat. Já jako malý kluk jsem trávil prázdniny s dědou na statku a pomáhal jsem mu. Statek jsem s ním hodně prožíval. Víc a víc ve mně zrála myšlenka a přesvědčení, že bych se chtěl věnovat zemědělství a našemu statku a po dědovi také pokračovat.

Jak se na to dívali tvoji rodiče?
Pro moje rodiče bylo vždycky jasné, že nechtějí žít v komunistickém Československu. Nakonec tedy zvolili cestu emigrace, ačkoliv vztah ke své rodné zemi měli a u tatínka i u maminky byl intenzivní. Nechtěli ale žít v nesvobodném, totalitním systému. Proto emigrovali do Rakouska, kde jsem měl to štěstí se narodit. Po sametové revoluci se našim pojem ‚domova' rozšířil, byla to Vídeň, Praha, statek ve Stranném. Hodně času jsme trávili na cestách. Vzdálenost Vídeň—Praha nebo Praha—statek pro nás nikdy nebyla žádná potíž. Samozřejmě si ale ještě pamatuju, byl jsem tehdy malý kluk, když byly hraniční kontroly a my jsme stáli hodinu, dvě tři na hranicích. Ale tohle období už je naštěstí pryč a doufám, že už se nikdy nevrátí.

Obnovovat zrestituovanou ruinu v 90. letech asi nebylo jednoduché. Jak na vás hleděli místní?
Jsme tady v bývalých Sudetech. Pamatuju si z vyprávění mého dědečka, že v meziválečné době byla naše rodina jediná česká rodina ve Stranném, jinak tam byly samé německé rodiny. Takže to bylo soužití nás s německy mluvícím okolím. Spousta německých rodin také na našem statku pracovala, jelikož to byl na tu dobu poměrně velký statek. Tohle soužití bylo mezi válkami dobré a my patřili ke starousedlíkům, kteří tu, sice jako Češi, žili už před druhou světovou válkou, tedy ještě před začátkem komunismu.
Když dědeček dostal statek zpátky v restituci, němečtí obyvatelé už tu nebyli. Namísto nich tu žili Češi, kteří se sem dostali díky Benešovým dekretům, které jim umožnily dostat se k nemovitostem a domům. Přemýšlím, jak bych to teď řekl. Naše rodina má vlastně k tomuhle místu mnohem delší vztah než mnoho lidí, kteří sem přišli v době komunismu. Když se dědeček na statek vrátil, pamatuju si z jeho vyprávění, že mu ne všichni fandili. Náš statek byl před revolucí včleněn do družstva Kravaře, které ale všechno rozkradlo. Po revoluci se přetransformovalo na různé další organizace, tak jak to bylo v té době běžné i všude jinde v Čechách a na Moravě. Lidi, kteří kdysi v tomhle družstvu pracovali, byli částečně těmi, kteří náš statek rozkradli, anebo ho nechali chátrat. A najednou byli změnou režimu a poměrů nuceni dědovi vydávat majetek zpátky, což se nikomu samozřejmě nechtělo. Dělali různé obstrukce, protahovali jednání, oponovali. Takže hodně lidí dědovi na začátku určitě nepřálo.
Dědovy začátky byly tedy obtížné, nejenom dostat majetek zpátky. To, co

získal, bylo v dezolátním stavu, neměl tu ani kde bydlet a musel pořád dojíždět. Vzal si taky velikánskou půjčku, aby mohl začít stavět a rekonstruovat. Na druhou stranu si ale pamatuju spoustu lidí, někteří z nich ještě žijí, kteří s dědou vycházeli moc dobře a navázali s ním nová přátelství. Pomáhali mu a on zase jim. Postupně se tedy ty obtíže i situace měnily až do dnešní doby, kdy je statek živou součástí svého okolí, s mnoha skvělými vztahy a spoustou lidí, kteří nám a statku drží palce. Sleduji, jak se věci mění.
Když jsem ještě studoval, v Blíževedlích probíhaly pozemkové úpravy, což byla jediná příležitost, jak si rozšířit hospodářství, jelikož nástupnická firma bývalého družstva měla tehdy jen dlouhodobé nájemní smlouvy, např. na deset nebo dvacet let, do kterých nebylo možné zasahovat. Zároveň těm vlastníkům za pronájem platili pouze zanedbatelné částky. Pozemkové úpravy ale stanovily, že veškeré pachtovní smlouvy pozbývají platnost a musí se znovu založit. Já jako student práv jsem tuhle příležitost využil a lidem v okolí, kteří vlastnili pozemky, které jsme chtěli obhospodařovat, jsme rozeslali nabídky pronájmu. To se nakonec dařilo domlouvat a lidé od nevýhodných smluv přecházeli k nám. Byl to skvělý impuls a já si říkal, že mi zemědělství dává smysl a radost. Předseda v té konkurenční firmě, který tu ani nežije, na to ale reagoval dopisem, který rozeslal všem místním, a varoval je před tím, aby svoje pozemky prodávali či pronajímali „spekulantům ze zahraničí". Ukazuje to obrovskou absurditu celé situace. Naše rodina tu žila mnohem dřív než ostatní. Tohle jsou ty divočejší začátky mého hospodaření. Můj děda a moje babička to měli ale ještě mnohem složitější. Já jsem mohl na spoustu věcí navázat a krůček po krůčku tvořit dál.

To není typická kariéra mladého Vídeňana… Kdy sis řekl, že chceš hospodařit v Čechách?
Důvodem byl zaprvé můj hluboký vztah ke statku, k práci mého dědečka a k našemu rodinnému odkazu. Vždycky jsem se tu cítil doma a rodinnou minulost jsem vnímal velice intenzivně. Záleželo mi na tom, aby Stranné fungovalo a pokračovalo. Taky jsem chtěl dědovi pomáhat, protože jsem cítil, že to opravdu nemá lehké. Na druhé straně jsem měl ve Vídni úplně jiné možnosti a moje profesní cesta mohla být velice jiná. Klíčový bod, který vedl k tomuhle rozhodnutí, byl nejenom vztah k odkazu předků, ale i to, že jsem vždycky chtěl dělat něco „svého". Něco vytvářet, vybudovat, jít si svojí cestou. A tuhle možnost mi statek vždycky perfektně dal. Pokaždé, když jsem měl nějakou myšlenku, nápad, mohl jsem to *já* zrealizovat. To je také důvod, proč jsem se začal věnovat zemědělství. Nikdy jsem toho rozhodnutí nelitoval. Očekával jsem, že mi statek umožní určitou samostatnost a svobodu rozhodování a konání, a to se také vždycky stalo. Jsem za to moc vděčný a hodně mě to baví.

Hospodařit se dá mnoha způsoby, kterým směrem ses vydal?
Když jsem začínal farmařit, byl jsem čerstvý absolvent ekonomické fakulty. Moje začátky byly úplně jiné než přístup dnes. Tenkrát byly jiné podmínky a předpoklady, fungování statku muselo být víc zaměřené na ekonomiku. Časem, a také se vztahem k místu, kde žiju, kde se pohybuju a které mám rád (péčí o něco, co bych chtěl předávat dál a ideálně v lepším stavu), to vedlo k tomu, že mě ryzí

orientace na ekonomické faktory přestala uspokojovat. Mě by dnes neuspokojovalo, kdybych měl ty nejhezčí pšeničné lány s nejskvělejšími výnosy, ale byly by to jednotvárné monokultury. Vzhledem k tomu, že k místu mám rodinný vztah, žijeme tady, večer se tu jdu projít se psem, prostě se v té krajině pohybuju a kochám se. Není to pro mě jenom nějaká ekonomická entita, kterou sleduju na počítači, ale *jsem* na tom místě. Ano, ekonomika je důležitá, bez ní bychom nemohli naše věci dělat, jelikož všechno musíme financovat. Cílem statku ale není intenzivní hospodaření. Chceme jít vybalancovanou cestou, někde produkovat, ale někde přenechávat přírodě a vytvářet krajinu, přispívat k biodiverzitě a vytvářet harmonii. I estetický ráz přírody je důležitý, abychom se v ní cítili dobře. Tenhle přístup mě z dlouhodobého hlediska naplňuje daleko víc nežli nějaké finanční ukazatele. Neběžím krátký sprint, ale je to maraton. V ideálním případě předám statek v budoucnu dál a jeho život bude pokračovat.

↑ *Erich Vodňanský na svém statku.*

Inspirovalo tě něco v Rakousku nebo jinde v zahraničí?
Určitě! Jsem hodně ovlivněný rakouskou krajinou, která je velmi členitá. Vždy když cestuji a mám možnost krajinu pozorovat, nikdy se mi nelíbí zemědělská průmyslová výroba. Místa, kde je to jen „fabrika venku" a s přírodou, krajinou a venkovem to nemá nic moc společného. Naopak se mi vždycky líbila fragmentovaná krajina — pole, louka, remízek, rybníček, do toho pastvina s dobytkem, někde i traktor, který zrovna zasívá, vedle toho zpěvní ptáci, drobná zvěř, kvetoucí pásy pro hmyz. Zkrátka zemědělství, které je rozmanité v tom, jak velká škála plodin se pěstuje a aby se mohly střídat. Tohle když vidím, rád se tím inspiruju. Snažím se to i u nás na statku, kde je to možné, realizovat.

Co konkrétně dnes obhospodařuješ?
Hospodaříme aktuálně na 500 hektarech půdy, z toho našich je asi 330 hektarů. Většinu ostatních ploch máme v nájmu od litoměřického biskupství. Převážná část je orná půda, na které pěstujeme široké spektrum plodin — pšenici, ječmen, žito, hořčici, řepku, pelušku, svazenku, jetel nachový, na okrajích zakládáme nektarodárné pásy nebo pak i slunečnicové a čirokové pásy pro zpěvné ptáky. Na 15 hektarech máme také chmelnice, které se do našeho údolí krásně hodí. Na zbývajících plochách máme louky a druhově bohaté pastviny. Stranné leží v CHKO Kokořínsko — Máchův kraj, takže je tu speciální management krajiny a my se také snažíme na našich travnatých

porostech zachovávat bohatou druhovou skladbu. K tomu patří také lesní pruhy, remízky a rybník. Tohle všechno tvoří náš statek.
Kromě rostlinné výroby máme i stádo masného skotu, francouzské plemeno limousine, které je po většinu roku venku. V zimě jsou ale ve stáji a díky tomu získáváme hnůj, kterým následně hnojíme půdu. Ještě máme pro radost pár ovcí, koní a slepic a celému tomu velí náš pes.

Obyvatelé Sudet byli s krajem po generace natolik sžití, že i skály nebo jeskyně měly názvy

Na statku se ale poslední dobou potkávají také další lidé…
To je pro mě hodně důležité — aby byl statek otevřeným místem. Spolupracujeme s *Asociací soukromého zemědělství*, zorganizovali jsme Selské slavnosti nebo celorepublikové dožínky. Spojuje nás přístup k zemědělství, kdy nám jde nejen o produkci kvalitních a zdravých potravin, ale také o péči o krajinu a vytváření biodiverzity. Snažím se naši práci také prezentovat. Myslím si, že můžeme být dobrým příkladem jak přistupovat k výzvám, kterým zemědělství musí čelit a bude jim v budoucnu čelit. Jsme také aktivním členem *Asociace společenské odpovědnosti*, protože si myslím, že společenské odpovědnosti je třeba věnovat pozornost. Zároveň už několik let spolupracujeme se skautským oddílem v Blíževedlích, který nově založili manželé Hodysovi. Mají dnes asi 20 členů, což je

↑ *Pestrá krajina kolem statku Vodňanských je domovem mnoha živočichů.*

úžasný úspěch, který se jim během krátké doby podařil. Také jsme se zapojili do projektu „Živá půda“ od *Skautského institutu*, kromě krátkého videa z toho vznikla i víkendová setkání pro děti. Jsou to věci, které mě těší a dávají mi velký smysl.

Vždycky je lepší povzbudit jednoho než žádného, a dva než jednoho

Měl jsi i období, kdy jsi pochyboval nebo sis nevěděl rady?
Dlouho pro mě bylo složité vypořádat se s mojí touhou po perfekcionismu, chtěl jsem mít všechno, jak se říká v němčině „pünktlich und präzise“ a zároveň také věci posouvat rychle. Říkal jsem si, že nemám na co čekat a nechci ztrácet čas. Že musíme věci měnit rychle. Také jsem to tak nějakou dobu dělal, ale musím říct, že to intenzivní tempo, které jsem v posledních deseti letech měl, už nebylo zdravé a ani možné — co se týká mých sil — udržet. Takže jsem musel trochu ubrat, nechat věcem volnější průběh a najít nějakou balanc a harmonii. To se mi teď daří mnohem líp, než když mi bylo o deset let míň. Ale je nejvyšší čas, že jsem si tenhle princip osvojil. Jsem za to moc rád.
Třeba rok 2021, i když se to možná nezdá, byl mimořádně těžký. Plodin máme hodně, některé jsou speciální a obzvlášť choulostivé oproti těm „tradičním“ plodinám jako řepka, kukuřice nebo pšenice. A před sklizní pršelo, pršelo, pršelo, a my nemohli sklízet. Přicházely přívalové deště, ačkoliv bych řekl, že se pořád ještě nacházíme ve fázi dlouhodobého sucha. Úroda byla zralá, ale my museli čekat, až budeme moct začít sklízet. To je složitá a stresující situace, když máš na poli svoji veškerou snahu, ale nemůžeš to dostat domů, protože počasí to zkrátka neumožní. Pak to sklidíš, ale výnos je z toho třeba úplně jiný, než si počítal. To byla poměrně těžká situace. A takovéhle složitosti pokračovaly. Jelikož jsme pak sklízeli hodně pozdě, nedařilo se nám zakládat včas porosty. Zakládali jsme je v období, kdy už najednou deště nebyly, a ony nevzcházely. To jsou ryze zemědělské aspekty, které nemůžeš ovlivnit — i když jsi připravený a uděláš to nejlepší.

Lidi s půdou pojí vztah, dá se podle tebe tahle sounáležitost podporovat? Jak se podle tebe získává pozitivní vztah ke krajině?
Já bych na to šel přes děti a přes mladé lidi, u nich bych se snažil tenhle vztah vybudovat. Když se to podaří v jejich útlém věku, je veliká šance, že to najdou i v dospělosti a budou to předávat dál i svým dětem. Těžší je to u dospělých lidí, kteří vztah ke krajině nemají. To je určitě těžké změnit, ale na druhou stranu i u nich je třeba jít příkladem a třeba prezentovat naši práci, ukazovat, co se může dělat a co by se nemělo dělat. Snažit se tu a tam někoho vyzvednout. Vždycky je lepší povzbudit jednoho než žádného, a dva než jednoho. Velká pomoc by také bylo to, kdyby se dařilo redukovat odpady v přírodě. Kdyby lidé, kteří do přírody chodí a užívají ji k rekreaci, ji neznečišťovali v okamžiku, kdy z ní odchází. To je velmi smutné, protože se nejedná o jednotlivce. Spousta lidí do přírody chodí, využívají ji pro svůj benefit, ale zároveň jí dávají hodně na frak.

Co tebe jako malého kluka v krajině nejvíc lákalo?
Velké pojítko ke krajině byl můj tatínek, jelikož se profesně zabývá volně žijící zvěří — jeleny, srnci, bažanty — lovnou zvěří. To je tatínkova vášeň a zároveň i práce. Z toho důvodu mám k přírodě blízko, tam je náš společný zájem — vytvářet krajinu z hlediska biodiverzity tak, aby to byl celistvý ekosystém, kde zvěř má svoje úkryty a svoji potravu. K tomuhle aspektu přírody a krajiny mě tatínek hodně vedl.

Krajinu můžeme „číst" také díky reliktům minulé doby. Všímáš si i toho, co v krajině může „vyprávět historii"?
Tohle mi připomíná jednu věc, která mě fascinovala — koupil jsem si totiž mapu Sudet z období první republiky, na které byl náš region krásně vyobrazený. Samozřejmě na ní byly všechny nápisy v němčině, což je velmi zajímavé (bylo to totiž v době první republiky, tedy za Československa). Všechna místa na ní měla německé názvy — Stranné, Bližvedly, Litice… všechno německy. Ale co mě na tom nejvíce překvapilo, jsou skály, které máme za rybníkem. Nikdy jsem neslyšel o tom, že by tyhle skály byly pojmenované. Myslím si, že v češtině ani název

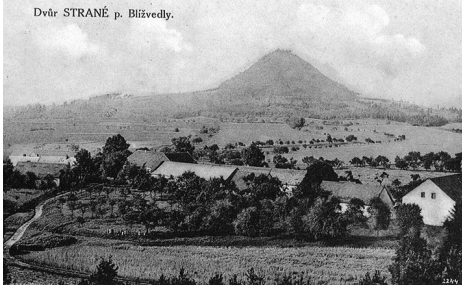

↑ *Statek má dlouhou historii.*

nemají. Ale na té mapě každá ta skála má svůj německý název, třeba *Leitmeritzer Felsenbraut* nebo *Zuckerhut*. Další skála se jmenuje Turmwacht. To mě úplně nadchlo! Možná to ukazuje na to, že to německé místní obyvatelstvo Sudet bylo s tím krajem a s přírodou po generace natolik sžité, že i skály nebo jeskyně měly německé názvy. Dneska nevím o tom, jestli ty skály mají český název, možná ano, ale zdá se mi, že nemají a že tahle absence hezky ukazuje, jak za tak krátkou dobu (od odsunu Němců) vztah Čechů k téhle krajině nenabyl takové hloubky, aby skála měla český název. Líbí se mi na tom, jak moc je krajina spojená s historií místa.

Duchovní kontext mojí práce je být v něčem ukotvený a hrát určitou roli

Vnímáš nějaké duchovní téma, něco, co tě přesahuje — ať už ve vztahu k místu nebo k tvé práci?
Vnímám to, jak je místo spojené s mým dědou, pradědou, babičkou i prababičkou. K Strannému měli všichni hluboký vztah, který také sdílím. Přál bych si, aby ho v budoucnu měly i moje děti. Tohle místo teď spravujeme pro další generace. To je moc hezký pocit a v mých očích i duchovní kontext mojí práce — být v něčem ukotvený a hrát určitou roli. Snažíme se s tím místem, v rámci možností, dělat to nejlepší.

Soužití lidí, kteří se ocitnou na jednom místě z různých důvodů, s sebou

nese hodně obtíží. Máš pocit, že se už lidem v Sudetech podařilo dostatečně se sžít, porozumět si?
Vnímám, že hodně lidí má ke statku a k naší činnosti kladný vztah. Samozřejmě jako ve všem jsou lidé, kteří mají různé názory a vnímají věci úplně jinak, ale nad tím si nelámu hlavu. Vyhledávám pozitivní energii a pozitivní lidi, kteří jsou podobného smýšlení, a těmi se obklopuji. Myslím, že se mi to dobře daří a díky tomu nemívám pocit, že bych tu byl nějakým osamoceným mohykánem. Znám spoustu lidí, kterým na statku velmi záleží a kteří k němu mají úzký vztah — třeba lidi, kteří tu pracují a pomáhají. To je skvělé! A v rámci různých iniciativ, ať jsou to skauti v Bliževedlích nebo i různé oslavy, které jsme na statku pořádali. Nedávno se dokonce založil spolek *Naše Bliževedly* a v našem okolí máme spoustu skvělých osobností, které v rámci svých možností dělají úžasnou práci. Je tu mnoho zajímavých iniciativ a myslím si, že je to lepší a lepší, že se v poslední době začalo dít mnohem víc věcí, když to srovnám s tím, jak to bylo před deseti lety. Tehdy jsem z tohoto hlediska tak dobrý pocit neměl. O pár vesniček dál, v Úštěku, vznikl před nedávnem taky spolek *Anna Linchin*. Překvapilo mě, že se pojmenovali podle sudetské Němky, podle osobnosti, která tam žila před dávnou dobou, a navíc to byla Němka, ne Češka. Ale protože byla spojená s tím místem, i ten dnešní spolek si vzal kus této historie a pojmenoval se podle ní. Možná to ukazuje, že už jsme jako společnost dál a že toho, co nás rozděluje, už je méně než toho, co nás pojí. A že to kromě nás vnímá víc a víc lidí.

↑ *Dnes je dvůr místem setkávání.*

Toho, co nás rozděluje, už je méně než toho, co nás pojí

Jak silně cítíš téma česko-německého soužití ve vašem regionu?
Myslím si, že většině lidí už je to asi jedno. Zároveň se ale najde spousta lidí, kterým to jedno není a kteří společnou minulost vnímají, pěstují a uchovávají zahraniční kontakty. Vím, že moje prababička v době po odsunu Němců a za komunismu dostávala dopisy z Německa od lidí, kteří na statku kdysi pracovali a s kterými se znala. Byla dlouho v kontaktu s lidmi, kteří z Blíževedel odešli. I můj děda, když se vrátil na statek v 90. letech, tu občas potkal lidi, kteří přijeli z Německa a jejichž rodiče pocházeli třeba z Blíževedel. S dědou udržovali vzájemný kontakt a psali si dopisy, které jsou dodnes schované. Naše rodina měla s německými starousedlíky kontakt i po jejich vysídlení.
Moje prababička měla nejdřív vůči Němcům velký pocit křivdy, když museli ze statku za války na několik let pryč. Po válce ho ale dostali zpátky a v době před odsunem se to v ní změnilo, protože

najednou viděla, jak se s Němci tehdy zacházelo, že se z nich stali opravdoví vyhnanci. Proto se jim snažila pomáhat, i přes počáteční pocit této osobní křivdy. Pozdější situace, když s nimi udržovala alespoň korespondenčně vztahy, ukazuje, že k sudetským Němcům a těm kolem statku zvlášť, měla vždycky blíž a víc jí toho s nimi spojovalo nežli s komunisty, kteří se pro ni stali skutečným životním nepřítelem. Spolu s pradědečkem se už navrácení komunisty sebraného majetku nedožili. Byla to pro ni obrovská životní ztráta. Každopádně je zajímavé, jak se jejich postoje měnily. Dokážu si představit, že za války byla i u nich dvou jistá nenávist vůči Němcům. Zničilo se Československo, vznikl protektorát, majetky se zkonfiskovaly. Ale pak se to otočilo a komunismus změnil všechno. Zdá se mi to ještě absurdnější, že to tehdy prováděli Češi Čechům…

Tatínek mi nedávno vyprávěl, že když mělo dojít k odsunu Němců, pradědeček s prababičkou se snažili rodinám pomáhat, třeba tím, že jim dávali pracovní příležitosti, aby se jejich odsun co nejvíc oddálil. Z toho samozřejmě vznikly mezi nimi vazby, které pokračovaly i v době komunismu. Paradoxně, když pomineme ono šílenství odsunu a toho divokého období, jako třeba Brünner Todesmarsch [Brněnský pochod smrti], tak se dá říct, že spoustě lidem, kteří odsun přežili, se pak hlavně v západním Německu nebo Rakousku dařilo mnohdy líp než lidem, kteří tady zůstali v době komunismu. A rozhodně se jim vedlo líp než naší rodině. V tom je velká ironie osudu. Oni sice byli odsunutí, ale jejich děti už se narodily ve svobodné zemi. Můj tatínek a maminka museli nejprve emigrovat, aby se z té komunistické totality dostali pryč a mohli žít také svobodně. My už to naštěstí tak

↑ *Rodinný statek vedou spolu děda a vnuk Vodňanští.*

nemáme a jediné, na čem záleží, je, aby to tak i zůstalo.

Důležité je vnímat místo tak, jako kdyby tu měly vyrůstat moje děti

Váš statek byl tedy pro odsunuté rodáky takovým záchytným bodem. Vzpomeneš si na nějaký příběh, který tě v této souvislosti hluboce zasáhl?
Je pro mě takovou zajímavostí, že po mnichovské dohodě, kdy došlo k přičlenění Sudet k německé říši, mohla naše česká rodina nadále na statku hospodařit. Odebrání statku tehdy nepřišlo automaticky s nástupem protektorátu. Až v souvislosti s tím, že můj děda musel nastoupit do německé školy, což můj praděda nechtěl. Na základě tohoto rozhodnutí pak museli statek opustit a připadl říšské správě. To je hodně důležitý aspekt, protože kdyby se tenkrát praděda podvolil německé správě, po válce by se i na naši rodinu vztahovaly Benešovy dekrety a byli bychom vysídleni. Přiřkli by nám spolupráci s nacisty, to je jisté. Je nutné také přiznat, že statek válku přečkal v úplně jiné, mnohem lepší podobě, než následnou dobu komunismu. Jakmile válka skončila, mohli moji prarodiče poměrně plynule navázat na to, kde „skončili“, a svoje hospodářství převzít. Nacisti to nijak nezplundrovali, nerozbili. Dobytek a koně byli samozřejmě v rámci potřeb pro válku odebráni, to je jasné, ale budovy byly v pořádku a mohlo se pokračovat. Po komunismu to takhle nebylo.

Co podle tebe v dnešní době Sudety nejvíc potřebují, aby se tu dobře žilo?
Řekl bych, že Sudety — stejně jako každé jiné místo — potřebují lidi, kteří k tomu místu mají vztah a zároveň ho chtějí utvářet k lepšímu. Ty, kteří si místa váží, mají pro něj cit, ale i odpovědnost. Důležité je, aby místo vnímali a utvářeli s ohledem na to, jako kdyby tu vyrůstaly jejich děti. To je asi nejdůležitější a je to potřeba všude, v Sudetech o to víc. I v Blíževedlích je to na některých domech vidět, že lidé k nim nemají vztah a za několik desetiletí nebyli schopni ani opravit omítku. To „mluví“ samo za sebe. Ale v Sudetech je hodně paradoxů. Můžeš tu narazit na jednu vesničku, kde si řekneš: „Páni, málokde je zanedbanější vesnice!“ Ale hned vedle najdeš osadu, která patří k těm nejmalebnějším. Tohle je takový specifický ráz Sudet, že se oboje střídá.

Odsun sudetských Němců vnímám jako velkou tragédii s následky dodnes

Zmiňoval jsi brněnské poválečné události. Jak vnímáš aktivity, jako je například Meeting Brno, které připomínají minulost česko-německých vztahů a usilují o smíření?
Na to mám jasný názor: je to pro mě hodně důležité, jelikož je jasné, že na obou dvou stranách konfliktu se staly křivdy — jak ze strany Němců vůči Čechům, tak ze strany Čechů vůči Němcům. Je třeba tyhle křivdy pojmenovat a ukázat na ně. Tam, kde se zločiny skutečně páchaly a také mnoho nelidských věcí, je třeba na

ně upozorňovat a mluvit o nich. Osobně vnímám odsun sudetských Němců jako velkou tragédii, která má následky dodnes. Soužití Němců a Čechů v Sudetech, ale i v jiných částech Čech a Moravy, třeba v Praze, Jihlavě, Brně, bylo vždycky založené na vzájemném kulturním obohacení obou těchto národů. Navíc byli propletení, spojení… Spousta sudetských Němců byla také mimořádně schopná, což ukazují obrázky Sudet z doby první republiky. I Blíževedly byly v té době nádhernou a malebnou vesničkou se spoustou velikých domů. Svědčilo to nejenom o bohatství, ale také o přítomnosti lidského kapitálu a zdrojů jako takových. Je logické, že nástup komunismu v Čechách by za přítomnosti tří až čtyř miliónů sudetských Němců zřejmě nebyl tak snadný, jako byl bez nich. Je evidentní, že to bylo účelové rozhodnutí, spolu s účelovým šířením nenávisti mezi lidmi, aby se Benešovy dekrety a odsun mohly nějak odůvodnit. Vnímám to jako velkou tragédii, díky které měl komunismus „volné pole“. Samozřejmě je potřeba říct, že nacismus a komunismus byly dva zločinecké režimy — ani jeden z nich nebyl „horší“ nebo „lepší“, každý z nich zapříčinil desítky milionů mrtvých a obrovské lidské neštěstí. To je rozhodující. Co se týče nás v Čechách, druhá světová válka a stopy nacismu by byly bývaly poměrně rychle vyřešené. Československo bylo v meziválečné době jednou z nejbohatších zemí světa a Čechy zvlášť by na to poměrně rychle mohly navázat. Nebyla tu taková bída a škody na průmyslu jako v rozbombardovaném Německu nebo Rakousku. To, co však napáchal komunismus — nejenom na materiální úrovni, ale především na té lidské — pociťujeme dodnes a bohužel to vypadá tak, že to budeme pociťovat ještě hodně dlouho.

Třeba v zemědělství a ve struktuře krajiny jsou škody enormní a zatím to na změny k lepšímu bohužel nevypadá. Já sám sebe vnímám jako Čecha, Rakušana, ale víc než to se cítím jako Středoevropan a Evropan, to je pro mě důležité. Hranice pro mě nejsou rozhodující a byl bych nešťastný, kdyby se zase vynořily… A vzhledem k tomu, že se vnímám jako Středoevropan, je mi odsun Němců upřímně líto. Naše země a naše společnost by na tom byla rozhodně líp, kdybychom z téhle plurality kultur, myšlenek a hodnot mohli nadále čerpat. Určitě by to bylo v mnoha aspektech přínosné. Bohužel je to ale nenávratně pryč. Ale na druhou stranu máme dnes společnou evropskou myšlenku, která tyhle ztráty může kompenzovat — v případě, že se toho správně ujmeme, uchopíme to, využijeme toho, a nespadneme do úzkých šablon národního myšlení a tendencí. x

---

Erich Vodňanský

Statek Vodňanský
Blíževedly 34, 471 04

www.statekvodnansky.eu
Facebook: Statek Vodňanský

Litvínov / Ober Leutensdorf

Nejsem ochotnej smířit se s neutěšeným stavem

Petr Globočník (*1982) je v severních Čechách pojmem, a to nejen díky své snaze uhájit územní limity těžby hnědého uhlí na Litvínovsku. V místě, které většina veřejnosti nazývá „sociálně vyloučenou lokalitou“ vytváří spolu s místními obyvateli prostor pro komunitní aktivity, a navíc se tam rozhodl i s rodinou žít. Nejde o nic menšího než o navracení sousedské pospolitosti — do ghetta a do bývalé německé vily. Moc dobře si uvědomuje, že život v Sudetech může být prokletí i dar.

Proč jste se pustil do komunitních aktivit právě v Litvínově?
Jako teenager jsem si myslel, že Litvínov je středobodem světa. Sídliště Janov pro mě pak bylo jeho pupkem. Postupně jsem si začal uvědomovat, že to tak úplně není a že jsou mnohem hezčí a zajímavější města. Zájem o Litvínov mi ale zůstal, mám v sobě určitý patriotismus. To nás také ve spolku spojuje. Začali jsme být aktivní ve chvíli, kdy jsme si všimli úpadku města. V 90. letech, když šel člověk po náměstí, tam bylo plno lidí a hemžilo se to různými aktivitami, korzovalo se sem a tam, bylo to srovnatelné s pražským Václavákem. Když tam jdete dneska, máte pocit, že jste ve městě duchů, a nám to začalo hodně vadit.
Nemyslím si, že jsme naší činností nějak ojedinělí — třeba pražská *Klinika*, to je docela podobná myšlenka, akorát my jsme nikdy nesquatovali. Náš spolek začal v roce 2014 a hned jsme se chtěli pustit do záchrany komplexu budov bývalé polikliniky, což je technická památka. Jednali jsme o tom tehdy s městem, nechtěli jsme dělat nic nelegálního. Ale ukázalo se, že je to dlouhodobý projekt a město nebylo úplně stálým partnerem. Nakonec jsme šli cestou takovou, že jsem objekt koupil (spolek neměl tolik peněz) a společně to opravujeme. Chtěli jsme ještě zachránit jeden další objekt, nejstarší dům stojící v centru Litvínova č. p. 158, je to dům s hrázděním. Tam jsme se ale bohužel nedohodli na ceně, byla příliš vysoká. Pracuju jako sociální pracovník a mám rodinu, takže jsem si to nemohl dovolit.
Postupem času jsme uspěli v komunálních volbách a abych — jako většina politiků — taky něco slíbil, řekl jsem, že se odstěhujeme do Janova. Začali jsme tam hledat bydlení, ale pronájmy tam byly na české poměry šíleně vysoké, běžně kolem 14 tisíc. Tehdy jsme si s manželkou řekli, že nechceme podporovat obchod s chudobou, protože za takové částky si můžete pronajmou byt v Praze, ale ne tady v ghettu. Dostali jsme sice později i výhodnější nabídku od bytového družstva *Krušnohor*, ale kvůli jejich přístupu k Romům jsme s nimi měli etický problém a nesouhlasili jsme. A tak jsme skončili na *Libuši* [pův. *Villa Carola*, *Villa Elisabeth*], která je dost velká na to, abychom v ní mohli bydlet a zároveň vybudovat zázemí pro komunitní akce. Aktivity, které děláme ve veřejném prostoru, jsou super, ale zároveň jsou náročné na zázemí.

Ani nevím, kde ta boží muka skončila, najednou prostě zmizela… Měl bych se poptat!

Do čeho jste se tedy vlastně pustili?
Třeba jsme přestavěli bývalou pokladnu u vstupu do areálu Loučky na knihobudku. Nebo jsme obnovili Brožíkovu studánku. To je takový kamenný pomník, kdysi se tam stala vražda, snad nějaký milostný trojúhelník. Velkou akcí bylo vytvoření parku na střeše supermarketu. Jeho výstavba byla docela kontroverzní, zabrala park a pokácely se tam nádherný vzrostlý stromy. Spousta mladších lidí proti tomu protestovala. Billa tehdy slíbila, že na střeše vybuduje park, ale položili tam jenom takový travnatý koberec a tím to skončilo. My jsme tam přidali lavičky, vytvořili proutěnou sochu a smyslové

chodníčky, osadili jsme to květinami a umístili koš na odpadky, aby to aspoň trochu připomínalo park. A najednou tam začali lidi chodit.

Kdy jste si začal „nefunkčních“ věcí všímat? A co vás vedlo k tomu založit spolek?

Jednak to byly zkušenosti z „velkého světa“. Třeba v Itálii jsem zažil rasismus coby „Východoevropan“, kdy jsem byl odstrkovanej. Na vlastní kůži jsem zakusil rasismus, kdy se se mnou v jednom obchodě nechtěli bavit, protože jsem nebyl Ital. A to i přesto, že mě viděli poprvé v životě a nic špatného jsem jim neudělal. Nebo na mě jeden italskej týpek pokřikoval: „Hey, Ivan!“ To bylo hodně nepříjemný! Nějak jsem s tím chtěl bojovat a postavit se tomu, takže jsem si vysloužil přezdívku „Grande Checo“, což je buď „Velký Čech“, nebo „slepý člověk“. Nejsem si dodnes jistej, jak to tenkrát mysleli.

Ale také jsem tam zažil, jak fungují komunity a že když se stanete jejich součástí, je jedno, jakej jste, prostě vás bezpodmínečně přijmou. Zjistil jsem, že tohle u nás nefunguje. Pak jsem byl pár let v Praze, která je ale různýma aktivitama přesycená. V Litvínově mi to chybělo, lidé se scházeli jenom po hospodách a kolem jednoho klubu, což mi přišlo málo. Říkal jsem si, že veřejný prostor je veřejný a má být okupovanej lidma — a ne autama! Chybělo to nejenom mně, cítili jsme to v určitý moment všichni stejně. Dali jsme na Facebook výzvu, na kterou pár lidí zareagovalo, sešli jsme se a začali hledat, co smysluplnýho bychom mohli dělat. Začali jsme takovýma guerillovýma akcema. Třeba jsme přesunuli boží muka. V jednom místě v Litvínově stála boží muka a město furt tvrdilo, že je nemůže opravit, protože stojí na pozemku soukromé firmy. Onen pozemek byl asi 5 m² a daná firma byla v insolvenci, bez jakékoliv reakce. Jednoho dne jsme tam přijeli s navijákem, zahákli to a přesunuli o pár metrů — na pozemek města. Je to taková kontroverzní věc, protože nevím, jak to nakonec dopadlo. Ani nevím, kde ta boží muka skončila, najednou prostě zmizela… Měl bych se zkusit poptat!

Co bylo záměrem těchto guerillových akcí?

Jednak jsme chtěli zlepšit veřejný prostor, který je tu dost zbídačenej. Třeba číst infoleták města, to je hotový trauma! Vlastně vás víc zve do jiných měst, než že by tam bylo něco zajímavého z Litvínova.

Ale také jsme podporovali jiné spolky, třeba *Spolek přátel historie Litvínovska*, který obnovoval Czedikův gloriet

↑ *Petr Globočník a Libuše.*

[postaven jako poděkování Aloisi Czedikovi (1892) za zbudování vlakového nádraží Louka u Litvínova], a společně upozorňovat na naší historii. Litvínov nespadl z nebe. Odkazy do minulosti tady nikde moc nebyly, ani na základních školách se o regionální historii neučilo. Chtěli jsme v lidech vybudovat pocit sounáležitosti a prostřednictvím našich akcí je dát víc dohromady, aby to tu brali, že tu jsou doma. Aby si uvědomili, že je někdy dobré za domov „bojovat" nebo pro něj něco udělat, a to i za cenu mírného nepohodlí. Že život není jenom po práci nákup v supermarketu a zapnout bednu anebo jít na hokej. Nechtěli jsme, aby tu lidi jenom přežívali nebo odsud utíkali.

A co bylo dřív — spolek nebo vila Libuše?

Dřív než spolek, byla myšlenka. Před založením spolku jsem byl coby sociální pracovník na stáži v Německu. Projekt se jmenoval „Inspirace Saskem" a já jsem byl asi jediný, koho to opravdu inspirovalo. U ostatních účastníků jsem měl pocit, že je potěšilo hlavně přidělené kapesné. Tehdy jsem viděl, že komunitní centra můžou fungovat jinak, než jak to známe od nás: „nízkoprahy, fotbálek, stolní tenis a začleňujte se". Začalo mi být jasné, že bez nějakého stálého místa, budovy, komunitní centrum nevybudujeme. A pak jsme přišli k *Libuši*. Je to pro mě splnění dětského snu, protože jsem vyrůstal na sídlišti a kolem *Libuše* jsme často chodili. A já si říkal, že tam jednou budu bydlet. Pak jsem na to zapomněl a až po letech, když už jsme vilu koupili, jsem si tenhle sen zase připomněl. Začalo se mi to vracet a uvědomil jsem si, že jsem tu chtěl celý život bydlet. Ale určitě jsem nebyl sám — spousta malých dětí, které vyrůstaly na sídlišti, to měly zrovna tak. Nebyl to zkrátka panelák, ale pro nás zajímavej barák. Takže nejprve byla myšlenka, pak spolek a pak fyzický prostor a realizace.

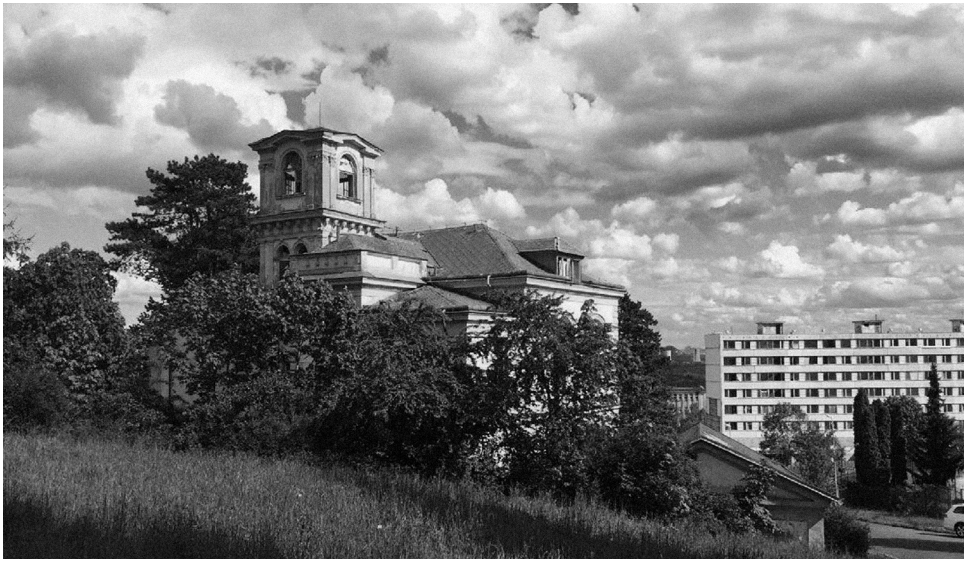

↑ *Vila Libuše stojí jako maják v moři paneláků janovského sídliště.*

Litvínov bývá spojován s chátrajícími panelovými sídlišti, ale určitě měl také historické jádro…
Měl, ale soudruzi to srovnali se zemí! Proto je dneska Litvínov tak ošklivé město, hlavně centrum. Kolem je to prostě panelákov. Dřív to ale bylo jinak, na historických nákresech jsou uprostřed Litvínova rybníky, manufaktury, soustava vodních děl. To dnes velmi chybí, protože jedna z věcí, která dnes v centru města schází, je voda. Zvlášť teď ve vyprahlých letech je to důležitý prvek.
Janov je ale specifický. Než tam vystavěli sídliště, byl Janov významnější obcí než Litvínov. Ten ho předběhl až díky průmyslové výrobě. V Janově je třeba i zámek! Zajímavé je i to, že k nám vede ulice Sadová, což odkazuje na bohatou historii, na kterou se dost zapomíná. Sadařství a ovocnářství bylo součástí naší krajiny, pojem „zahrada Čech" zná skoro každý. Akorát dnes si ho spojujeme s Litoměřicemi a nám tady zůstal akorát hnědouhelnej prach. Jedna z myšlenek našeho spolku, byť nejsme historikové, je tedy šířit aspoň základní povědomí o historii. Není to jen tak, že se ulice mezi paneláky jmenuje Sadová…

Co bylo tou hlavní motivací začít s takhle velkými věcmi? Dětský sen asi ne…
Byla to absence věcí, ta prázdnota! Tahle prázdnota totiž k tomu vybízí, nebo aspoň já to tak mám. A někdy je to také dané tím, na koho narazíte. Začnete spolu mluvit a v hlavě se vám začne tvořit nějaký nápad. Ne že bych se podíval na plánek Litvínova a řekl si: tady bude šalupa, tady budeme mít zázemí. Tak to není. Někdy jdete životem a na cestě se vám otevírají různé příležitosti. Tak to bylo i s *Libuší.* Mám v sobě to, že nejsem ochotnej se smířit se stavem, který je podle mě neutěšenej. S tím se snažím vždycky něco podnikat. A moji kolegové ze spolku to mají podobně.

Lidé to tu budou mít „zadarmo", ale nebude to fungovat bez jejich aktivity

Co je pro vás největší odměnou?
V Janově mě baví, že se na *Libuši* potkává majorita s minoritou. Spojuje je v tu chvíli společná práce a díky tomu se daří vytvářet neformální vazby. Na ulici by se tihle lidé asi vůbec nepozdravili. Díky našim aktivitám si můžou jeden druhého „oťukat" a zjistit, že není nic špatného spolu kamarádit. *Libuše* je o lidech… Nezáleží na nábytku, vybavení — to hlavní jsou lidi.

Co ještě na Libuši plánujete?
Hodně bude záležet na tom, jací lidé k nám budou chodit. Je to teď hodně dynamické. Už teď jsme ale vytvořili prostor pro komunitní zahradu a komunitní dílnu, ty jsme tam bezpodmínečně chtěli mít. Abych dostál svému slibu, že v Janově opravdu budu bydlet, tak v části *Libuše* máme také byt a zázemí pro naši rodinu. Ale nemyslete si, že zabereme půlku vily, to ne! Víc než 3+1 nepotřebujeme. Ale jsme tady 365 dní, 24/7.
V podkroví bychom chtěli vybudovat byty a možnost ubytování pro případ, že tu budeme hostit zahraniční projekty. A ještě připravujeme jeden byt pro lidi, kteří se opravdu dostanou do sociální nouze. Třeba aby rodina nemusela

v případě krize skončit na ubytovně, v nuzných podmínkách. Na přechodnou dobu by mohli zůstat u nás. Na tomhle záměru se s námi podílí i městský Odbor sociální péče.
Ateliér zůstane poloveřejným prostorem. Aktuálně ho mají propůjčený kluci, kteří si opravili dveře a už ho mají zamčený. Slíbili nám ale, že jednou za čas uspořádají workshop pro děti, což byla podmínka jejich podnájmu ve vile — aby se zapojili do komunitního života. Máme to vymyšlené tak, že lidé to tu budou mít „zadarmo", ale nebude to fungovat bez jejich aktivity. Zkrátka lidi, kteří nemají peníze, stále mají volný čas a můžou se zapojit.
A pořád je tu spousta volného místa, kde zatím nevíme, co bude. Kluci chtějí posilovnu, tak ji asi uděláme. Další nápad je třeba nahrávací studio nebo společenská místnost pro koncerty a přednášky. Ale bude hodně záležet na penězích, které se nám podaří sehnat, a taky na tom, co budou lidi chtít.

Zdá se, že se vám skvěle daří zapojovat místní lidi…
Je fakt, že když jdu po sídlišti, lidi už ví, kam patřím. To je důležité. Taky jim vysvětlujeme, že nejsme charita. Jednou přišla paní a ptala se: „Co nám dáte?" A já na to: „Co dáte vy mně? Proč bych vám měl něco dávat?" divil jsem se. Takhle to u nás nefunguje a možná nás to odlišuje od toho, na co můžou být někteří lidi zvyklí. Pro některé lidi ale právě tenhle přístup může být zajímavý. Zdá se mi, že znají jen dva extrémy: buď všechno dostat zadarmo a přijmout roli chudáka, nebo že je lidi pošlou do háje a nechtějí s nimi mít nic společného. Moc neznají nějakou střední cestu: „Ano, pojďte mezi nás, ale neznamená to, že si sem jenom přijdete vyzvednout sociální dávky." Jsem v tomhle směru trochu deformovanej — to víte, vyhořelej sociální pracovník.

↑ *Bez místních dětí by to nešlo.*

Vila Libuše má určitě také bohatou historii, nejenom současnost…
O historii domu toho zatím moc nevíme. Jednou bychom se chtěli pustit do toho, že zpracujeme kroniku *Libuše*, ale zatím na to bohužel nemáme kapacitu. Doufám ale, že to stihneme dřív, než poslední pamětníci úplně vymřou. Víme, že vila byla postavena kolem roku 1900 a pravděpodobně to bylo pro majitele, který měl co dočinění s těžbou uhlí. Víme ještě, že tu bývala ozdravovna, archiv, ústav pro mentálně hendikepované ženy — v tu dobu tam pracovala moje máma a z té doby mám i svoje první vzpomínky. Pak se dům prodal a byla v něm hospoda. Taky tam fungoval spolek *Libuše*, zdá se, že to společenské angažmá vila nějak přitahuje. Chvilku tam byly také sociální byty a pak to přešlo do soukromého vlastnictví a následně už jenom chátralo.

Jak se k situaci stavělo město? Podnikalo nějaké kroky k záchraně vily?
Město má svých problémů dost, a i spoustu prázdných domů, se kterými si neumí poradit. Stalo se nám taky, že jsme pro spolek chtěli — za zvýhodněných

podmínek — od města odkoupit pozemek přilehlý k *Libuši*, nebo ho aspoň získat do pronájmu za symbolickou korunu. Do toho se městu taky moc nechtělo, i když by tím nic neriskovalo. Vůbec je to občas taková zvláštní spolupráce. Třeba v parku na střeše supermarketu, o kterém jsem mluvil, jsme umístili koš na odpadky. A ten koš jsme museli sami vyvážet, přestože technické služby města kolem něj jezdily, byl to ale obrovskej problém… To je ilustrace toho, jak funguje naše město. Bohužel. Je to největší žal — nad takovými drobnostmi by se přece neměl nikdo pozastavit, mělo by to být samozřejmé. Postupem času jsme se dostali k tomu, že ten odpadkový koš už dneska technické služby města vyváží, ale řešilo se to hodiny. To mi nepřijde normální, vysilovat se máme nad jinými problémy, než je vyvážení jednoho odpadkáče.

Změnila se nějak situace, když jste se dostali do městského zastupitelstva?
Tím, že jsme se dostali do zastupitelstva, se situace moc nezlepšila. Dokud jsme byli „jen“ občanská iniciativa, nepředstavovali jsme pro město politickou konkurenci a nebezpečí — naše vyjednávací pozice byla v mnohém lepší. Když jsme s městem jednali už v roce 2014 ohledně pronájmu bývalé polikliniky a po roce jsme od nich dostali košem, řekli jsme si, že takhle město nesmí fungovat. Byl to moment, kdy jsme se rozhodli jít do politiky. V roce 2018 jsme uspěli ve volbách a najednou jsme jim začali být konkurencí. Proto nás nechtějí moc podporovat. Nechtějí naše úspěchy, protože jim to ubírá jejich potenciální voliče. Takže naše politické angažmá nám moc nepomáhá, spíš naopak.

↑ *Park na střeše supermarketu.*

Přidal se k vám během let někdo?
Pro mě osobně je hodně důležitý vztah s *AJZ Chemnitz*, kteří jsou mojí zahraniční inspirací. Díky jejich akcím jsem získal kamarády po celém světě. Taky od nich získáváme důležité know-how. Třeba na suché záchody, které využívají přírodní filtraci a kořenovou čističku a teče z nich čistá voda. Pevný odpad tak můžete používat rovnou například na hnojení kytek, což je skvělý.
I ve městě máme lavinu podporovatelů! Někdy je to spíš nárazové, třeba brigádnická výpomoc. Za to jsem hodně vděčnej, protože kdyby to bylo jenom na nás, členech spolku, bylo by to hodně náročné a někdy i vyčerpávající. Stačí, když se sejde deset dvanáct lidí a udělá se tolik práce! Je to taková živá voda. A večer u táboráku jsme sice unavení, ale spokojení. Takže ano: podporovatele máme, a dokonce přesahují i hranice města, jsou odevšad.

Řešíte sám pro sebe nějaké duchovní téma, které je ve vaší činnosti důležité a zrcadlí se v ní?
Vnitřně si říkám, že „něco“ mezi nebem a zemí asi existuje. Ale bližší princip je pro mě ta pozemská udržitelnost. Aby děcka věděly, že rajčata nerostou v igelitových obalech v supermarketu. Loni

jsme byli v komunitní zahradě v Krásném Březně, a když jsme si ji procházeli, uviděl jsem nějaké romské děti. Pozvali jsme je dovnitř a ony zahlédly cukety a říkaly: „Jéé, to jsou banány, ne?“ Takže právě proto je důležité, aby děti měly vztah k tomu, odkud pochází jejich jídlo. Tenhle problém se netýká jenom romských dětí, ale obecně všech. Jsme takoví vytržení z kontextu… Proto chceme lidem ukazovat, jak roste zelenina, ale i to, proč nemají házet odpadky na zem a proč je dobré třídit odpad. Tohle jsou moje témata a chtěl bych jít touhle cestou.

Je obrovský deficit, že se na základních školách vůbec neučí o romské historii

Kdy jste se pustil do spolupráce s lidmi z minority? Zní to, že ve vašem okolí není moc lidí ochotných spolupracovat s Romy…
Myslím, že jsme vyrůstali v hodně rasistické společnosti. Třeba se říkalo: „Tady je bordel jak u cikánů,“ a podobné, zdánlivě nevinné průpovídky, které nás ale formovaly. Zažíval jsem ale situace, které byly s těmahle „pravdama“ v rozporu a nějak mi to nešlo dohromady.
V Itálii jsem si tehdy mimo jiné uvědomil, že Romové to nemají oproti mně tak snadný — když jsem si vhodně upravil vlasy, pořád jsem byl Italům docela podobnej. Zatímco Romové nikdy nebudou na první pohled vypadat jako „běžnej Čech“. Já jsem tenkrát v Itálii strávil čtyři měsíce, kdy jsem s předsudkama vůči svojí osobě musel bojovat, ale Romové s nima v Česku zápasí celej život, od narození. Nechci samozřejmě omlouvat věci, který někteří Romové dělají a rozhodně nechci říct, že žádný Rom není kriminálník. Ale zároveň je potřeba říct, že je k tomuhle typu chování směřujeme…
Taky jsem se v životě setkal se spoustou skvělých Romů a z toho mám radost. Hrozně mi vadí, když si někdo začne vylejvat svoje frustrace a řve třeba takovej hnus jako „cikáni do plynu“. To je naprosto špatně, myslím si, že by takovéhle chování v moderní společnosti už být nemělo. Pro mě osobně je to nepřijatelný.
Shodou okolností jsem nedávno slyšel hodně zajímavou přednášku z *Muzea romské kultury* v Brně a uvědomil jsem si, že je obrovský deficit, že se na základních školách v Čechách o romské historii vůbec neučí. Myslím si, že by se to určitě mělo dostat do osnov škol. Pak by nám totiž mnohé věci byly jasnější, byli bychom otevřenější a některé konflikty by nevznikaly. Příkopy mezi námi by se aspoň malinko zasypaly.

Utkvěl vám nějaký příběh, se kterým jste se během vaší činnosti setkal a třeba vám trochu změnil perspektivu?
Jednou jsme seděli v hospodě se známým, Romem, a byla tam i jeho dcera. Hrozně moc tenkrát nadávala na Romy, že nemá klid na učení a že se nemůže vyspat kvůli hlučným sousedům, a pak chodí ospalá do školy. Tehdy jsem si uvědomil, že je jedno, jestli jste Rom nebo Čech, pokud se jedná o nároky na studium, jsou pro všechny stejný. Je to třeba jeden příběh, prostřednictvím kterého bych chtěl ukázat, že existují i další pohledy na Janov.
Mě třeba mrzí to, že když se bavím s mladými lidmi, Romy, mají jediný cíl: odejít z Janova. Někteří to tu pro sebe

odpískali, nevidí tu budoucnost a chtějí pryč. A to i přesto, že tu mají kamarády! Nevnímají to jako místo, kde by chtěli žít. To mě opravdu mrzí, ale zároveň jim hodně rozumím. Je to lokalita, která je z hlediska veřejného prostoru úplně zanedbaná.

Když mluvíme o česko-romském soužití a přílivu lidí do pohraničí, nevyhneme se ani česko-německému tématu. Řešil jste ho taky někdy?
Stejně jako se dlouho neučily novodobé dějiny po roce 1989, tak jsme neslyšeli o tom, co se dělo po druhé světové válce. Tak trochu nám ve škole zapomněli říct, že ne vždycky se Češi zachovali k Němcům hezky. Nebo to, jak se naše vztahy rozpadly a jak velkou propast to tady zanechalo. Sudety jsou tím trošku prokletý. Je to prokletí, ale i dar zároveň! Záleží na tom, z jaké perspektivy se na to podíváte. Samozřejmě, že pro lidi, kteří byli nuceně odsunutý, to byla tragédie. Je to skupina lidí, která nám tu teď chybí, a navíc se přetrhla dlouhá tradice. Ale je to smutné i pro ty, kteří museli odejít v době těžby uhlí. To, co se stihlo během poválečných třiceti let vytvořit, se znovu zpřetrhalo… Třeba kousek od *Libuše* stával dům, místo kterého je dneska už jenom panelák. Člověk, který v tom domě vyrůstal, mluvil o tom, jak jim kvůli stavbě janovského sídliště jejich barák zbourali, a ještě mu navíc pokáceli meruňku. Ten strom pro něj symbolizoval jeho dětství. Říkal tehdy, že už se sem nikdy nevrátí. Přes známé jsem ho vypátral a doufám, že se mi ho podaří pozvat k nám na *Libuši*. Slíbil jsem mu, že když přijede, zasadíme mu u nás meruňku, aby měl dobrý důvod se sem vracet. Takovéhle příběhy jsou jako „jizvy" na tom kraji.

Jak by mělo Litvínovsko podle vás vypadat za padesát let?
Myslím, že konečně dojde k docenění přírodního bohatství. Máme tu zásoby pitné vody, bučiny, Krušné hory, které se snad brzy stanou CHKO. Doufám, že zůstanou zachované a těžařská firma je nevytěží! A mělo by tu být rozhodně míň těžkého průmyslu, který způsobuje devastaci krajiny. Asi se ho úplně nezbavíme, ale měl by fungovat ve větší harmonii s okolím. Ideální by bylo, kdyby se kraj také vrátil ke své historii a tradici ovocnářství a sadařství. Lidi snad pochopí, že existují i jiné, trvalejší hodnoty než peníze… To by byl skvělý, celospolečenský posun!
V naší vile *Libuše* bývala kdysi ozdravovna pro lidi s dýchacími obtížemi, což je dnes velký paradox, ale rozhodně máme na co navazovat. Myslím, že tenhle kraj má obrovský potenciál! x

---

Petr Globočník

MY Litvínov, z. s. & Libuše — sousedský dům Janov
Mostecká 2019, 436 01 Litvínov
číslo účtu: 8357761001/5500

mylitvinov@seznam.cz
Facebook: MY Litvínov
Facebook: Libuše — sousedský dům Janov

Kořeny, z. s.
Kostelní 35, Litvínov, 436 01
číslo účtu.: 4006876001/5500

www.koreny.cz
Facebook: Občanské sdružení Kořeny

Václavice / Wetzwalde

Poprosili jsme Josefa Wohlmanna o odpuštění, a dostali požehnání

Matouš Kirschner (*1975) si severní Čechy oťukával postupně, když se se *Sdružením pro záchranu drobných sakrálních památek* pustil do obnovy křížků stojících v opuštěné krajině. Wohlmannův statek ve Václavicích, místo s pohnutým osudem, kterého se většina lidí bála, Kirschnerovým učaroval. Zjistili, že je to místo, kde mají být — a to i se všemi jeho démony.

Jak jste se dostal do Václavic a na tento statek?
Já pocházím z Litoměřic a v roce 1996 jsem šel pracovat do Chrastavy na charitu. V roce 2001 jsem se oženil a s manželkou jsme hledali nějaké místo ke společnému životu, což jsme našli tady ve Václavicích, čp. 34. Myslel jsem, že je to to pravé místo, kde chci žít. Vždycky jsem snil o vesnici, dobytku a hospodaření, ale docela brzy jsem zjistil, že to ještě není ono. Že toužím po něčem větším, kde bude víc prostoru pro opravdové hospodaření a pro setkávání různých lidí. A to jsme v tom domě čp. 34 neměli, takže jsme sháněli něco dál. Cesta k tomuto statku trvala ještě dalších deset let, než jsme si ujasnili, co vlastně chceme. Navíc nás v srpnu 2010 zasáhla povodeň, která nám sebrala chlívek a půl stodoly. Měli jsme kozu na mléko a ta dostala po povodni tyfus, takže tím zde skončilo naše hospodaření. Pak jsme jezdili po okolí a sháněli vyloženě klasický statek. Ale bylo to těžké hledání, protože jsem chtěl statek nezasažený moderními přestavbami, třeba i s nějakými pozemky. Shodou okolností jako první místo, kde jsme si to uměli představit, byl Wohlmannův statek, kde jsme teď. Poprvé jsme oslovili majitele už v roce 2005, ale tehdy o tom nechtěl vůbec slyšet. Statek byl obydlen samými sociálně potřebnými lidmi a majitel řekl, že mu vlastně ani o ty budovy nejde, že je klidně nechá zchátrat a spadnout, že mu jde spíš o ty pozemky, které třeba v budoucnu využije. A my jsme se tak střídavě během těch následujících deseti let s tím majitel zkontaktovávali a zkoušeli, jestli by přece jenom nechtěl statek prodat. Ten samozřejmě mezitím dost chátral. Ale protože to nebylo průchozí, sháněli jsme v celém frýdlantském výběžku, v Českém středohoří, ale nikde to nebylo ono. V roce 2015 jsme znovu oslovili tohoto majitele, on zaváhal a pak po nějaké době řekl „ano“, že to teda prodá. On sem v podstatě vůbec nejezdil, řekl bych, že se toho místa i trochu bál. Sem do té budovy ani nechodil, protože byla plná různých lidí. Takže to jednání bylo zajímavé — kupní smlouvu jsme podepsali na poště v Liberci, ověřili jsme tam podpisy a on nám řekl: „Tak a je to vaše.“ Žádné předání klíčů, žádná prohlídka, nic podobného neproběhlo. Takhle se to vyřídilo.

To vám statek předali i s obyvateli?
My jsme o tom jednali asi dva měsíce před koupí. Ten podpis se uskutečnil v září 2015 a tuším, že nějak v květnu jsme se domluvili, že nám to prodají. Majitel i my jsme vyzvali obyvatele statku, aby si hledali jiné bydlení. U některých to šlo relativně snadno, během dvou měsíců si opravdu bydlení našli a odešli. U některých to nešlo, u nich jsme spolupracovali se sociálními odbory, abychom našli nějakou schůdnou cestu, jak jim pomoct, sháněli jsme nějaký domov pro matky s dětmi. Nakonec se to podařilo v podstatě těsně před koupí. Takže jsme vlastně statek získali už prázdný. Když jsme podepsali smlouvu, a přijeli sem, věděli jsme, že už je to naše, ale bylo to hodně napínavé. Tady tu ještě běhali psi, jeden byl uvázaný, jeden volně puštěný, docela jsme se jich báli, protože bylo vidět, že nejsou v pohodě. Takže jsme to řešili s městskou policií, která je odvezla. A když jsme se pak chtěli dostat do těch budov, všechny hospodářské budovy byly otevřené, ale ta obytná byla zamčená a zabarikádovaná tak, aby nešla otevřít. Klíče jsme nedostali žádné, takže jsme museli hlavní dveře vypáčit, abychom se dostali dovnitř. Načež jsme

zjistili, že všechny ostatní další dveře jsou taky zablokované tak, aby nešly otevřít. Procházeli jsme celým domem a všechny dveře jsme museli otevřít násilím. Bylo to docela nepříjemné. A byl tady vyloženě záměrně nepořádek. Na jedněch dveřích byla přibitá bible. Prostě jsme pořádně nepochopili, o co tady šlo. Každopádně víme, že se tady točily drogy, bylo tu asi nějaké distribuční místo. Bylo to takové nepříjemné místo, kde se nic dobrého nestalo.

Od té doby, co opustili svůj grunt, se tady v podstatě nic dobrého nestalo

To je docela silné kafe… Když jste se dívali i v jiných regionech, čím si vás právě tohle místo získalo?
Určitě tím, že už jsme tady měli nějaké kořeny. Manželka pochází z Hrádku nad Nisou, já jsem z Litoměřic, ale tady už jsme nějakou dobu žili. Určitě nás trochu odrazovalo, že bychom navazovali vztahy na jiném místě. A nějakým způsobem jsme cítili, že tady máme prostě být. Už v roce 2002 jsme tady založili *Sdružení pro záchranu drobných sakrálních památek* a věnovali se opravě různých křížků a kapliček. Tím jsme i blíže poznali tenhle kraj. Vlastně jsme už tehdy získali nějaké kontakty s německými starousedlíky a přišlo nám to takové… pro nás. Že tady zkrátka máme své místo, že tu máme být.

Když jste začali uvažovat o tom, že si pořídíte velký statek, měli jste nějakou inspiraci nebo dodával vám někdo odvahu?
Odvahu jsme určitě potřebovali dodávat, bez toho by to nešlo. Já jsem sice měl v sobě touhu do něčeho podobného jít, ale pořád jsem si nebyl jistý, jestli ta touha je správná, když nemám finanční zázemí, abych mohl něco podobného dávat s rodinou dohromady. Rozhodně jsme si uvědomovali tu zátěž — nejenom nepořádek, který tady byl všude, ale i tu duchovní zátěž, která tady čišela z celého prostoru, i v podstatě z toho kraje. Takže když se otevřela možnost statek koupit, nejdřív jsme si řekli, že jo, že do toho jdeme. A pak jsme se s manželkou hodně zarazili a přemýšleli, jestli to skutečně můžeme udělat. Přemýšleli jsme, kde vzít peníze na opravu a uvědomovali jsme si i jinou zátěž, která tu byla aktuálně — to znamená drogy, obrovský nepořádek. Taky se tady stala různá neštěstí. Když jsme tu žili v sousedství, stala se tady tragédie — spadla tu zeď na šestiletou holčičku a zavalila ji. A slýchali jsme různé další story, které se tady staly, nepříjemné ztráty na životech… A do toho i ta minulost s těmi Němci, kteří byli násilně odsunuti. Od té doby, co opustili svůj grunt, se tady v podstatě nic dobrého nestalo. Uvědomovali jsme si, že ten

↑ *Matouš Kirschner při obnově aleje.*

jejich odchod není dořešený. My bychom vlastně kupovali něco, u čeho si nejsme jistí, jestli máme právo to koupit. Takže odvahu jsme určitě potřebovali dodávat. Dostalo se nám jí hlavně z naší farní rodiny, hlavně od našeho hrádeckého faráře a taky od sester františkánek, které sídlí v Liberci a se kterými jsme v úzkém kontaktu.
Sestra Dominika nám poradila, abychom zkusili kontaktovat ty Němce, kteří tady kdysi bydleli. My jsme se shodou okolností už během našeho působení ve *Sdružení pro záchranu drobných sakrálních památek* dostali k takovému seznamu čísel popisných z Václavic. A k těm číslům popisným bylo vždycky připsáno nějaké jméno se současnou adresou v Německu. Ten seznam byl ale starý, někdy ze 70. nebo 80. let. Ani jsme nevěděli, co je aktuální nebo co z toho je použitelné. Tak jsme si našli statek čp. 35, tam byl napsaný nějaký Josef Wohlmann a adresa v Německu. Na tu adresu jsme poslali dopis — představili jsme se a napsali, že zvažujeme koupi tohoto statku, ale že si uvědomujeme, že není vyrovnaná ta minulost, že nám není jedno, co se stalo, a že bychom je chtěli požádat o odpuštění křivd, které se tu staly. Ten dopis jsme poslali v květnu 2015 a tuším, že v červnu přišla odpověď, ale úplně od někoho jiného. My jsme psali Josefu Wohlmannovi, což byl jeden ze tří bratrů, kteří odtud byli odsunutí, a vrátil se nám dopis od Ulricha Wohlmanna, což je syn jiného z těch bratrů. Dostalo se nám od něj ujištění, že do toho máme jít, že budou mít radost — dostali jsme požehnání do toho našeho záměru. A taky se nám v tom dopise představili, že hospodaří v Německu, že pokračují v linii sedláků a že v současnosti mají sto mléčných krav, které dojí tím nejmodernějším způsobem. Tohle bylo pro nás nesmírně důležité. Mě to dojímá ještě teď. My jsme ten dopis vnímali tak, že rozlomil pečeť zla, že se to tím prostě zlomilo. A za rok jsme se s těmi Němci setkali.
Byl to Ulrich Wohlmann se svojí manželkou, syn Ernsta Wohlmanna, jednoho z těch tří bratrů. Oni nám pak vyprávěli, jak ten náš dopis putoval. My jsme ho poslali na adresu Josefa Wohlmanna, ale ten tam už řadu let nebydlel, ani už ho tam v podstatě nikdo neznal. Jenže ten den, kdy tam dopis přišel a měli ho doručovat na tu adresu, současná pošťačka onemocněla, tak tam povolali nějakou důchodkyni, která toho Josefa znala a na vlastní pěst to poslala jeho příbuzným. Takže tak se ten dopis, zázračně, božím řízením, dostal do jejich rukou.
Při tom setkání v roce 2016 jsme se pak o té rodině dozvěděli víc. Doposud nevím všechno, protože jsme se nesetkali se všemi. Ale dozvěděli jsme se, že byli odsunuti tři bratři a jejich sestra a rodiče. V roce 1939 všichni tři bratři narukovali do armády. Ernstovi bylo tehdy sedmnáct let. Nevím, jestli jeden nebo dva bojovali i u Stalingradu, kde byli zraněni. Naštěstí všichni tři válku přežili, dva padli do amerického zajetí a jeden do ruského zajetí. Tím pádem ti z toho amerického zajetí

↑ *Dláždění cesty k původnímu křížku.*

byli po válce odsunuti do americké zóny a ten z toho ruského do východní zóny. Ulrich vyprávěl o svém otci, Ernstovi, který padl do amerického zajetí, kde se zotavoval a v roce 1946 se dozvěděl, že se sem do Václavic už nevrátí. Vyprávěli nám, že on si chtěl ten rodný grunt uchovávat v paměti, a ještě v tom zajetí namaloval obraz statku. Tenhle obrázek si pak přivezl s sebou do Německa, kde ho měl až do své smrti pověšený. A oni nám v tom roce 2016 přivezli jeho kopii. Já ji mám tady u sebe — obraz je tak dokonale namalován, se všemi detaily staveb, že je to pro nás tím nejlepším dokumentem o tom, jak statek vypadal. Vloni se nám podařilo nechat statek zapsat jako kulturní památku, takže je to pro nás zdroj i toho stavebně-technického řešení. Ten obrázek je dokonalý. Já teda nevím, jestli to ten Ernst měl takto dokonale v paměti nebo měl třeba nějakou fotku z toho roku 1938, ale je to úžasný doklad, jak to tady vypadalo.

Co vlastně stojí za tím, že je váš statek kulturní památkou? Ne všichni, kdo se pustí do rekonstrukce staré budovy, o takový status usilují… Co to pro vás znamená?

To souvisí s mým současným zaměstnáním, pracuju jako živnostník — tesař. A v podstatě pracujeme výhradně na zapsaných kulturních památkách, takže k tomu mám velmi blízko. Jsem i v dobrém vztahu s libereckými památkáři, mám tam spoustu kamarádů, rozumíme si, je mi to prostě blízké téma. Ale samozřejmě ne každý objekt může být kulturní památkou. Tenhle Wohlmannův statek byl vlastně během let 1908—1933 kompletně přestavěn, zmodernizován. Takže by se dalo říct, že to žádný historický špek není, ale je to úžasný doklad selského hospodaření počátku 20. století. Vlastně moderního hospodaření, protože sedláci, v Sudetech zvlášť, byli bohatí. A to nejen tím, že ten kraj byl bohatší než třeba střed země, ale ti

↑ *Wohlmannův statek je místo, kde Kirschnerovi cítí, že tu zkrátka mají být.*

sedláci byli šikovní, uměli inovovat, což je znát třeba z toho, že uměli správně logisticky postavit budovy tak, aby ta sedlačina mohla probíhat moderním způsobem. Myslím si, že ten statek je dokladem toho, že té bohaté selské vrstvě už nestačil klasický komoro-chlévní styl hospodaření, už chtěli, aby hospodaření bylo modernější. Potřebovali daleko větší budovy, stodoly, chlívy, a chtěli i moderněji bydlet, takže místo takových těch klasických malých světnic stavěli v podstatě samostatné domy s moderním bydlením.

Je takových statků v okolí Václavic víc?
Tady ve vesnici určitě ne. A myslím si, že ani v blízkém okolí. Buď jsou ty statky totálně přestavěné a těžko tam hledáte nějakou původní podobu, nebo jsou zbourané. Víme, že tady proběhly dvě vlny demolic nejen statků, ale i domků, první hned po válce a pak v 70. letech. Tady na naší straně potoka byl v podstatě zdemolován každý druhý statek. Jsou tady doteď patrné mezery, že vždycky mezi dvěma statky stával ještě jeden. Takže si myslím, že stav našeho statku je vzácný. Je tady vzácně zachovaný ještě panský statek na Grabštejně, ale nachází se ve velmi žalostném stavu a v podstatě padá. Jinak tady v okolí nevím o žádném podobném statku té bohaté selské vrstvy, který by byl stavebně zachován v původních rysech.

Proměnilo se nějak za tu dobu, co se zde pohybujete, vaše vnímání tohoto kraje?
Překvapilo nás na jednu stranu, když jsme statek otevřeli pro nějaké akce, jak rychle si to místo lidi podmanilo. Já jsem si myslel, že to bude trvat hodně dlouho. Nečekali jsme, že to bude v podstatě po roce dvou. Co je možná míň pozitivní, že pořád hledáme cesty, jak statek otevřít přímo místním lidem. Když jsme poprvé pořádali dožínky, tak to byla logicky místní slavnost a zamýšleli jsme ji pro místní lidi, ale oni o to moc zájem neměli. Jsou tady takoví zakřiknutí — když se děje něco nezvyklého, skoro je jedno, jestli je to pozitivní, nebo negativní, tak se k tomu staví rezervovaně, až netečně. Spíš poukazovali na to, že si tady na něco hrajeme. S tím se potýkáme dodnes.
A právě proto nás překvapilo, že lidi z širšího okolí sem jezdí velmi rádi.
Pořádáme třeba místní svatojakubskou pouť, protože zde stával kostel svatého Jakuba, který byl zbourán v roce 1976. Na místě kostela se koná na svátek svatého Jakuba Staršího mše svatá za vesnici a za okolí a pak na statku máme pohoštění a stánky a pouťovou veselici. Zaměřujeme se víc na pozvání místních lidí. Jsme v kontaktu s místním osadním výborem a podařilo se nám s městem vyjednat, aby zasponzorovali kapelu *Šlapeto* z Prahy. Takže jsme ji tu letos měli a vnímali jsme, že přišlo daleko víc místních lidí, což nám udělalo velikou radost.

Smíření tady hraje velkou roli

Říkal jste, že Wohlmannův statek si velmi rychle podmanil spoustu lidí. Co cítíte, že u vás hledají a co zde nachází?
Možná je pro mě těžké na to odpovědět. Určitě vnímají, že je tady příjemně. Nebo to alespoň takto říkají. Přece jenom, já už jsem tady rád a těším se, že tady budeme jednou bydlet (zatím je ta budova neobyvatelná). Taky tady hlavně pracuju, takže to místo už je pro mě místem práce,

dřiny, potu a stresu. Ale když sem ti lidé přijdou, říkají, že je jim tady příjemně, že je to moc hezké místo. O kousek dál na statek navazuje úvozová cesta, zakončená Wohlmannovým křížkem v polích, což je taky úžasné místo. Je tady prostě krásně, příjemné prostředí, *genius loci*, který sem ty lidi nějakým způsobem táhne. Možná je to spíš otázka pro ty, kdo sem chodí, než pro mě. Ale vnímám, že když se tady sejdeme, je tu příjemná nálada na popovídání a odvázání od různých starostí. Stále vnímám, že je to dané i tím smířením. Myslím si, že to hraje roli, že tu k tomu usmíření došlo. A že místa, kde k tomu nedošlo, jsou nějakým způsobem stále zatížená neporozuměním a konflikty. Tím nechci říct, že si tady žijeme jenom v pohodičce, to určitě ne, ale vnímám, že to smíření tady hraje velkou roli.

Bez vědomí, kdo tady byl a co tu prožíval, bychom byli jen náplava, kterou může čas zmítat sem a tam

Proč k česko-německému smíření ještě nedošlo tak nějak celkově a i na jiných místech? Co k tomu podle vás potřebujeme?
Pro nás bylo to smíření ohromným krokem i k navázání kořenů. Moje maminka pochází z jižních Čech, zase z druhé strany Sudet, z místa, kde její rod působil staletí a je tam dodnes. Máme tam ještě nějaké příbuzné, tak jsme si zrovna říkali, jak tam ti příbuzní můžou cítit staletí dozadu své kořeny a my jsme tady jen taková náplava. Jsme tu šest let na nějakém gruntě a mám pocit, že bez vědomí, kdo tady byl a co tady prožíval a jak to tady vybudoval, bychom byli opravdu jen nějaká náplava, kterou může čas zmítat sem a tam. Ale s těmi kořeny nějak vnímáme, že to místo je taky naše a že je pro nás. Je nám tady prostě příjemně.

Myslíte, že se dá tato citlivost vůči kraji nějak rozvíjet i u mladší generace?
Já si myslím, že se to dá, například skrze aktivity, které se tady konají. Zažijí tu něco příjemného, máme tu stánky, kde si můžou něco koupit, děláme workshopy, kde si můžou něco vyzkoušet, vyrobit. A pak prostě mimoděk sledují, kde jsou, a zjistí, že je tady třeba i něco napsáno nejenom o statku, ale i o kraji. Takže můžou postupně vnímat, v jakém prostředí se nacházejí a jakou má to místo historii. U těch nejmenších je absolutním trhákem lezení po balíkách sena. My jsme přemýšleli, co pro ty nejmenší udělat — nějaký dětský koutek, prolézačky, houpačku a klouzačku.... A pak jsme přišli na to, co těm dnešním dětem chybí a co my jsme ještě částečně zažili: prostředí, kde tyto atrakce nejsou! Tady můžou lézt na seno, po stromě, můžou lítat po louce, můžou skočit do chlíva podívat se na zvířata nebo do výběhu. A mám pocit, že bude přicházet postupně i zájem o tu historii. Alespoň já se snažím, když to jde, něco říct i o tomhle místě — že tady nejsme jen my, ale že to místo taky někdo vybudoval.
Někdy mě hrozně štve, že tady ty kořeny nemáme, že jsme bez peněz něco koupili a peníze sháníme na to, abychom to opravili, a stejně za celý život to nedáme do kupy tak, jak to bylo. To určitě nebude

v našich silách. Na druhou stranu mě to drží v takových mantinelech, že mojí ambicí není to všechno co nejlíp opravit. To nejhlavnější, co se tady děje, je to setkávání lidí a to navazování kořenů. A to bude možná asi to, co si jednou odneseme na věčnost — ne ty opravené budovy…

Máte vcelku unikátní příležitost bavit se s pamětníky, případně s jejich potomky. Mluvili jste někdy i o tom, jestli je tento region pro ně ještě „domovem", anebo už to vnímají jinak?
Já si myslím, že už to vnímají jinak. Vím to z rozhovorů s Němci, kteří pochází třeba z jiných domů z Václavic. Určitě se sem netouží vrátit. Vnímají, že tady mají nějaké kořeny, rádi sem přijedou, zajdou na hřbitov… Určitě vnímají, že je tady kus jejich minulosti. Ale rozhodně jsem neměl pocit, že by stále vnímali, že je tady něco jejich, že by se sem měli vrátit. Tak to rozhodně není. Když jsme se setkali s Ulrichem a jeho ženou poprvé, bylo pro ně setkání emotivní v tom smyslu, že se sem dostali po dlouhé době. Vyprávěli nám, že tady byli naposledy těsně po revoluci, ještě s tatínkem. Sem na statek se nedostali, ani na dvůr — viděli, že to není možné. Běhali tady psi a bylo to tu v zuboženém stavu. Jejich tatínek prý odešel s dost zlomeným srdcem a řekl, že sem už nikdy nepojede. Ulrich, byl dost zamlklý, více mluvila jeho manželka, o rodině a tom, co znala o statku z doslechu. On velmi bedlivě pozoroval všechno, co tady bylo v okolí i v domě. Několikrát se zeptali, jestli jsme nenašli něco, co by jim mohlo připomenout jejich rodinu. My jsme jim řekli, že jsme nic nenašli, ale oni tu otázku opakovali snad desetkrát, až mě to i trochu naštvalo, že si můžou myslet, že jsme tady mohli něco najít. Vůbec si neuvědomovali, co se tady za ta léta všechno mohlo stát, kolik lidí tudy prošlo… Tady se prostřídalo tolik lidí, tolik rabovacích vln tady proběhlo, ani jsme tady nic najít nemohli! Nakonec

↑ *Než začali hospodařit, věnovali se obnově drobných sakrálních památek.*

z nich vylezlo, že tady jeho tatínek, spíš asi tedy prarodiče, uložili nějaký rodinný poklad. Ale myslíme si, že ten je dávno pryč. Takže možná v tomto smyslu třeba měli touhu něco najít — něco, co by jim připomínalo ten domov. Ale určitě si nemyslím, že by se sem chtěli vrátit.

Mluvili jsme o Sudetech posledních 70 let. Co si přejete, aby se událo v nadcházejících dekádách, aby se tu dobře žilo?

Je důležité pokračovat v tom, co jsme započali — v tom setkávání. Mám pocit, že je potřeba dál hledat kořeny. Myslím si, že se to může dít skrze zájem o minulost. Ono už stačí jenom zajít na hřbitov a sledovat, kdo všechno tam leží. A třeba se i zajímat o současné potomky starousedlíků, kteří sem jezdí. Na hřbitovech v okolí se pravidelně objevují kytky nebo svíčky a není to od Čechů — je vidět, že sem pořád někdo jezdí. Kdyby se podařilo je kontaktovat a být vůči nim otevřený, když se přijdou podívat na své domy, to by pomohlo. Myslím si, že v tomto máme velké nedostatky. Občas tady do Václavic nějací Němci přijedou a chtějí vidět svůj dům. Ale my často vystartujeme: „Co tady chcete, proč si fotíte ten dům?!“ Nemáme tu otevřenou dlaň a srdce k přijetí. „Ano, přijďte se podívat, my víme, že nám nic neukradnete.“ Máme v sobě stále nějaký ostych. Pracovat s tím strachem je, myslím, důležité. V tom máme rezervy. Teď při poslední pouti zažila manželka, která mluví dobře německy, že přijeli manželé a řekli, že se jdou podívat na svůj bývalý dům, odkud pocházela jejich maminka, která nedávno zemřela. Manželka se nabídla, že půjde s nimi a bude jim překládat. Když zazvonili, vyšla současná majitelka domu a nejdřív, že nechce nikoho vidět a s nikým mluvit, v podstatě je odmítla. Pak jí manželka vysvětlila, že jim jde jenom o to se podívat, třeba si i jen zvenčí udělat fotku. A ta paní začala pomalu měknout. Manželka jí řekla ještě něco o nás a o těch Němcích, a nakonec se ta majitelka úplně obrátila. Pozvala je dál, prošli si dům a řekla, aby přišli ještě večer, že si dají kafe, ale k tomu už nedošlo, protože museli odjet. V tomto je, myslím, důležité pokračovat. Skrze taková setkání může mimoděk docházet k tomu smíření… x

Matouš Kirschner

Wohlmannův statek, z. s.
Václavice 34, 463 34 Hrádek nad Nisou

Matous.Kirschner@seznam.cz
Facebook: Wohlmannův statek

Zapomenuté příběhy

1. *Svatobor*
2. *Lubenec*
3. *Horní Libchava*

Zapomenuté příběhy

České pohraničí, a jeho severozápadní část především, utrpělo po druhé světové válce ztrátu paměti. Dříve hustě osídlená území, obývaná po staletí téměř výhradně německými obyvateli, se po jejich vyhnání a odsunu přeměnila v místa s vymazanou minulostí. Nejenže zmizely stovky menších i větších vesnic i měst, ale

s nuceným odchodem původních obyvatel upadly v zapomnění i příběhy lidí, kteří zdejší krajinu vytvářeli, a ztratilo se povědomí o místech, jejichž jména dnes připomínají jen historické prameny nebo staré mapy.

Poválečný „delete“ však naštěstí nebyl stoprocentní. Střípky paměti se dosud v krajině uchovaly a díky úsilí mnoha odborníků i nadšenců se je postupně daří skládat tak, aby se příběhy do pohraniční krajiny opět vracely. Rozhovory se zbylými pamětníky, bádání v archivech, terénní průzkumy, obnova památek, oživování někdejších tradic, ale i zavádění nových, to vše přispívá k tomu, že desítky let trvající amnézii se daří úspěšně léčit.

Příkladem toho jsou i dlouho přehlížené Krušné hory, které mají ovšem to štěstí, že příběhy zapsané v krajině jsou zde lépe čitelné než ve většině jiných částí republiky. Souvisí to s tím, že nezaměnitelná podoba tohoto pohoří, odlišného od všech našich dalších pohraničních horstev, byla po více než osm století utvářena téměř nepřetržitým dobýváním rud. Rudy se samozřejmě těžily i na Šumavě, v Krkonoších, Jeseníkách a na mnoha dalších místech, ale v žádném jiném koutu Čech a Moravy nebylo spektrum dobývaných rud tak široké a nikde se netěžilo tak dlouho a intenzivně jako právě v Krušných horách.

Odrazem toho je jedinečná krušnohorská montánní krajina, v níž lze takřka na každém kroku narazit na stopy lidských aktivit sahající daleko do středověku. Jsou zde prastará rýžoviště, ústí štol a šachet, působivé obrovské povrchové dobývky i stovky kilometrů podzemních chodeb s gigantickými těžebními komorami, haldové a pinkové tahy, umělé vodní příkopy a vodní nádrže, místa, kde se drtila, upravovala a tavila ruda, staré cesty spojující dnes již dávno neexistující sídla nebo báňské areály. Zdejší krajina tak podává výmluvné svědectví o práci a životě desítek generací našich předků a toto unikátní svědectví bylo také jedním z důvodů, proč byl Hornický region Erzgebirge/Krušnohoří v roce 2019 zapsán na *Seznam světového kulturního dědictví UNESCO*.

V jiných místech republiky si hledatelé skrytých příběhů musí většinou vystačit s mnohem menším množstvím indicií, ale o to záslužnější pak je, když se podaří krajinu znovu rozmluvit a odkaz, který nám zanechali naši předci, zachovat i do budoucna.

Michal Urban
ředitel Montanregion Krušné hory — Erzgebirge, o. p. s.

Jsem jako Indiana Jones, nalézám věci, o kterých už nikdo nevěděl

Jaroslav Vyčichlo (*1984) má od malička historii na dosah — chvíli bydlel na zchátralém zámku, opravoval hrady a pak se rozhodl zmapovat všechny památky ve svém rodném kraji. Pouhé dokumentování mu ale po čase přišlo málo. A tak dal dohromady skupinu lidí, se kterou nalezené křížky a pomníky obnovuje. Narovnávají náhrobky a pátrají po osudech lidí, jejichž jména jsou v kamenech vytesaná — krajině tak vracejí ztracenou paměť a potomkům těchto lidí naději.

Jak jste se dostal k vašemu angažmá na Karlovarsku?
Před nějakými dvanácti třinácti lety jsem začal dělat encyklopedii *Památky a příroda Karlovarska*, kde se snažím popsat všechny památky, co tady v Karlovarském kraji jsou. Jde to pomalu, ale vzniká taková databáze všech památek od malých křížků až po velké památky, jako jsou hrady. Už na střední škole jsem jezdil opravovat hrady tady v okolí, například Horní hrad, Hauenštejn. To byly asi mé první vlastní akce a už od malička mě k tomu vedli rodiče, když jsme měli zámek Javorná, který jsme chtěli dát do kupy těsně po revoluci. Takže už jako capart jsem běhal po památkách. Pak jsem se napojil na lidi, kteří se o památky zajímají nebo se jimi živí jakýmkoliv způsobem. Spolek jako takový vznikl v roce 2015 z toho popudu, že při mapování památek v krajině jsem jich spoustu nacházel rozvalených, ale mohl jsem jenom zapsat jejich současný stav. Někdy se mi je podařilo dohledat podle starých map, ale ty křížky v polích nebo v lesích byly v takovém stavu, že jsem je musel odhrabat, abych zjistil, jestli tam opravdu jsou. A na základě toho jsem si řekl, že založím spolek, který se bude o tyhle památky starat — aby to nebyl jenom takový soupis, ale že se je pokusíme i zachránit.

Jezdím podle starých map a cíleně hledám památky, které nikdo nezná

Měl jste nějakou inspiraci odjinud? Co vás baví na katalogizování památek?
Člověk se dostane ven do přírody a dokumentuje ty věci. Baví mě tedy to hledání. A možná to nalézání. Jako Indiana Jones… Prostě když člověk něco najde tam, kde si myslí, že by něco mohlo být, má to pro něj význam. Zkrátka že objeví něco, o čem nikdo nevěděl. A inspirace? Asi jsem znal webové stránky pana Valenčíka *Zničené kostely*, které dokumentují kostely po celé republice. Chtěl jsem mít taky takovou hezkou databázi.

To asi vyžaduje dost speciální metodiku — nejenom že památky fotíte, ale také je dohledáváte v historických pramenech. Jak postupujete?
Tak prvotní jsou nějaké původní historické soupisy, takové ty knížky, co už kdysi vyšly. Ale ty samozřejmě nejsou úplně obsáhlé. Takže jsem si vzal staré mapy a začal ty památky aktivně vyhledávat. A potom kroniky — naučil jsem se kurent a takový ten starý německý jazyk a překládal jsem si to. Z toho se to začalo doplňovat. Takže teď jezdím cíleně za památkami podle starých map a snažím se je hledat — ty které nikdo nezná.

Může být s tímto člověk vůbec někdy hotov?
Ne, to ne. Původně jsem měl okres Karlovy Vary a říkal jsem si, že to budu dělat do konce života, než ho zmapuju. A pak jsem si přidal ještě okres Sokolov a okres Cheb. Takže asi tak… Je to ještě na dlouho. A navíc ke všem těm památkám, které jsem zveřejnil před pěti šesti lety, se zase vracím a aktualizuju soupis na základě zkušeností a vědomostí, které jsem získal. Takže to musím zase předělávat. Ale ty památky se prostě proměňují, proto je navštěvuji i několikrát.

Jak se vaše soukromá záliba přetavila ve spolkovou činnost?
Potřeboval jsem partu lidí, která mi bude pomáhat ty nalezené křížky obnovovat. Takových spolků je spousta, bych řekl. Což je dobře. Ale já jsem se chtěl zaměřit na ty málo známé památky, protože většina spolků opravuje ty, co vidí někde u cest a za humny své vesnice. My jsme se chtěli specializovat na ty památky, o které se nikdo nestará. Tak jsme se jali obnovovat kříže, které jsou zakopané, takže o nich nikdo neví. A potom jsme si vybrali hřbitov Svatobor, který vypadl z vojenského újezdu. Dokonce už opravujeme i některé památky přímo ve vojenském újezdu, což má mnoho úskalí, protože většinou tyhle památky, které nechce nikdo opravovat, leží mimo dostupné cesty na území Doupovských hor. Takže ta obnova je těžší, ale o to zábavnější.

Když to tu lidé poznají, budou to snad mít rádi

Měl jste i období, kdy to drhlo nebo narazil jste na něco, co jste nečekat?
Asi ne, že by mi to něco zhatilo. Jen se nabalují další a další věci a času je míň, to je jediná překážka. Ale jinak se snažím kombinovat profesní, rodinné i volnočasové aktivity. Nerozlišuju, jestli je to práce nebo nepráce. A když pak jedeme s dcerkou na výlet — ještě jí nebyly ani dva roky a už chodila se mnou hledat křížky — už ví, co je kaplička a podobně. Jak ji tahám ven, tak má, myslím, tu přírodu a pohyb venku, ráda. A ty památky jsou s tím trošku spojené.

Západní Čechy hodně ovlivnila výměna obyvatel. Stojí za vaší motivací třeba i hledání vlastních kořenů, vlastního místa v tomto kraji?
Já už jsem se v tomhle regionu narodil, takže ho považuju za svůj. A tím, jak ho víc a víc poznávám, je samozřejmě můj. Tak bych to řekl. Když jedu od Prahy a u Lubence vidím značku „Karlovarský kraj", tak říkám, že jsem doma, ne, až když sedím v bytě. Celý ten kraj považuju za svůj domov. Tím poznáváním historie i krajiny, kterou procházím, si ten vztah upevňuju. A to je jedním z cílů té mojí webové encyklopedie — ukázat lidem, co tady máme. Ne snad, aby na to byli hrdí, ale aby to poznali. A když to poznají, budou to snad mít rádi.

Můžete říct něco víc o hřbitově Svatobor? Chápu to dobře, že nejenom vykopáváte náhrobky, které byly zarostlé křovinami, ale zároveň se snažíte vypátrat i osudy těch lidí?
Přesně tak. Ať už děláme ty náhrobky nebo když jsme obnovovali pomníky z první světové války, snažíme se vrátit do krajiny i ta jména, která jsou tam napsaná. Snažíme se zmapovat jejich osudy — ať už historii toho místa nebo obyvatel, kteří jsou tam pohřbení. Teď se nám aktuálně podařilo udělat soupis všech, kteří jsou ve Svatoboru pohřbení a postupně ho zveřejňujeme. Na základě toho si to můžou najít jejich potomci a přijet, ač všechny ty náhrobky ještě nenajdou. Postupně bychom je ale chtěli i ztotožnit s tím, co obnovíme, pokud to bude možné. Dva roky zpátky jsme ve vojenském prostoru odhalovali obnovený válečný pomník a při projevu jsme to popsali tak, že je to něco jako modlitební mlýnky nebo tibetské praporky, které plápolají a vydávají modlitby do krajiny.

Když obnovíme náhrobek nebo pomník a jsou tam vyzlacená ta jména, tak se tím ta jména vrací do krajiny zpět. Kdybychom je neobnovili, tak by už nikdy nebyly vidět.

Krajina potřebuje ty svoje křížky, mít vlastní paměť

Proč je důležité, aby se ta jména vrátila?
Mě naplňuje to „hledat a nalézat". A potom si myslím, že ta krajina to potřebuje. Potřebuje mít ty svoje křížky. Já jsem proti přenášení křížků někam do vesnic, proti zánikům cest. Krajina potřebuje mít vlastní paměť. Jinak je prázdná. To vysídlení ji tady hrozně moc zasáhlo, paměť byla zpřetrhaná. A ti noví dosídlenci k ní nemají vztah, protože tu krajinu neznají. Když jí nějakou tu paměť vrátíme — že někde stál křížek nebo kdo je pohřbený na tomto hřbitově, lidé si můžou najít, že bydlí v baráku, který byl obývaný lidmi, kteří jsou pohřbení právě na tomto hřbitově... Když znají jejich jména, mají zase něco víc, než jen kdy byl ten barák postavený a kdy tam oni přišli. Takže je to asi takové naplňování, naplňování duše té krajiny.

↑ *Katalogizování mu nestačilo, obnovuje.*

Co všechno v krajině může „vyprávět" historii? S čím jste se setkal nebo co pozorujete?
Když jsem přemýšlel o těch svých stránkách *Památky a příroda Karlovarska*, tak jsem si řekl, že budu mapovat všechno — každý kámen, kterého se dotkl člověk. Což je trošku nereálné. Ale vlastně cokoliv může vyprávět. Dříve byly ve vesnicích všude uličky a cesty, které vedly do krajiny. Teď už nevedou, teď si každý udělal zahradu, už se nikdo z té návsi nedostane. Takže i cesta může vyprávět. Když pak člověk přijde na rozcestí, je zarostlé a nevidí ho. Ale když tam obnovíme křížek, tak už to člověka obrátí, když tam přijde a může jít tou krajinou dál. Přečte si nápis, že to tam zřídil nějaký člověk, který tam kdysi žil. Není to tak, že by byl jenom na té návsi a zbytek je neznámý. Takže vlastně cokoliv může tu krajinu připomínat, vracet ji zpátky.

Dá se všímavost vůči krajině nějak trénovat?
No, asi tou chůzí krajinou. Když přijdu do nějaké zaniklé vesnice, tak podle stromů, podle terénních nerovností poznám, kde byla náves, kudy vedly cesty. Takže ze zkušenosti, když toho člověk už hodně viděl, může tu krajinu pozorovat a představovat si, jak to tam bylo dřív.

Zajímalo by mě, jestli vám některý z příběhů nebo osudů, které jste vykopali z té „buše", utkvěl v hlavě.
Na *Noc kostelů* pár let zpátky přijela z Německa paní Linke se svou dcerou a byli jsme se s nimi podívat na hřbitov ve Svatoboru. Ona mi vyprávěla, že tam

byla před x lety a když viděla ten zarostlý hřbitov, zařekla se, že už nikdy do Čech nepřijede. Ale teď že ho zahlédla někde na internetu, tak porušila to svoje předsevzetí, a přece jenom přijela. Skoro tam brečela, i když ten svůj náhrobek ještě nenašla, obnova ještě nebyla v takové fázi. Tak to byl takový silný příběh. I přesto, že zlomila hůl, nakonec přijela.
Překvapilo mě, že se doba posunula a už nejsou v tak velké míře útoky na to, že obnovujeme německý hřbitov. Občas se to objeví, ale jsou to spíš hlupáci. Dneska už to všichni vnímají asi trošku jinak. Možná je to tím, že přichází nová generace a aktivity spjaté s Německem už nejsou vnímané tak špatně.

Zažívali jste dřív třeba i kritiku od sousedů nebo místních?
Místní přímo ve Svatoboru nás kritizují, protože jim narušujeme jejich prostor. Začínají tam jezdit lidi, a to se jim nelíbí. Ale jinak cítíme spíš podporu. Jen občas se najde nějaký chytrák, to tak prostě bývá. Musíme tam udělat nějakou informační tabuli, kde ukážeme, jak to vypadalo dřív, protože spousta lidí tam přijede a říká si, jak je ten hřbitov zdevastovaný a my jim říkáme, jak je opravený… Oni to úsilí nevidí a netuší, v jakém stavu to bylo dřív. Tak jim to musíme ještě trošku osvětlit, aby si nemysleli, že je to tam zničené.

Máte s obnovou hřbitova nějaké další plány?
Pokud čas dovolí, chtěli bychom o Svatoboru jako farní vsi a těch přilehlých obcích vydat nějakou historickou knížku. Kostel i hřbitov ve Svatoboru jsou obecní a máme tam dobré vztahy, takže bychom z toho chtěli udělat takovou připomínku zaniklých obcí na Doupovsku, protože je to tam unikátně zachované. Protože to bylo na okraji vojenského újezdu,

↑ *Kostel ve Svatoboru zachránilo, že stojí na okraji vojenského újezdu.*

neprobíhal tam žádný výcvik a nedošlo k devastaci. A zároveň to bylo chráněné zvenku, takže tam nedošlo k žádné nové výstavbě u těch důležitých částí jako je škola, hřbitov, farní kostel a fara. Jsou tam unikátně dochované i cesty. Na samotném hřbitově chceme opravit márnici, kde bude soupis pohřbených a mapka, kde jsou umístěné jejich hrobky a hroby. A bude to také pietní místo, protože ten hřbitov zůstal unikátně dochovaný. Ve všech jiných vesnicích byly hřbitovy buď zcela zničeny, anebo se v nich dál pohřbívá, takže ty německé hroby ustoupily. Ale hřbitov ve Svatoboru zůstal tak jak byl, když původní obyvatelé v roce 1950 odešli. Jsou tam po nich ještě vázičky, i když rozbité…

Uvítali byste jako spolek nějakou pomoc?
My jsme takoví samorosti, vždycky si nějak poradíme. Trošku zápasíme s vojáky a s vojenskými lesy, aby nás pustili víc do vojenského újezdu. Zatím — musím zaklepat — jsme v podstatě jediný spolek, který tam může něco dělat. Vztyčili jsme pomník, což je první obnovená památka po sedmdesáti letech, co tam jsou vojáci. Jinak jsou všechny památky zdevastované nebo se devastují dál. Známe například *Okrašlovací spolek Lubavia* na Libavé u Olomouce, ti mají trochu lepší vztahy s tamním vojenským újezdem. Tam třeba vytipovali pohřebiště a vyjednali, že na té ploše je zakázaný výcvik. To my tady ještě nemáme, ale pracujeme na tom.

Mluvil jste o vypořádávání se s minulostí, vnímáte to pořád jako citlivé téma? Co podle vás skoro po osmdesáti letech brání usmíření?
Já to za citlivé téma nepovažuji. Ale vím, že nějaké malé procento lidí, kteří jsou v každé společnosti a týká se to i jiných témat, ano. Oni to nemusí myslet tak, jak to říkají, ale prostě stereotypně jsou tak naučení. A to může s dalšími jejich pohnutkami zavdat příčinu, že můžou být k tomuto tématu negativně postaveni. Ale spíš to, myslím, pramení z nevědomosti než z nějaké touhy něco ničit.

Učitelé by měli dětem říct, že to tu máme hezké

Karlovarský kraj má teď takový nelichotivý punc, že to není úplně dobrá adresa. Co podle vás tento region nejvíc potřebuje?
Já si myslím, že budování vztahu k regionu, k domovině by mělo začínat už od základní školy. Jako žák jsem nezažil, že

↑ *Hřbitov vstává z mrtvých.*

by nás někdo učil mít rád, co tady máme. Aby to bylo v koncepci základní školy nebo aby nějací uvědomělí učitelé dětem řekli, že to tady máme hezké. Aby se sem chtěly vracet. To jediné, myslím, může pomoct. Ne tady budovat něco, za čím by sem přicházeli zase lidi, kteří k tomu nemají vztah. Když to tady ti, co se tu narodí, budou to znát a budou vědět, že je to tady super, budou mít víc důvodů se vrátit, ač to tady není dokonalé. Ne z nostalgie, ale z té lásky k domovu. To je divné slovo, ale… Prostě proto, že k tomu mají vztah, který přebije nějaké výhody jinde.

Hezký kraj nikdy sám nevybuduju, ale společně toho můžeme dosáhnout

Říkáte, že se tady cítíte doma — kdo všechno se v tomto regionu cítí doma?
No, spousta lidí! Ti, co tady něco konají a činí, tak určitě nebudou chtít odcházet jinam. To mám asi stejně, nikam jinam bych nešel. Nejenom protože tu něco dělám, ale protože to tady znám a chci tady být. Ti, které tady nevidíme něco dělat, tak odchází. Možná by bylo dobré je už od těch školních let zapojit do nějaké spolkové činnosti…

Doteď jsme mluvili o minulosti a o tom, jak to bylo před osmdesáti lety. Máte nějakou vizi, jak to na Karlovarsku bude vypadat třeba v příštích padesáti letech? Co si přejete, aby se ve vašem kraji stalo?
Myslím si, že se to bude postupně zlepšovat s novou generací. I když občas člověk vidí, co se děje i v dnešní době v jiných částech světa — že nacionalismus může lecčemu bránit i dnes. Tak doufám, že nic takového nepřijde a že nebudeme řešit, odkud kdo je. To by asi pomohlo nejvíc.

Máte nějaké téma, které by se dalo označit za duchovní — něco, co vás přesahuje?
Asi ta krajina jako taková, ten Karlovarský kraj. Protože my všichni, kdo tu něco děláme — a teď nemluvím jen o památkách — region budujeme společně. To je asi to, co mě přesahuje, protože hezký kraj nikdy sám nevybuduju. Ale když tady bude dost schopných lidí, můžou toho dosáhnout… x

---

Jaroslav Vyčichlo

Spolek pro dokumentaci a obnovu památek Karlovarska, z. s.
Rosnice 4, 360 17 Karlovy Vary
transparentní účet: 2501304829/2010

vycichlo.jaroslav@gmail.com
www.dokumentacepamatek.cz
Facebook: Spolek pro dokumentaci a obnovu památek Karlovarska

Kolektivní vina je průšvih, pořád nás to může rozbrečet

Marcela Svejkovská (*1973) je učitelka se zálibou v archivech. Narodila se a žije v Lubenci. Kraj mezi Doupovskými horami a Postřelím ukrývá mnoho příběhů, které sama, s rodinou či se svými studenty objevuje. Společně tak poznávají duši kraje a zapomenuté příběhy někdejších obyvatel, ale i pomníků, kaplí, kopců a zdivočelých ovocných stromů. Že by zde mělo vzniknout úložiště jaderného odpadu, si nedokáže dost dobře představit. A tak stejně jako se spolkem *SOS Lubenec*, i ve výuce vede lidi k citlivému vztahu ke krajině.

Odkud pocházíš a jak ses dostala k pátrání po sudetských příbězích?
Narodila jsem se a vyrostla v Lubenci a do svých 23 let jsem tam i žila. Pak jsem se asi na deset let odstěhovala do Podbořan, ale následně se vrátila zpátky do Lubence. Můj sen bylo studovat archivnictví, ale nevzali mě, protože jsem neuměla německy. To platí dodneška, ale záliba v archivech mi zůstala. Učím na gymnáziu, mám aprobaci český jazyk a dějepis. Dvacet let jsem učila na gymnáziu v Podbořanech a teď čtvrtým rokem na gymnáziu v Kadani. Vyzkoušela jsem si učit i na základních školách, většinou externě na pár hodin (Podbořany, Krásný Dvůr, Vroutek, Lubenec). Také jsem provázela na zámku v Krásném Dvoře. Ačkoliv jsem se nedostala na studium archivnictví, jsem za to v současné době ráda, protože si uvědomuju, že kdybych pracovala v archivu, neměla bych tolik času se těmi archiváliemi probírat systematicky, jako mám nyní. Teď to dělám ze svého zájmu a potěšení.

Skrze archiválie a putování na místa paměti děti poznávají okolí na vlastní kůži

Jak tě napadlo spojit archivní materiály s výukou?
Vždycky jsem se snažila učit „jinak". Možná to zní fádně, ale já se snažila, aby to hlavně bavilo mě. Pochopila jsem, že je to základ, aby to mohlo bavit i děti. Když byly moje tři děti malé, do archivů jsem moc nejezdila. Asi až v roce 2015 jsem se do toho zase pravidelně pustila. Mám pocit, že teprve od té doby nacházím i cestu k tomu, jak učit. Během prvních učitelských let jsem hodně tápala a dělala spoustu chyb, které si dnes uvědomuji. Tenkrát to bez toho asi nešlo. Dneska se snažím, aby moje výuka byla hodně živá, ve smyslu poznávání místa, kde žijeme, uvědomování si, kde se nacházíme. Aby děti skrze archiválie, ale třeba i putováním na ta „místa paměti" svoje okolí poznávaly na vlastní kůži. O to jsem se snažila už dřív, ale zpětně vidím, že jsem si tolik neuvědomovala, jak velký potenciál místo, kde žijeme, má. Jezdili jsme třeba na různé exkurze, ale spíš do vzdálenějších oblastí.

Je hodně důležité zajít na místní hřbitov, určitou část dějin taky „vypráví"

Sudety jsou taková oblast na okraji zájmu. Jak myslíš, že se dá dětem vztah k místu zprostředkovat?
Ono je to asi stejné s jakýmkoliv jiným tématem. Hodně usiluju o to, abychom si s dětmi o tom tématu povídali, diskutovali o něm. V Podbořanech, kde jsem učila, se demografická křivka obyvatel po druhé světové válce hodně proměnila. Měla jsem tak ve třídě děti z velmi různých prostředí. Některé z nich měly prarodiče, kteří do Podbořan přišli po válce z vnitrozemí. Pak tam byli žáci, kteří byli potomci lidí z ukrajinské

Volyně, volyňští Češi. Část žáků také pocházela ze smíšených rodin, například zůstavších Němců a volyňských Čechů. Bylo to hodně zajímavé a pestré. A my měli šanci se těmto tématům věnovat právě skrze jejich rodinnou historii a rodinnou paměť. Dost často to bylo také hodně emočně vypjaté. Dneska mám trochu pochybnosti o tom, jestli jsem tenkrát jako mladá dokázala ty naše diskuze vhodně moderovat… Jednou se nám stalo, že se jeden žák rozplakal, pocházel z německé rodiny. Bylo mu hrozně líto, že jeho nejlepší kamarád, pocházející z rodiny, která přišla o řadu členů v Českém Malíně, mu začal předhazovat kolektivní vinu Němců. Hodně ho to tenkrát vzalo… [Český Malín — obec v západní Ukrajině, kterou založili příchozí z Žatecka, Rakovnicka a Podbořanska koncem 19. století; obec byla vypálená nacisty v roce 1943.] Ale přineslo to vlastně poučení pro nás všechny. Uvědomili jsme si na tom, že pravda není jenom jedna. A že kolektivní vina je velkej průšvih. Dotýká se nás to pořád a pořád nás to může rozbrečet.

Představuji si tě, jak stojíš ve třídě a říkáš „Téma dnešní hodiny: otevírání nedávné minulosti“… Kdy ses o toto téma začala zajímat?

Mě téma otevírání nedávné minulosti provází celý život. Moji prarodiče přišli do západních Čech z Malého Boru, vesnice v Pošumaví, po druhé světové válce — podobně jako další rodiny v Lubenci. Pamatuju si třeba na jejich vyprávění, jak jejich vesnici osvobodili Američani. Ukazovali mi přitom fotky, které mám pořád schované. A pak jsem to konfrontovala s tím, co nám ve škole říkaly soudružky učitelky o Rudé armádě. Byly to úplně jiné příběhy. Taky mě odmalička zajímalo to, že tu v okolí pořád žijí Němci. Třeba v autobuse bylo slyšet, jak spolu lidé mluví sudetským nářečím. Žili tady všude kolem, i když vlastně neexistovali… Tyhle paradoxy mě provázejí celý život a poslední roky mě to zajímá čím dál tím víc, protože jsou to témata, která stále budí emotivní reakce.

S naším spolkem *SOS Lubenec* pořádáme přednášky pro veřejnost, kam si zveme různé hosty. A čas od času se objeví někdo z posluchačů, kdo tvrdí, že téma odsunu německých obyvatel se už nemá otevírat. Že už to bylo a není radno o tom mluvit. Mně osobně přijde velká škoda, že spousta archiválií z té doby, třeba školní nebo obecní kroniky, matriky a další dokumenty, byly zničeny nebo se ztratily. Žijeme tak ve vesnici, která svoje kroniky nemá. Je to jako kdyby tam ta část historie nebyla. Prázdná, bílá místa v historii obce. Existuje taky velmi málo

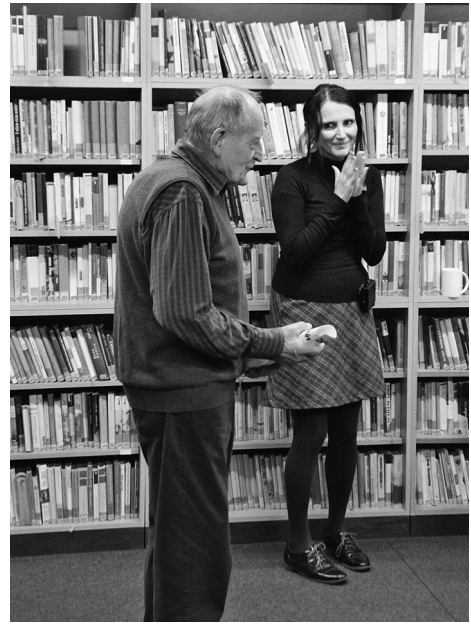

↑ *Z vyprávění pamětníků se tají dech.*

odborných studií, které by se zabývaly oblastí Sudet v období 20.—40. let 20. století. Když to srovnám s množstvím středověkého bádání, vidím, že nám tohle novodobé období a jeho dokumentace schází. Třeba v Kadani je hodně důležité zajít na místní hřbitov, který určitou část dějin taky „vypráví“.

Můžeš zmínit nějaké své inspirace?
Inspirují mě určitě knihy a také lidi. Třeba Marta Vančurová a její projekt „Zmizelí sousedé“. Josef Märc z Chomutova, který děti přivádí k lásce k dějinám i k osobní zodpovědnosti. Petr Linhart, který má unikátní vhled do sudetské krajiny a promítá ho do svých písniček, které mám moc ráda. Richard a Jitka Kantovi z Lubence, kteří se regionální historií zabývají dlouhá léta, bádají v archivech a snaží se zaplnit ta „bílá místa“. Určitě je pro mě inspirací i můj manžel, který se coby geolog věnuje aktuálně výzkumu kolem těžby kaolinu na Podbořansku a zároveň je to i téma někdejších porcelánek a keramických závodů, jejichž majiteli byli místní Němci. I on se při svém bádání potýkal s absencí dobových pramenů a často narážel na jakousi hráz nevědomosti nebo možná i záměrného nevědomí o období do roku 1945. Velkou inspirací jsou pro mě také knihy Jiřího Padevěta, které podporují osvětu u lidí, kteří by třeba s těmito tématy do kontaktu nepřišli.

Nejdůležitější je vzbudit v dětech zájem, pak už za tím půjdou samy

Jakou máš odezvu od žáků, zajímá je to?
Nejvíc mě těší, když na začátku hodiny, při brainstormingu, toho žáci o tématu moc neví a na konci jsou schopni velmi

↑ *Na úložiště jaderného odpadu nebyli místní zvědaví, na přednášky ano.*

detailní reflexe. A třeba i vlastního uvědomění. Jak je to vlastně divné, že se o určitých tématech ve společnosti nemluví. Nemusí to být nutně jenom regionální témata nebo Sudety. Třeba o politických věznich a také ženských věžeňkyních se vůbec nemluví. Zpětná vazba od žáků je pro mě mnohem důležitější než dodržování školních dokumentů. Nejdůležitější je podle mého, nejen v dějepise, ale ve všech předmětech, vzbudit v dětech zájem. Ony už si pak za tím půjdou samy, budou se zajímat nebo na ta místa chodit.

Narazila jsi během své učitelské praxe na nějaké překážky kvůli tomu, že se věnuješ moderním dějinám a česko-německým vztahům?
V Podbořanech jsem zažila ze strany kolegů a vedení nepochopení a také určité překážky. Nechtěli, abych se tématům nedávné minulosti věnovala a otevírala je s dětmi. Když jsme měli ve škole besedu s pamětníky, jejichž povídání děti doslova hltaly, mě pak bylo předhazováno, že žáci kvůli tomu přišli o další vyučovací hodiny… Tenkrát přijel na besedu třeba pan František Lederer, který zažil ghetto Łódź nebo pan Ladislav Krejza, který byl vězněn komunistickým režimem za rozšiřování letáků. V lágru se setkal s generály, kteří bojovali ve druhé světové válce za Británii. Měl ohromnej nadhled i přesto, co všechno zažil. Poslouchalo ho asi 60 studentů a kdyby spadl špendlík, bylo by to slyšet. Besedu jsme ale museli přerušit, aby děti nepřišly o hodinu další výuky. Pan Krejza nedávno umřel, což je mi moc líto, ale je dobře, že se s ním studenti mohli setkat. Osobní kontakt s přímými svědky je asi nejvíc, co můžou zažít. Vidět, že nejsou sebelítostiví, zahořklí a ublížení, že mají nadhled a dokážou odpustit i přes to všechno, co se jim stalo. A pochopit, jak velká je hodnota života. Takové setkání je moc důležité. I pro uvědomění si toho, jak vzácná je možnost se takových lidí (ještě) ptát.

Jak se liší reakce dětí a dospělých na vyprávění pamětníků?
Jednou jsme byli se studenty na exkurzi ve Vykmanově u Ostrova nad Ohří v tzv. „Věži smrti“. Provázel nás tam pan Jaroslav Cibulka. Když jsem ho potom pozvala na besedu k nám do Lubence, někteří z žáků zase přišli, aby si jeho vyprávění poslechli znovu. A vzali s sebou i svoje rodiče nebo prarodiče či sourozence. Chtěli jim ho „představit“ a měli zájem o to, aby si i oni jeho příběh vyslechli.
Mám pocit, že dnešní mladí lidé už jsou zvyklejší na setkání s pamětníky a na pokládání otázek. Uvědomuju si, že zástupci střední a starší generace takové aktivity možná potřebují ještě daleko víc. Proto je moc důležité vytvářet prostor pro setkávání lidí a diskuzi s těmi, kteří zažili příkoří totality. Ať už té nacistické nebo té komunistické. Poslední dobou se v médiích objevuje relativizování té doby, v tom vidím veliké nebezpečí. Myslím, že osobní setkání s pamětníky je cesta, jak si uvědomit, jak strašná to byla doba. Člověk pak ztratí tendence to zlehčovat.

K usmíření jsou potřeba oba aktéři, ať už jde o lidi nebo o národy

Vybavíš si nějaký pamětnický osud nebo příběh, který tě hodně zasáhnul?

Nedávno jsem objevila v karlovarském archivu dopis — žádost od jakési Anny. Bydlela na Brložci, což je vesnička poblíž Štědré nedaleko Lubence. Žádala o vyjmutí z odsunu. V dopise argumentovala tím, že byla vždycky při Masarykovi a Benešovi, že její děti chodily do českých škol a ona sama měla problémy s ostatními obyvateli obce, kteří podporovali Henleina. Její syn padl na frontě a dcera jí zemřela. Měla hodně těžkej život a moc si přála zůstat v Čechách, protože se cítila být Češkou. A po válce najednou nebyla ani Češka, ani Němka. Mě na tom fascinovalo to, že místní národní výbor jednohlasně její žádost o vynětí z odsunu zamítl. Tomuto MNV předsedal tenkrát katolický básník Josef Palivec, manžel Heleny Koželuhové (sestry Karla a Josefa Čapkových). Tohle zjištění mě nemile zaskočilo. Ale svědčí to o tom, že ta doba byla nekompromisní a princip německé kolektivní viny prosákl společností a nakazil i takové lidi. Příběh této ženy ve mně vzbudil velký zájem a chtěla bych zjistit, jaký osud ji potkal v Německu. Myslím, že tento její dopis je skvělým pramenem pro badatelsky orientovanou výuku, která zachází s kolektivní pamětí a kolektivní vinou. Studenti si na něm mohou uvědomit třeba to, jak lidi neměli žádnou šanci před rozhodnutím druhých uniknout nebo ho jakkoliv zvrátit.
Druhý příběh, který mě zaujal, souvisí s transportním lístkem Anny Grundlach, který jsem také našla v archivu. Tato Anna měla na konci války čtyři děti, od jednoho do pěti let, a starou matku. Se všemi musela do odsunu. Je těžko představitelné, co si asi mohla odnést, když měla plné ruce dětí…

Co se ti honí hlavou při čtení takových příběhů?

Člověku asi nezbývá než věřit na dobré konce… Někteří z odsunutých snad měli možnost žít lepší život, než kdyby tady zůstali. A dnes, s odstupem času, existuje naděje na smíření. Hodně lidí v Čechách dnes zastává názor, že princip kolektivní viny není správný a odsun nebyl proveden vhodným způsobem, nicméně zároveň tvrdí, že to bylo nevyhnutelné. Já si to nemyslím.

Brání ještě něco usmíření mezi Čechy a Němci? Jak by se tomu dalo pomoct?

Ať už se smiřování týká států, národů nebo jednotlivců, mám pocit, že nejtěžší na tom je, aby oba zúčastnění přiznali svůj díl viny. Aby pojmenovali to, co se stalo. Přihlásili se ke svému podílu viny. I když už se nás to dneska zdánlivě netýká a aktéři už jsou dávno po smrti, je důležité tyhle věci pojmenovávat. Uvědomit si, že to je škoda.
U Lubence máme hodně řopíků z původní obranné linie Československa, často kolem nich chodím s naším psem. Ale až nedávno jsem si uvědomila — když jsme se s žáky bavili o mnichovské dohodě a zda jsme se měli bránit — co by to znamenalo. Mezi těmi bunkry mi došlo, že možná jedním z důvodů, proč jsme se tenkrát nebránili, bylo to, že by to byla občanská válka. Spousta manželství byla tenkrát smíšených, tak by vlastně proti sobě bojovali sousedé…

Co podle tebe dnes Sudety potřebují nejvíc?

Aby tu zůstávali mladí lidé a kraj se nevylidňoval. Mladým lidem tady často schází uplatnění, nemají důvod tady zůstávat. A také aby tady fungovaly sousedské vztahy, pocit komunity, mohly se tu dít zajímavé věci, jejichž hybateli budou právě mladí lidé. Aby měli chuť a motivaci

tu zůstávat a proměňovat to tady. Hodně záleží na tom, jestli budou mít kolem sebe i svoje vrstevníky.

Vidíš kolem sebe, ve vašem regionu, nějaký posun v tom, jak lidé tuto oblast vnímají? Daří se zde navazovat vztah k místu, zapouštět kořeny?
Postupnými kroky už se i naše okolí mění, třeba tím, že se někdo rozhodne obnovit starý křížek nebo boží muka v krajině, zasazovat se o obnovu kostela, zpívat ve sboru, pořádat charitativní sbírky. My jsme v roce 2012 založili spolek *SOS Lubenec*, jehož původním účelem bylo upozornit na snahy vlády ČR vytvořit nedaleko naší obce úložiště jaderného odpadu. Zdejší obyvatele tenkrát nikdo neinformoval a už bylo téměř rozhodnuto. My jsme na poslední chvíli začali usilovat o to, aby jednání byla transparentní. Uspořádali jsme třeba konferenci se zástupci ministerstva, paní Drábovou z Úřadu pro jadernou bezpečnost a dalšími. Spojili jsme se také s ostatními vybranými lokalitami a pořádali Den proti úložišti, který se konal koncem dubna na Den Země. Nebo jsme pořádali turistický pochod místy, kde měly být sklady toho jaderného odpadu, a šli jsme přes Tiskou louku, která je plná chráněných druhů rostlin. Také jsme uspořádali pár koncertů. Někteří lidé z okolí vůči našim aktivitám pociťovali odpor, protože cítili, že sklad jaderného odpadu sem může přinést i dost peněz v rámci různých kompenzací. Obecně se v té době šířila naší vesnicí špatná nálada. A tak jsme začali dělat i jiné věci, třeba přednášky pro veřejnost, aby probíhala také určitá osvěta a lidé si uvědomili, jak důležité je být občansky aktivní. Nakonec byly vybrány jiné lokality, Lubenec mezi nimi není, což je na jednu stranu potěšující, ale na druhou stranu je nám líto těch, kterých se ten problém týká dál. Naše činnost ale nekončí. Chceme i nadále zůstat v kontaktu a také pořádat přednášky se zajímavými osobnostmi a taky exkurze do okolí. Zjistili jsme, že naše aktivity spojují zástupce různých generací, měli jsme účastníky od 12 do 90 let, a také z okolních vesnic. Snad se nám podaří více oslovovat i místní obyvatele.

Jak by sis přála, aby Sudety vypadaly za padesát let?
Chtěla bych, aby krajina i cenné stavby zůstaly zachované, abychom je dokázali včas ochránit a zachránit. Nechtěla bych, aby se to tu komercionalizovalo. Oživení by mělo přicházet s citem ke krajině a s respektem k tradici a místu. x

---

Marcela Svejkovská

SOS Lubenec, z. s.
Chýšská 109, 439 83 Lubenec

Facebook: Sos Lubenec

Jsem rád, že jsem mohl zanechat stopu v podobě opraveného kostela

Radovan Boček (*1963) tráví se svými přáteli a spolupracovníky většinu času v Horní Libchavě. Tamní kostel sv. Jakuba Většího by toho mohl za šest století, které pamatuje, hodně vyprávět. Když ho ale na konci 90. let Radovan Boček poznal, „říkal si“ kostel z posledních sil už jen o pomoc. Ruinu se nakonec podařilo zachránit a vydala i některá svoje tajemství.

Jaký vás s Horní Libchavou pojí vztah?
Já jsem v Horní Libchavě v letech 1988 až 1990 s místním vlastivědným muzeem natáčel filmy o fauně a flóře Českolipska. Projel jsem ta nejkrásnější místa díky průvodcům, kteří mě brali na chráněná území, kam se bez znalosti prostředí složitě dostáváte. Třeba na místo výskytu *šafránu heuffelova* [*šafrán karpatský*], který se tu nachází. V roce 1993 jsme sháněli chalupu a tahle v Libchavě se nabízela. Spojil jsem si to s místy, kam jsme tenkrát jezdili s těmi průvodci. Když jsem sem přijel na prohlídku chalupy, dům byl v dezolátním stavu, ale s nádhernými lipami okolo. Okolí jsem znal, tak jsme chalupu bez váhání koupili a postupně zrekonstruovali.

Natáčení filmů o přírodě a chráněných rostlinách asi na konci 80. let nebylo nic obvyklého. Jak to probíhalo?
Natáčení bylo pod tehdejším *Svazem ochránců přírody*. Řešili jsme otázku ekologie — jezdili jsme do oblasti těžby uranu, což tenkrát nebylo příznivě vnímáno. Viděl jsem třeba odkalovací nádrže. Důl na uran a celý areál byl tehdy obrovský, díky tomu se Česká Lípa markantně rozšířila. Ještě v 80. letech se tam těžilo ohromné množství uranu pro SSSR. V návaznosti na to se zde postavila obrovská sídliště. Na uran denně jezdilo velké množství autobusů s pracovníky z České Lípy a okolí. Roky 1988 a 1989 začaly být v otázce ekologie a ochrany životního prostředí přívětivější, problémy se začaly ventilovat. Například v Teplicích byly v roce 1989 jedny z prvních demonstrací. Buď to již režim nebyl schopný kontrolovat, nebo i díky *hnutí Brontosaurus* to bylo zkrátka lepší. Ekologická témata již byla povolená a bylo možné je zpracovávat. Pro mě to bylo moc zajímavé, protože jsem měl možnost poznat místa, která většinou člověk nepozná. Například kde rostou v Čechách orchideje…

Člověk by měl dělat něco nejen pro peníze

Jak jste se od ekologie dostal k historii — od zájmu o přírodu k záchraně kostela?
Profesně jsem jako fotograf fotil historické artefakty týkající se gotiky a baroka a dalších starších uměleckých období. Tím pádem jsem měl k těmto věcem vztah. Strávil jsem mnoho času na Slovensku, v Německu. Ale ten rok, kdy jsem se o kostel začal zajímat (1999), jsem měl pocit určitého „stroje na peníze". Tenkrát jsem hodně pracoval, do toho se přidaly zdravotní problémy spojené se stresem a přetažením. A tak jsem dostal pocit, že by člověk měl dělat něco jiného, co nebude pouze pro peníze. Tehdy jsme měli první schůzku u kostela s tehdejším starostou panem Černým, duchovním správcem panem Viliamem Matějkou a památkáři z okresu. Tehdejší představa církve byla kostel v Horní Libchavě zbořit. A proti tomu protestovala nejen obec, ale také památkáři. To byl první kontakt, v roce 1999, kdy jsem lezl dovnitř zatlouklými okny. V roce 2000 nás napadlo, že bychom situaci mohli řešit s maltézskými rytíři, kteří v tomto kraji měli zhruba čtyři kostely a velmi slušné majetky. Proto jsem navštívil maltézské rytíře v Praze a jejich tehdejšího ředitele pana Patka, a došli jsme k tomu, že by tu záchranu kostela mohli financovat. To ale vůbec nefungovalo. Nechce se mi zabíhat do podrobností, byly tam i určité

defraudace. Zklamání. Právě oni zde později restituovali lesy a rybníky, a proto místní duchovní správce Matějka požádal o přičlenění tohoto majetku k farnosti, která neměla vůbec žádné majetky, vlastnila pouze faru, která je dnes již prodaná. Ale maltézští rytíři už na to nereagovali. Prostě peníze zůstaly v Praze, místo aby majetek připadl k farnosti a pomáhal jí existovat. Ještě bych to chtěl řešit, nikdy není pozdě.

Jak to tedy pokračovalo s kostelem dál?
V roce 2001 byl takový zlom, kdy jsem navštívil skvělého pana Fikara, ředitele památkové správy Severočeského kraje. Tehdy zde tolik projektů nebylo, ale existovala iniciativa na záchranu kostela s gotickými prvky v Hostíkovicích. Podobně my jsme se snažili zachránit původně gotický kostel v Horní Libchavě. Pan Fikar mi tenkrát poradil, že se kostel musí zapůjčit a pak to musím organizovat sám.
První oprava se týkala střechy v presbytáři. Stav byl katastrofický, oprava byla bohužel předražená a ledabylá. Stavaři, kteří na opravě pracovali, neměli kladný vztah k budově, ale spíše k penězům, a tak část peněz šla, slušně řečeno, vniveč. Proto jsme si tenkrát dohodli schůzku s biskupem Kouklem, který byl našemu projektu velice nakloněn. Jeho finanční i morální podpora trvala i po krušném začátku.
Na začátku nás také finančně podpořil *Česko-německý fond budoucnosti* při tvorbě brožury o projektu. A tím to začalo. Vzniklo sdružení, do kterého se připojovali další a další lidé. Někteří odpadli, když zjistili, že je to běh na dlouhou trať, ale vznikla stabilní skupina pěti až sedmi lidí, kteří celý projekt táhli a měli dlouhodobé cíle. Důležité pro mě také bylo, že se mi podařilo do naší skupiny připojit stavebního inženýra Jaroslava Vaňka, který měl „kulaté razítko" a tím pádem jsme přestavbu mohli realizovat sami. On také vedl po odborné stránce stavební rekonstrukci. Samozřejmě velice důležitý byl i Petr Pokuta a pan Karel Vondra, praktici, kteří byli ochotni kdykoli pomoci.

Můžete trochu přiblížit historii kostela? Je to cenná památka?
Je to sice památkově chráněná budova, ale kostel i místní zámek stojí v Sudetech… Třeba se rozhodovalo o tom, že se opraví kostel ve Vernéřicích, ale „za to" bude zbourán kostel v Merbolticích, o který se tím pádem nebude nutné starat. Takto se o historických stavbách rozhodovalo v 70. letech minulého století…
Náš kostel v Libchavě byl v roce 1968 uzavřen. Poslední návštěva *Kašpara, Melichara* a *Baltazara* se podepsala nad vchodové dveře kostela v roce 1968. Po smrti tehdejšího faráře byla fara v pronájmu, s budovou kostela se nic nedělo, a tak začal postupně chátrat. Nejdřív byly odvezeny lavice na Slovensko, varhany do Volfartic a mobiliář se rozdal do kostelů, které byly funkční. A nakonec v 90. letech probíhala tzv. zlodějská turistika, která má na svědomí

↑ *Nejprve odstranit tuny suti a vzrostlý les.*

vykrádání nezabezpečených kostelů. Tehdy zmizelo hodně věcí. Dokonce se jeden lapka snažil ukrást na laně sochu, se kterou za normálních okolností manipulovalo osm lidí, a tím ji rozbil. Takže kostel chátral.

Uvědomili jsme si genius loci kostela

Odkud pochází vaše rodina, jaký máte vztah k Sudetům?
Já znám sudetské téma od dědy, který byl ze Sudet, pocházel od Náchoda. Tamější cíp je velice zajímavý. Náchod byl ještě český, kolem byly různé pevnosti, které jsou částečně zachované dodnes, např. Dobrošov. Děda se v osmatřicátém roce rozhodoval, jestli se má přihlásit k německé národnosti — jmenoval se Hasch. Nakonec se i s rodinou *rozhodl*, že bude Čechem. Moje matka i její sourozenci navštěvovali českou školu a vzdělávali se v českém jazyce. Takže museli ze Sudet. Tam se rodiny přesouvali třeba o sto metrů — ze Sudet do Čech. Dědova rodina později bydlela nedaleko od svého domu, ale během války pravděpodobně shořel. A protože se pak neměli kam vrátit, šli do Mladých Buků, což byla oblast pro bydlení mnohem přívětivější než Severočeský kraj (myšleno po odsunu Němců). Horní Libchava v rámci tohoto kraje vypadá ještě docela dobře. Jsou místa daleko horší, třeba v okolí Mostu. Když projíždím kolem, město je očividně zanedbané. Přesunuli tam třeba Romy ze Slovenska, což byl podle mě nesmysl, protože nebyli zvyklí na těžkou práci a na bydlení v domech. Nebo tam odsouvali lidi z Ostravska, což byl také problematický region. Takže tam vznikla taková změť lidí, takových „bezzemků", kteří vlastně nic neměli a neměli ani žádné zkušenosti. Těžko se člověk stará o majetek, když před tím žádný neměl…

Váš spolek tvoří různí lidé s různými názory. Jak jste se shodli na záměru opravit kostel?
Nikdo z nás není věřící. Věřící se nám ozvali až v době, kdy byl kostel opravený, což mě trochu zklamalo. Při zakládání spolku se sešli lidé, kteří si uvědomovali *genius loci* kostela, který svou historií podle písemných pramenů sahá až do roku 1352. Takže gotický základ byl položen už v tomto roce a dochovalo se nám tak nejhistoričtější místo vesnice. Zámek je oproti němu mnohem mladší, asi z 18. století. Takže tito lidé si uvědomovali, že to je místo s výjimečně dlouhou historií.

Co se vlastně v opraveném kostele začalo dít?
První koncert jsme uspořádali již v roce 2001. Chtěl jsem, aby si lidé uvědomili, že tady ten kostel je, v jakém je stavu a jak to vypadá uvnitř. První Vánoce, kdy jsme zde pořádali koncert, bylo venku -20 °C a v kostele zpívaly děti v hrozné zimě. Ale lidé sem začali chodit a začali mít o místo podvědomý zájem. Nemuseli

↑ *Radovan Boček u „svého" kostela.*

pomáhat, ale vytvořili si k tomu místu nějaký vztah. Někteří byli v radě obce a přikláněli se na naši stranu a odsouhlasili nám pomoc, i když kostel patřil katolíkům. Z počátku tu byl i nápad, že by se kostel za 1 Kč převedl na obec. Možná by pak ta rekonstrukce proběhla rychleji. Ale měl jsem trochu strach, že by mohl být zvolený za starostu třeba nějaký komunista nebo někdo, kdo by tomu místu nepřál. My máme s církví smlouvu, kde jsou stanovena pravidla provozu kostela a upraveny podmínky použití. A také jsme s otcem Janem Baxantem, litoměřickým biskupem, našli cestu, aby se tu mohly konat civilní sňatky nebo rozloučení. Ač nejsem věřící, stále ctím, že je to kostel, a tak se k tomu místu musíme chovat a jeho 600letou tradici respektovat.

„Pražák, který neví, co s penězi“

Nepředhazovali vám nikdy, že jste „bláznivý Pražák“?
Říkávalo se, že kostel opravuje „Pražák, který neví, co s penězi“, ale to opravdu nebyla pravda. Já jsem v Libchavě býval každý víkend, a i díky tomu tady vyrostla má dcera Malvína. Bral jsem to tak, že jsem místní, že mezi ně patřím. Já jsem se kvůli profesi mého otce stěhoval tolikrát, že jsem toto místo začal brát jako svůj domov. Měl jsem devět ateliérů, v Praze jsem se stěhoval pětkrát do jiného bytu, ale v Libchavě jsem vždy byl jako doma. I krkonošské Mladé Buky, kde jsem vyrůstal u dědy a babičky, jsem měl rád. Ale Českolipsko jsem i díky dvěma letům natáčení zmíněných filmů dokonale poznal. Tak jsem rád, že jsem zde mohl s přáteli zanechat stopu v podobě opraveného kostela.

Zní to tak, že až na spolupráci s Maltézskými rytíři šlo všechno docela hladce. Máte nějaké špatné zkušenosti, o které byste se rád podělil, aby se jim jiné spolky mohly vyhnout?
Až na nějaké maličkosti u nás panoval skoro ideální stav. I díky spolupráci s obcí, která v tom sehrála důležitou roli. Toho, že je kostel dnes opravený, si váží i nevěřící. Měl jsem skvělého spolupracovníka, Karla Vondru, který už je bohužel po smrti. Nebyl věřící, měl kvůli určitým křivdám ke katolické církvi nekladný vztah, a přesto se mnou chodil skoro každý týden na brigády a někdy jsme tam pracovali jen sami dva. Na kostele pomáhali lidi třeba pět hodin, i když měli vlastní dům a zahradu, takže jsem tu jejich pomoc nikdy nebral jako samozřejmost.
Dnes už to není tak náročné. Samozřejmě — když spadnou tašky, musíte vylézt na střechu a opravit to. Ale už jde především o udržování. Dnes nás naštěstí nestraší, tak jako dříve, pravidelné krádeže. Od roku 2010, kdy se kostel znovuobnovil, nás žádná krádež nepotkala.

Přidali se k vám v průběhu času i původní němečtí obyvatelé?
Místní původní obyvatele jsem tu potkal jen dvakrát, když se zde byli podívat, a byli to většinou velmi staří lidé. V roce 2005 jsme skrz německé dopisy dopátrali původní komunitu, konkrétně paní Muškátovou, měli totiž nějaký spolek v Halle. Plánovali přijet na koncert, ale k jejich návštěvě nakonec nedošlo. Omluvili se s tím, že i když náš spolek za to nemůže, utrpěli velké příkoří, že byli odsunuti do Halle. Ta spolupráce se už

pak bohužel nepodařila navázat. Dopisy mám dodnes schované, ale bohužel nebylo, komu je předat.
Například v nedaleké Srbské Kamenici, ale i v dalších místech ti původní obyvatelé často spolufinancovali opravu kostela a jezdili tam na mše. Dělali to bez jakéhokoliv nároku. Když občas někdo straší, že budou chtít zpět svoje bývalé majetky, tak to je samozřejmě nesmysl. Ale u našeho kostela to bohužel tak nefungovalo.

Na vašem webu jsem se dočetla o tajné schránce, kterou jste našli ve věži kostela. Co je na tom pravdy?
V kopuli věže bývá schránka, kde jsou uchovány mince, něco o historii obce, jsou tam podepsaní lidé jako starosta nebo ředitel či učitel školy, a bývá tam seznam a počet obyvatel. Začínali jsme opravou věže, protože jsem chtěl, aby bylo už z dálky vidět, že se tu něco děje. V roce 2001 jsme opravdu právě na takovou schránku narazili. Vložili jsme tam dnešní mince, fotografie a odkazy na současnost. Dali jsme tam taky naši brožuru, pan starosta Černý s otcem biskupem Kouklem něco připsali, a uložili jsme ji zase zpátky. Až se za dvě stě let bude kostel rekonstruovat, měla by budoucí generace tuto patronu opět najít na svém místě.
Ještě se spekuluje o tajné chodbě vedoucí z kostela na zámek, ale to není možné, protože by musela být dvacet metrů pod zemí. Zároveň se spekulovalo o pokladu, který měl být schovaný na zámku, ale nic takového se nenašlo. Takže to je spíše lidová tvořivost. V kostele se sice našlo pár starých obrazů, ale byly bohužel zničené. Jedna z mála věcí, která se zachovala, je křtitelnice a dva oltářní obrazy, jež byly schované na faře.

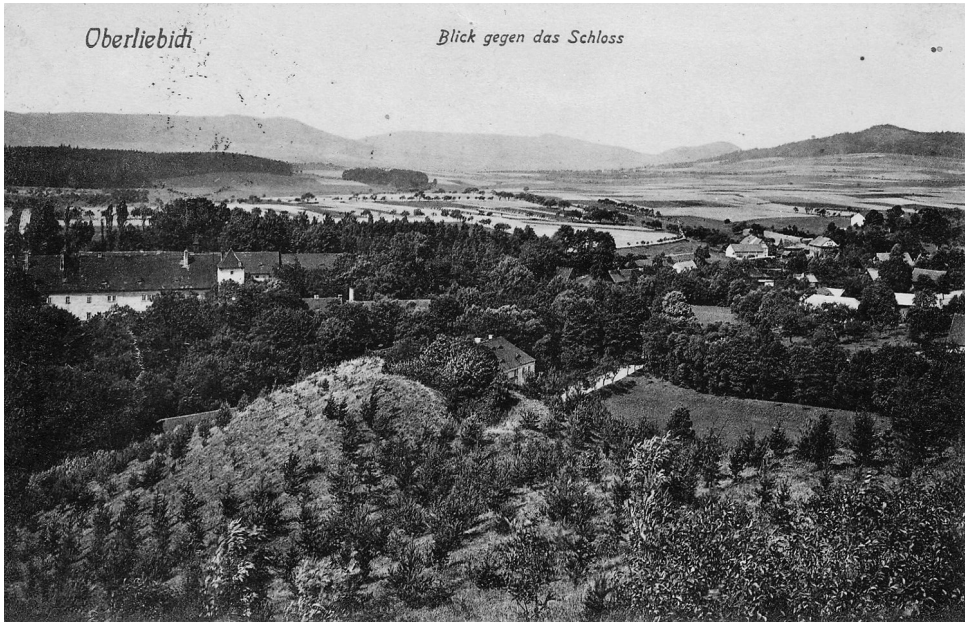

↑ *Nejstarší zasluhuje ochranu. V Horní Libchavě je to kostel s gotickými základy.*

Vzpomenete si na nějaký příběh člověka, s kterým jste se během opravy kostela potkal, jež by vás hodně oslovil?
Když jsem zde začal pořádat festival *Libchavský hudební podzim*, měl jsem možnost poznat spoustu zajímavých a úžasných lidí a muzikantů. Ten pozitivní přístup mě na tom těší asi nejvíc. Sejdou se tu různí lidé s různými zálibami i z různých sociálních skupin nebo s různými politickými názory, a přesto je všechny spojuje pozitivní vztah ke kostelu.

Inspirovali jste svojí činností někoho v okolí?
Věřím, že ano. Lidé se třeba ptali, jak získat finanční prostředky na opravy nebo na činnost. Po okolí se také začaly opravovat kostely, ačkoliv stále tu jsou místa, která jsou ve špatném stavu. Tím, že náš kostel byl opravdu v dezolátním stavu a měl špatnou střechu, muselo se začít opravovat hned. Jiné kostely se opravují postupně a dlouho, je to různé. Každopádně rčení „práce jak na kostele" plně platí!

Rádi bychom získali fotografie a dokumenty od původních obyvatel

Kromě opravy kostela váš spolek pořádá také festivaly a prý se chystáte i na expozici…
Dala by se uskutečnit expozice o českých a německých obyvatelích, soužití, práci, osudech… Bylo by zajímavé mít více dokumentů a fotografií z místní historie od původních obyvatel.

Uvítali byste tedy pomoc s šířením informace, že sháníte německé obyvatele ke spolupráci?
To by bylo skvělé! Nejlepší by samozřejmě bylo navázat kontakt s původními obyvateli. Nebo kdyby se daly sehnat nějaké archivní materiály, těch je opravdu málo. V litoměřických archivech jsou informace o kostelech i místních obyvatelích, seznamy obyvatel až do roku 1600. Takže nějaké informace jsou dohledatelné, ale obrazové materiály moc ne. Bohužel tyto věci se buď ztratily nebo nezachovaly. Lidé si během odsunu směli vzít jen velmi málo věcí, možná si ale s sebou vzali nějaká fotoalba. Jenže když máte možnost vzít si jen omezený počet věcí, tak berete spíše věci praktické. Takže možná marně doufám, že si někdo odnesl a uchoval fotografie… Zkrátka sháníme původní dokumenty nebo památky a informace o Horní Libchavě. x

---

Radovan Boček

Občanské sdružení Jakub
Horní Libchava 155 , 471 11
číslo účtu: 2800346105/2010

radbocek@seznam.cz
www.okw.cz/jakub
Facebook: Libchavský hudební podzim

Místa s duší

1. *Jablonec nad Nisou*
2. *Jelení*
3. *Horní Vítkov*

Místa s duší

Když jedu vlakem, nejde mi o to dojet z místa A do místa B. Cesta vlakem je pro mě i cestou ze současnosti do minulosti. Myslím, že k podobným cestám se nic nehodí lépe než právě vlak. Naše hustá železniční síť je dědictvím bývalé monarchie. Na vedlejších tratích jezdí vlaky pomalu. Máte dost času na kochání a taky na přemýšlení.

Moje oblíbené tratě vedou i územím bývalých Sudet, oním hornatým pohraničím mezi Českem a Německem. Vlaky jedou krajinou malebnou jako třeba z Děčína do Liberce nebo z Vimperku do Volar. Někdy taky jedou krajinou lidmi trochu zničenou a zjizvenou, jako třeba mezi Mostem a Ústím nad Labem. Tam i jinde vlaky projíždějí krajinou, kterou utvářeli a utvářeli lidé, co tu žili a žijí. Z okna vlaku vidíte jednotlivé vrstvy příběhů. A historie.

Když tak sedím ve vlaku v pohraničí a dívám se do krajiny, nechávám kolem sebe proudit všechny ty příběhy. Slyším němčinu.

Slyším češtinu. A slyším ve sluchátkách i muziku, která je touto krajinou inspirovaná. Třeba *Priessnitz* mého kamaráda Jaromíra 99, jehož texty ohledávají duši Jesenicka. Jaromír říká, že s kapelou skládali nové lidové písničky, protože ty staré po vyhnání Němců z jeho kraje prostě zmizely. I proto se první album jmenovalo *Freiwaldau*, druhé *Nebel* a třetí *Hexe*. Ve své době, na začátku devadesátých let, bylo tohle přihlášení se k minulosti kraje a hledání jeho duše provokací.

Rád si pouštím i kapelu *Povodí Ohře*. Jejich temná, drsná a tvrdá hudba vychází ze západních Čech a valí se na vás jako temná řeka při povodni, která všechno strhává a obnažuje. Když *Povodí Ohře* posloucháte, vidíte nehostinný, temný, prázdný kraj. Procházíte se rozbitým sídlištěm snad na okraji Chebu, kde „z hospody cáká krev", jak se v jedné písni zpívá. V jejich textech se vypráví ale i o starých hřbitovech, kde už se nepohřbívá a o „šílenství, vysídlení, osídlení".

Také hudebník říkající si *Kittchen* se nechává krajinou pohraničí inspirovat. Skladbou *Sudety* složil drsně poetický soundtrack k Českolipsku, odkud pochází. Také v dalších jeho skladbách vyrůstají působivé krajinné obrazy. A pak tu jsou skvělí *Houpací Koně* z Ústí nad Labem, jejichž celá tvorba je propojená s tímhle městem v údolí Labe. S řekou a vlaky, které duní po obou jejich březích.

Rád si tyhle kapely ve vlaku pouštím. Všichni zmínění ohledávají duši česko-německého pohraničí. Duši téhle krajiny, která mě jako autora také dlouhodobě zajímá a přitahuje. Asi určitým tajemstvím. Zapomenutými příběhy, o kterých se dlouho nemluvilo a které tu lze všude nalézt. V mém případě jde hlavně o Jesenicko, kde se odehrává příběh komiksu *Alois Nebel*, který nakreslil Jaromír 99. A pak hlavně o Liberec, kde jsem studoval a pár let žil a o kterém místní kapela *Solomon Bob* zpívá: „Jen minulost potkávám, na kopci v Liberci." Tahle neklidná minulosti se dnes prolíná se současností. Proniká i do kupé vlaku, ve kterém se nechávám unášet malebnou pohraniční krajinou. A také do mého psaní stejně jako do textů zmíněných kapel a hudebníků. A také do příběhů této knihy.

Možná si ji vezměte právě na cestu vlakem. A pusťte si k ní do sluchátek *Priessnitz*, *Povodí Ohře*, *Solomon Bob*, *Kittchen* a *Houpací Koně*.

Jaroslav Rudiš
spisovatel

V budovách jsou zakódované vzkazy našich předků

Když **Anna Strnadová** (*1993) s kamarádkou hledaly prostor pro svůj taneční projekt, narazily na budovu, kde před sto lety pulsoval život. A byla to láska „na první pohled“. S pomocí tvůrčích a nadšených Jablonečáků areál oživily a návštěvníky pozvaly třeba na dno bývalého bazénu. Ne všichni ale viděli v jejich snažení přínos. Tvůrčí energie však Annu ani její přátele neopustila. A tak i nové místo, kterému vdechují život, má díky nim co vyprávět.

Co vás pojí s Jabloncem nad Nisou?
Já jsem se tady narodila. Původně je z Jablonce můj táta, máma je z Prahy a přistěhovala se. Ale my s bráchou jsme už od mala vyrůstali v Jablonci.

A jaká byla tedy vaše cesta k místním lázním?
Moje první vnímání veřejného prostoru — že v něm jde něco dělat — bylo díky tomu, že jsme s bráchou založili spolek *Jablonec bez hazardu*. Začali jsme takto „nekulturně", naším cílem bylo odstranit z Jablonce herny a kasina. A to se nám podařilo! Dělali jsme to takovým hodně aktivistickým způsobem. Podařilo se nám v Jablonci vyvolat referendum, kde se odhlasovalo, že tady ta kasina nemají být. To pro mě byl dost zásadní moment. Protože jsme sepisovali petice, museli jsme oslovovat lidi na ulici. Začalo mě to bavit a říkala jsem si, že člověk nemusí být zalezlý jenom doma, jít do školy a zpátky, ale může v tom veřejném prostoru nějak komunikovat.

Když vejde člověk dovnitř, dýchne na něj jedinečná atmosféra

A pak *Jablečné lázně*, to byl vlastně další projekt. O lázně jsem se začala zajímat v roce 2015 na popud mojí kamarádky. Hledaly jsme zajímavý prostor pro společný projekt, ona je tanečnice a já jsem taky v Jablonci navštěvovala taneční školu. Při první návštěvě nám správce popisoval, co všechno se v lázních rozpadá, že jsou vlastně v havarijním stavu a že se tam určitě nebude moct nic konat. S dalšími dvěma kamarádkami jsme pak založily spolek *ArtproProstor*, abychom měly nějakou právní subjektivitu a aby město s námi komunikovalo jako s partnerem. Vyžádaly jsme si seznam věcí, které brání tomu, aby se tam mohla odehrát jedna naše akce (původně jsme chtěly jen jeden projekt). Ten seznam byl docela dlouhý a bylo náročné to splnit, musely jsme například vestavět elevaci do bazénu, což byl půlroční stavební úkol. Takže když už jsme do toho investovaly tolik energie, domluvily jsme se s městem na půlročním pronájmu a doufaly, že nám ho pak prodlouží, což se ale nestalo.

Jakou mají lázně historii? A proč je to pro vás zajímavý prostor?
Lázně byly postavené na začátku 20. století. Byla to láska na první pohled. Zvenčí budova moc hezká není, protože fasády jsou hodně pokažené kvůli komunistické éře, kdy tam došlo ke špatným stavebním úpravám. Ale když člověk vejde dovnitř, tak to na něj opravdu dýchne. Atmosféra je tam jedinečná, podobný prostor jsem nikde neviděla. V té době se lázně stavěly v antickém vzoru, s klenbou, je to velkorysý prostor, obrovská hala, velká okna, krásně tam funguje světlo. Během komunismu se o to nikdo moc nestaral, spíš se to tak záplatovalo, takže jsou tam bizarnosti jako technická světla zabodnutá v průčelí, krásné kachličky zakryté linem a tak dále. Ale jako celek to pořád působí příjemně. Muselo se tam sice uklidit, vysmýčit nánosy prachu, někde i suti, ale bylo mi tam příjemně už tak, jak to bylo.

Inspirovaly jste se třeba někde v zahraničí? Pořádat kulturní akci na dně bazénu není v Česku zrovna obvyklé…

Když jsme začínaly, byla jsem v druháku na vysoké a bylo mi dvacet jedna. Musím říct, že z dnešního pohledu jsme měly opravdu odvahu, neměly jsme žádné zkušenosti. O pár takových prostorech jsem věděla, ale rozhodně to nebyly lázeňské prostory. Postupem času jsem si pak různé inspirace našla. Vím, že třeba v Berlíně jsou nějaké takové lázně. Ale popravdě nevím, jestli to sloužilo nějakému dlouhodobějšímu účelu nebo to byl jen krátkodobý projekt. My jsme do toho v začátku šly dost po hlavě, až po roce se nám podařilo vstoupit do *Nové sítě*, což je pražská organizace, která propojuje regionální kulturní organizace, které zprostředkovávají umění netradičním způsobem.

Jaký byl váš původní cíl — upozornit na architekturu nebo oživit dění ve městě?
Měly jsme jednak pocit absence kulturního, nezávislého prostoru, který by se zabýval experimentem, současným divadlem, současnými uměleckými formami, malými divadelními formami, diskuzemi. Teď už je toho po republice dost, v Praze je toho spoustu, ale v Jablonci to tehdy nebylo a dosud se o to snažíme. Nechci říct, že tady nic není, máme tady třeba klub *Na Rampě*. Ale něco takového jako komunitní, společenský prostor, kam lidi můžou přijít do kavárny, studovat tam, číst si, večer jít na představení, tady prostě není. A tím, že jsme to začali dělat v lázních, které byly opravdu mimořádným místem, tak ten druhý, stejně důležitý cíl bylo budovu oživit, upozornit na její špatný stav a pokusit se jí zachránit tím, že budeme prvním iniciačním prvkem v nějakém delším řetězci, protože ta budova je obrovská. Její rekonstrukce, pokud se to někdy podaří, bude hodně nákladná.

Co se vám tedy v lázních povedlo uskutečnit a jakou to mělo odezvu?
Na první akci dorazilo asi nejvíc návštěvníků, protože lázně se otevřely po hodně dlouhé době a přišla spousta lidí ze starší generace, které zajímalo, jak ty prostory vypadají dnes. To byl náš autorský divadelně-taneční projekt, kde jsme site-specific formou popisovaly historii té budovy. A v tom to bylo zajímavé — že přišla spousta lidí, které zajímala ta budova, ale my jsme jim mohly ukázat druh umění, který nemuseli do té doby vůbec znát.
A pak jsme navázaly divadly — *Depresivní děti touží po penězích*, *Listování*, večer etud studentů HAMU, pohybové divadlo, koncert Ridiny Ahmedové a Petra Tichého s tanečním doprovodem… Dělaly jsme tam taky design markety a k tomu vždy vymýšlely nějakou autorskou, většinou taneční věc.
Takže to bylo půl roku a pak nám řekli, že nám pronájem neprodlouží. Že budeme fungovat v režimu jednotlivých akcí, na každou akci musíme zažádat o pronájem zvlášť, dojít si pro klíče, nanosit tam věci a pak je vynosit… To bylo smrtící, protože jsme to všechno dělaly ve svém volném čase, dobrovolně a bylo to produkčně strašně náročné. A po dalším třičtvrtě roce město řeklo „ne“, že se tam prý

↑ *Anna Strnadová při úklidu lázní.*

propadl kus střechy a opravuje se to. My jsme tedy čekaly, měly jsme připravený program, ale když jsme se zeptaly znovu po třech měsících, tak nám řekli, že tam bude zákaz vstupu, že je to prostě nebezpečné. Budova se zavřela, aby s tím už nebyly další starosti. Poslední dvě akce se tam odehrály v létě 2020 a to díky tomu, že se na devět měsíců na jabloneckou radnici dostali Piráti, a s nimi na pozici náměstka pro místní rozvoj i architekt Jakub Chuchlík, který s námi na začátku spolupracoval a který za to převzal zodpovědnost. Díky němu se tam odehrál koncert Lenky Dusilové v rámci projektu *Monumentum* s videoprojekcí VJ Aeldryna. A taky akce Nádech pro lázně, kdy jsme oslovily dvacet místních jabloneckých a libereckých tvůrců, aby nějakým způsobem ztvárnili svůj pocit nebo myšlenku z lázní.

V historii té budovy se hezky ukazuje pohnutá historie Sudet

Vzbudily vaše akce zájem, že by se k vám lidi chtěli přidat a pomoct?
Vytvořil se tam tým, ale furt na dobrovolné bázi. Spousta lidí pomáhala, ale málokdo si vzal zodpovědnost za nějakou oblast. Ale díky brigádám, kdy jsme na Facebooku vyzývali lidi, aby nám přišli pomoc, se přidala spousta lidí a někteří se stali součástí tvrdého jádra. Pomáhalo nám strašně moc Jablonečáků z kreativního sektoru jako třeba Honza Picko nebo Kuba Chuchlík, který nám jako architekt pomohl se stavbou elevace, Ota Novotný nám pomohl se statikou. A hodně z nich zadarmo nebo za symbolické částky. Díky tomu se to všechno stalo.

Nakonec jste tedy museli z lázní úplně odejít? Jak se tam situace vyvíjí teď?
Po devíti měsících, co byli Piráti na radnici, tam byly nějaké politické čachry machry, oni odešli a asi dva měsíce nato nám přišlo oznámení, že na základě všech statických posudků se lázně opět zavírají. Já už jsem v tu dobu věděla, že ten boj bude stát strašně moc úsilí a efekt bude minimální, když nemáme na radnici partnera. My jsme to vždycky dělali z aktivistické, dobrovolnické, nadšenecké pozice. Ale abychom mohli fungovat, potřebovali jsme nějakého silnějšího partnera, ideálně město. A ve chvíli, kdy je město majitelem té budovy, tak to muselo být město. Takže jsme si řekli, že v této konstelaci to nemá smysl a uvidíme, jak se to do budoucna vyvine. Ta parta kolem lázní se začala pomalu drolit.
Ale teď se nám podařilo — díky dlouhodobější spolupráci s místním Sokolem — domluvit na novém prostoru v sokolovně. Což je takové paradoxní, protože ten dům je asi sto metrů od lázní. Je to taky krásná budova, kterou postavil spolek turnerů — německá tělocvičná jednota, ze které pak

↑ *Bazén v hlavní roli.*

vlastně vycházeli i sokolové. To je taková rarita v České republice, že je to sokolovna, kterou si nepostavili sami sokolové, ale němečtí obyvatelé, tedy ten německý spolek. Sokolové tam přišli asi až v roce 1946. Takže v historii té budovy se docela hezky ukazuje ta pohnutá historie Sudet. Asi před třemi roky budovu začala oživovat Jitka Skalická, architektka, dcera starostky sokolského spolku. Snaží se tam dělat různé akce, grantovat peníze a dělat menší opravy. Ta budova je taky obrovská. My se s Jíťou známe už dýl a prostě jsme došly k tomu, že bude lepší spojit síly, vzít tuhle jednu budovu a tu se snažit oživit. Tak tam zkoušíme vytvořit nový kulturní prostor *Nazdar*. V sokolovně je prázdný celý suterén, krásné místnosti s klenutými stropy. Začínáme pozvolna, máme dvě místnosti, kde chceme udělat divadelní sál a zázemí, ale je tam velký potenciál rozvíjet to dál. Najednou máme partnera právě v tom majiteli budovy — sokolové jsou tomu naklonění, a to je úplně jiná spolupráce.

Stala jsem se optimistkou v naši společnost a chci to zažívat znovu

Spousta lidí by to po té první špatné zkušenosti vzdala, odkud vy čerpáte motivaci?
Po neúspěchu lázní, kdy to po roce hodně intenzivní energie šlo prostě do kytek, mi trvalo víc než rok, než jsem to nějak zpracovala. Cítila jsem velkou únavu. Dělala jsem jiné práce a jiné projekty, ale zůstal ve mně hrozně silný pocit, který mně v dalším konání strašně ovlivňuje. Ta energie, která na začátku v lázních vznikla — to, že lidi byli ochotní tam chodit zadarmo pomáhat, uklízet, dělat statické propočty, návrhy, pomáhat s grafikou… To pro mě byl strašně silný moment, kdy jsem se stala optimistkou v naši společnost. Řekla jsem si, tak ono to jde! A tenhle optimismus mám v sobě furt a mám touhu zažít to znovu.

Zpracovávat historii města a místa, v tom vidím velký potenciál

Dělala byste dnes něco jinak? Víte něco, co jste na začátku nevěděla?
Měla jsem dost velkou nevědomost v tom, co znamená rozjet takový projekt — organizačně a manažersky. Pustili jsme se třeba do stavby elevace a neměli s tím žádné zkušenosti. Kdybychom věděli, co všechno to bude znamenat, tak se do toho nepustíme. Teď už si umím říct: nezačneme hned probourávat deset místností, ale budeme jenom okopávat omítky a uvidíme. Když jsme začínali, bylo nám dvacet — a jak se říká, v mládí jde člověk do všeho po hlavě a je i víc nekompromisní ve vyjednávání. Neříkám, že jsem teď nějaký velký diplomat, ale možná bych ta jednání s městem dneska vedla trochu jinak. Já jsem tam šla s tím: „Hele, my tady jsme, my tady chceme dělat tu kulturu a vy nám musíte ty lázně dát, protože je to prostě skvělá aktivita.“ Ale ten politický a úřednický svět je úplně jiný. Kolikrát jsem jim tam popisovala, co chceme dělat. Jenže tam jsou lidi, kteří

třeba nikdy podobnou akci nezažili, tak jsme si nerozuměli. Pokud chce člověk něčeho dosáhnout, musí si uvědomit, kdo sedí naproti němu a zvolit podle toho způsob jazyka.

Říkala jste, že do lázní přicházeli také lidé, kterým šlo o tu budovu, architekturu, historii. Co byste řekla, že v té budově vypráví historii?
Musím říct, že k tomu docházím postupně. První akce, kterou jsme v lázních dělali, vyprávěla historii té budovy. Snažili jsme se získat kontakty na lidi, kteří tam dělali plavčíky, v archivech sehnat nějaké fotky… To byla, myslím, hodně silná linka. Další program už se pak od toho trošku odpojil. Kdybychom věděli, že máme prostor na deset let, tak vymyslíme nějakou dlouhodobější koncepci dramaturgie. Teď když vymýšlíme dramaturgii *Nazdaru* v sokolovně, tak je to pro mě jedno z nejdůležitějších témat. Míst, kam si člověk zajde na současné divadlo nebo výtvarné umění, už je dost. Ale v čem vidím velký potenciál, je zpracovávat historii města a toho místa, protože v Jablonci se o tom ve veřejném prostoru moc nemluví. Máme tady třeba *Dům česko-německého porozumění*, ale ten je zaměřený spíš na starší generaci. Zároveň jsem si vědomá, že tady v Jablonci je furt ještě spousta starších obyvatel, pro které je ta česko-německá otázka hodně citlivé téma. Takže k tomu musí člověk přistupovat hodně s pokorou. To ale neznamená, že by ty diskuze neměly probíhat. Myslím, že tady v Jablonci hodně chybí nějaké živější zpracování historie. Je zajímavé, že Jablonec nemá ani svoje muzeum o historii města. Je tu muzeum skla a bižuterie, to se ale zaměřuje na průmysl, ne na město.

↑ *První site-specific inscenace připomínala historii lázeňské budovy.*

Přitom ta sklářská a bižutérská tradice je spojená s původním, převážně německým obyvatelstvem. Je tedy zajímavé, že se historie omezuje jen na ten výrobní proces…
Je to tak, ta paměť tady není. A to bych právě ráda v rámci toho nového projektu iniciovala.

Začala jsem věřit ve spojení lidských energií, napojení s ostatními je duchovní zážitek

To je veliké téma — jak u mladých lidí rozvíjet citlivost k historii místa?

Zvolit cesty nebo formy umění, které jsou jim blízké. Třeba v rámci divadla je spousta forem, které už neznamenají, že si jde člověk sednout do divadla a hodinu a půl kouká na představení. Můžete vzít herce a rozehrát v ulicích města příběhy. Hrozně zajímavá věc vznikla v Liberci (myslím, že to dělal *Krutý krtek*) — byla to asi dvouhodinová procházka se dvěma herci, diváci nesli kufry s rekvizitami a zastavovalo se na různých místech, které mají nějaký zajímavý česko-německý příběh. Dneska to lidi baví skrz ty příběhy. A proto si myslím, že je strašně důležité mít ve městě prostor, který umí komunikovat soudobějším jazykem. Nedávno jsem si uvědomila, že jsme vlastně na škole ani historii našeho města neprobírali, což je vlastně zvláštní. Jako děti tu žijeme na nějakém místě, čtyři roky na gymplu se učíme nějaké Prusko a Rakousko, války

↑ *Lidé se naučili do lázní chodit na divadlo, debaty, koncerty.*

a tak dále, ale neznáme pořádně historii svého vlastního města.

Řešíte sama pro sebe nějaké duchovní téma? Ať už jde o vyrovnávání se s místem, kde člověk žije, nebo o nějaké individuální hodnoty v tom veřejném angažmá?

Díky těmto projektům jsem začala věřit ve spojení lidských energií. Každý máme nějakou energii a můžeme se o něco snažit, ale když se nám podaří se na sebe mentálně napojit, tak je to pro mě vlastně duchovní zážitek. Když sedíme v lázních odpoledne u svačiny s deseti dalšími lidmi, je tam ajťák, právnička, tanečník a nevím, kdo ještě, a jsme v nějaké harmonii, tak to je pro mě duchovní zážitek. To mi dává sílu začínat další projekt. A věřím, že když jsem to zažila, tak to můžu i zprostředkovat. Že to můžou zažít i ostatní a může to být povznášející pro více lidí.

↑ *Velkorysá architektura teď chátrá.*

Setkala jste se v lázních nebo v sokolovně s nějakým příběhem, který vás zaujal?

Když jsme jednou takhle uklízeli v lázních, zaslechli jsme ťukání na dveře. Šla jsem otevřít — bylo to v době, kdy jsme měli kampaň na Hithitu a vybírali peníze na tu elevaci. Otevřela jsem a tam stála taková starší paní, podávala mi pětistovku a říkala: „No, vemte si to, vemte si to.“ Ptala jsem se, jestli půjde dál a ona, že ne, jen: „Mně se moc líbí, co tady děláte, tak si to vemte a já jdu.“ Tak to pro mě bylo hodně silné.

I ten přístup Jitky Skalické, která se snaží oživovat budovu sokolovny, je pro mě hodně silný. Má k tomu blízko skrz svoji maminku, starostku Sokola. Řekla si, že tam bude chodit na schůze. To osazenstvo má sedmdesát let a víc, takže už se do ničeho nového nehrnou. Ale ona vždycky přijde a řekne, že sehnala grant a že se opraví dveře, a pak další týden, že sehnala dotaci a že udělají novou mozaiku. Když vejdete do vstupní haly, je tam na zemi mozaika, která byla strašně dlouho zakrytá linem, byla rozbitá. A Jitě se podařilo sehnat peníze na opravu. Ta mozaika je na speciálním místě… Sokolovna má takovou věžičku, kde je místnost s okny do všech stran a je odtud vidět na celý Jablonec. Tento týden mi Jitka volala a říkala: „Tak si představ, že jsme v suterénu, v uklízecí místnosti našli studnu. Odkryli jsme ji, já jsem koukla na stavební plány a zjistila, že je v té samé ose, jako ta mozaika a ta věžička.“ A dodala: „Nevím, jestli je to náhoda. Já už jsem si k tomu vytvořila takovou legendu, že dole v té budově je element vody, pak ta mozaika jako kámen, nahoře věžička jako vzduch a na střeše té věžičky byl hromosvod, takže oheň.“ Ty budovy jsou zajímavé v tom, že

tam člověk objeví příběhy, skrze které nám tam možná předci nechali nějaký zakódovaný vzkaz.

Aby se nám tady zapouštěly kořeny

Když se bavíme o pohraničních regionech, nevyhneme se vztahu Čechů a Němců. Vnímáte ve svém okolí nějak toto téma?
Popravdě v Jablonci to moc nevnímám. Přiznám se, že aktivity *Domu česko-německého porozumění* nemám zmapované, nikdy jsem se neúčastnila žádného výjezdu. Vím, že náš gympl měl přátelské vztahy s nějakým gymnáziem v Německu, probíhaly výměnné pobyty. Ale jak nám jde soužití? Ono to moc soužití není, protože Němci tady už prostě nejsou. Občas se třeba nějací přijedou podívat na svůj dům. A kolem toho panují takové příběhy, že se tajně vkrádají na zahradu a vykopávají poklad, který tam schovali, než byli odsunutí. Ale myslím si, že je tu ještě velký prostor iniciovat spolupráci. Vždycky je obohacující vyjít ze své bubliny, jít přes hranice státu, poznávat. Je to i prevence sporů. Čím víc se budeme znát a komunikovat spolu, tím víc můžeme ty spory eliminovat. Za sebe bych to ráda iniciovala, ale bohužel mám pocit, že ještě v Sudetech musíme pár let počkat. Mám pocit, že to téma teď vychází trošku na povrch, že se o Sudetech začíná mluvit, začínají si jich všímat mladší lidi. A to bude základ pro vzájemnou komunikaci. Bude tam muset být prostředník, který do toho není emocionálně namočený a je schopný se na to podívat s nadhledem. Ale myslím si, že to přijde. Nebojím se o to.

Když jsme teď mluvily o minulosti a smiřování se, jak to podle vás bude v Sudetech vypadat za padesát let? Co si přejete, aby se ve vašem regionu stalo?
Nejvíc bych si přála, aby i ta starší generace neměla strach dělat něco ve veřejném prostoru, v komunitě. Aby vznikl zájem o město, o jeho veřejný prostor, o jeho historii. Aby bylo čím dál víc mladých lidí, kteří chtějí město zvelebovat, protože si uvědomují, že je to *jejich* město. Aby se nám tady zapouštěly kořeny. Ne ty, které byly vytrhané, ale které si tu budujeme — aby byly co nejsilnější a začaly se co nejvíc propojovat a rozrůstat. x

---

Anna Strnadová

ArtproProstor, z. s.
Topolová 454, 468 02 Rychnov u Jablonce nad Nisou
transparentní účet: 2100769596/2010

artproprostor@gmail.com
www.artproprostor.webnode.cz
Facebook: ArtproProstor
Facebook: Nazdar — kulturní prostor

Jelení / Hirschenstand

Tohle místo si nás vybralo, nalákalo nás

Alice Janstová (*1986) s manželem a dvěma dcerami jsou po dlouhých desetiletích prvními stálými obyvateli Jelení u Nových Hamrů na Karlovarsku. Na opuštěné pláni s dvěma osamocenými budovami by jen málokdo tušil bývalou obec se stovkou domů. *Mezi Jeleny*, jak Alicina rodina svůj domov pojmenovala, tak vrací život do horského údolí — nejen díky své otevřenosti světu, ale i díky všem živým tvorům, kterým se tu spolu s lidmi dobře daří.

Jak jste se dostali do Jelení?
Pocházím z Prahy, i když jako dítě jsem s rodiči bydlela také na Labské boudě na hřebenech Krkonoš a pak nějakou dobu i v Podkrkonoší. Možná to ve mně zanechalo touhu bydlet na horách, protože na tohle období mám krásné vzpomínky.

Teď už trochu rozumím té lásce k horám… Ale cesta z Prahy do Jelení nevedla přímo, nebo ano?
V Praze jsem studovala vzdělávání dospělých, andragogiku. V tu dobu jsem se již nějakou dobu věnovala orientálním tancům a začala je vyučovat společně s jógou. Když jsem se přes orientální tance dostala k těm indickým, nadchlo mě to. Vydala jsem se do Indie, abych se tancům více naučila a poznala tuto zemi. Moje maminka je lektorka jógy, a tak jsem měla k indické kultuře blízko, aniž bych o tom vědomě věděla. Spousta věcí mi pak v Indii přišla samozřejmá, moc mě bavilo poznávat zemi i místní lidi a jejich životní přístup. Po návratu jsem dodělala magistra a přihlásila se na další studium, tentokrát indologii. V rámci studia jsem se začala učit tamilštinu, proto jsem pak vyrazila do indického státu Tamilnádu. Tam jsem poznala Anba, mého manžela. Pak už jsem dala přednost, jak ráda říkám, praxi před teorií a školu jsem po roce a půl opustila. Chtěli jsme žít v Indii, ale měla jsem tam zdravotní problémy (horečka dengue, paratyfus). Myslím, že by mi nakonec Česko asi chybělo. Miluji hory, sníh a naši přírodu. Indie je krásná země, moc ráda zde měsíc cestuji, ale na dlouhodobé žití s dětmi preferuji Jelení. Když jsem otěhotněla, přesunuli jsme se tedy zpátky do Prahy, kde jsme dva roky žili a měli jsme sen přestěhovat se někam do přírody. Vlastně i v původním plánu života v Indii figurovala příroda a ekologické farmaření, mít nějaké hosty ze Západu, agroturistika… V Jelení se tenhle náš plán oprášil, jen s tím farmařením to moc nevyšlo, protože tady nevyroste absolutně nic, vše zmrzne i v létě. Jelení jsme objevili během naší dovolené v roce 2013. Byl to blesk z čistého nebe, prostě jsme šli kolem a zamilovali se. Dům se nám povedlo koupit ale až na podzim 2014.
Mám pocit, že si nás tohle místo vybralo, nalákalo nás. Než jsme dům koupili, byli jsme tu dvakrát. První léto bylo parno, v Praze dokonce tropická vedra — tady krásné horké léto s chladivým lesem a potokem. Prostě ideál. Tehdy jsme se s majitelem na prodeji ale nedomluvili. Za rok jsme sem přijeli podruhé, dům byl stále na prodej, a sluníčko opět svítilo a hřálo. Když jsme dům pořizovali, věděli jsme, že se stěhujeme do hor, že zde bude hodně sněhu. Ale to, že se stěhujeme na druhý nejstudenější bod České republiky, to jsme nevěděli. Byl to od Jelení trošku podvod, protože takové teplo, jaké nám ukázalo, je tady asi jen tři dny v roce. No, asi o nás Jelení hodně stálo. Teď už jsme tady a máme ho rádi — i s tou zimou!

Kde čerpáte inspiraci pro to všechno, co v Jelení děláte?

↑ *Alice Janstová s rodinou.*

Inspirace přicházejí odevšud, od lidí, co sem jezdí, z mých předchozích zkušeností, z internetu a z Anbovy hlavy — ta je plná bláznivých nápadů a nebojí se ničeho! Jógu dělám od svých sedmi let, díky mámě. A o dobrovolnickém stylu cestování jsem věděla dlouho, dokonce jsem si to také vyzkoušela. I Anbu dobrovolničil v Himalájích, než jsme se seznámili. Bylo jasné, že budeme dobrovolníky hostit, měli jsme to v plánu od začátku. Hodně mě taky inspirovalo tábořiště v Českém lese, kam jsem jezdila od mala, a pak několik dalších míst, kde jsem se náhodou ocitla a nadchla mě. Takové oázy klidu někde uprostřed přírody, kde lidé žijí a dělají si věci po svém. My to samozřejmě máme jinak, prostě tak nějak přirozeně vyplývající z našeho místa a taky z našich možností.

Dům si sám řekl o to, co bychom tu mohli dělat

Co bylo vaší motivací začít zde dělat něco pro jiné lidi?
Dům byl pro naši rodinu moc velký. Nechtěli jsme se přestěhovat do přírody a pak každý den dojíždět do práce a vozit děti do školy někam do města. V takovém případě by z našeho pohledu bylo lepší bydlet ve městě a chodit do přírody na výlety. Dům si sám řekl o to, co bychom tu mohli dělat. Já předtím vedla lekce tance a jógy, takže jsem si řekla, že by se to tu dalo spojit. Fungovalo to hezky, lidé byli spokojení, jen organizace, ubytování, uklízení, vaření... Bylo toho na nás příliš. Nakonec jsme zjistili, že sem lidé jezdí rádi i jen tak, prostě do Krušných hor, za Jelením. Na běžky, na kola, do lesů. Ustoupili jsme tedy od jógových víkendů a seminářů a více se soustředíme na takové sebeřízené či neřízené pobyty. Lidé jezdí ve skupinách (většinou spřátelené rodiny), někdy s nimi třeba vaříme indická jídla. Někdy zase oni pozvou na jídlo nás. Povozíme děti na koních, pohladí si alpaky, vezmou je na procházku. Jinak se ale zabaví sami. Pořád tu máme lidi, hosty nebo aspoň dobrovolníky, každou chvíli se staví nějaká návštěva — třeba kamarádi, co si vyšli kolem na procházku. Dříve se nás místní ptali, jak tu zvládáme žít, že jsme tu pořád sami, na samotě bez lidí, že by to nezvládli. Nedávno se nás ti samí lidé zase ptali, jak to zvládáme tady žít, když máme pořád nějaký lidi v domě a kolem, že to by nedali... Myslím, že na předchozí rozhovor už zapomněli. My si užíváme obojí. I lockdown jsme si svým způsobem užili, byl tu ještě větší klid a ticho. Teď si zase užíváme lidi a když hosté odjedou, budeme si užívat samotu. Když je sezóna a máme lidi všude kolem nás, prostě si vyjdeme do lesů a jsme sami hned.

Co se u vás učí dobrovolníci? A co se učíte vy od nich?
Dobrovolníci, to je téma samo pro sebe... Museli jsme se naučit mít náš dobrovolnický profil na platformě Workaway napsaný tak, abychom přitáhli ty správné lidi, kterým se u nás bude líbit. To je 90 % úspěchu. Pak je dobré pořádně si prohlédnout profil dobrovolníka a číst mezi řádky, zda si spolu sedneme. Dobrovolníci se na několik týdnů, někdy i měsíců stávají součástí naší rodiny, proto je to důležité. Říkat někomu, že by měl odjet, je velmi nepříjemné, takže je lepší takovým situacím předcházet. Stačí jeden člověk, který

strhne skupinku špatným směrem, a je z toho průšvih. Nejhorší zkušenosti jsme zažili hned na začátku. Měli jsme více dobrovolníků najednou, opili se a běhali po lesích a hrozně řvali. Dokonce u jedné chaty krákali na stromě a její obyvatele dost vyděsili. Nikdo nás tu moc neznal, takže to na dlouhou dobu předurčilo naši pověst. Teď se tomu už smějeme.

S dospělými hosty je to asi jiné…
Co se týče hostů, platí to podobně — co nejvíce popsat, co mohou očekávat, abychom přitáhli správné lidi a odradili ty, kterým by se u nás nelíbilo. Nechtít za každou cenu nalákat všechny, to přináší akorát starosti. A musím říct, že jsme za ty roky přitáhli skvělé lidi, kterých si moc vážíme… Ti o nás říkají svým kamarádům, a tak se to pomalu nabaluje.
Ale i přístup k hostům jsme museli promyslet. Zpočátku jsme třeba vybírali jen dobrovolný příspěvek za ubytování — v době, kdy to tu bylo ještě hodně punkové. Fungovalo to dobře, protože jsem se nemusela stresovat, zda si neříkáme o moc. Prostě lidé dali tolik, kolik chtěli, často dokonce víc, než bychom se jim odvážili říci. Když ale nastala druhá zima, topili jsme o sto šest (tady se protopí opravdu hodně!) a bylo u nás několik běžkařů, kteří byli s placením zcela mimo realitu. Myslím, že to neudělali schválně, ale prostě nám tehdy nezaplatili ani náklady na provoz budovy. Když se to stalo opakovaně, zavelel Anbu, že musíme zavést pevné ceny. Několik ohlášených skupin raději hned zrušilo ubytování. Takže to bylo dobré rozhodnutí, protože jinak bychom tu zimu asi zbankrotovali. Máme teď možná trochu vyšší ceny, na druh ubytování, které poskytujeme, ale my z toho celá rodina žijeme, děláme rekonstrukci, topíme… Zjistili jsme, že naši ideální hosté jsou ti, kterým je náš styl sympatický, mají rádi Krušné hory, Indii… Momentálně máme hostů dostatek, takže myslím, že jsou naše ceny v pořádku.

Lidé si od nás odvážejí nový pohled na svět, žijeme pomalu, bereme to jako životní styl

Mladí lidé u vás často prožívají intenzivní čas, sbírají tu zkušenosti. Co ještě si vaši dobrovolníci z Jelení odvážejí?
Naši dobrovolníci se u nás většinou naučí dalšímu pohledu na svět, máme dost atypický styl života, například naše děti učíme doma a sami nikam nechodíme do práce. Vše si děláme svépomocí a využíváme svých kreativních nápadů (mozaiky na zdech, vlastní postele, momentálně i nějaké řezbářství). Většinou díky nám pak mají představu, co je pro ně v životě důležité — v něčem se u nás inspirují.

V čem vidíte smysl vašeho konání?
Žijeme svůj život, jak nejlépe umíme — podle svých snů a představ, abychom umožnili dětem pohodové dětství v přírodě. Zalíbilo se nám Jelení a chtěli jsme zde žít. Nejsme moc komerčně zaměření, nepotrpíme si na luxusní životní styl. Jsme zvyklí na Indii… Máme rádi pohodu, svobodu, možnost dělat si věci podle sebe, nikam se nehonit. Začali jsme tvořit místo, kam by mohli přijet lidé do

pohodové domácké atmosféry. Není to žádný luxus, ale tím pádem se návštěvníci nemusí bát, že by třeba jejich děti něco drahého rozbily. Neděláme taky klasickou rekonstrukci domu, ale zprovoznili jsme ho, jak se dalo. Neděláme si vrásky z toho, když vše nejde jako na drátku a není vše jako ze škatulky. Cesta je cíl, takže počítáme s tím, že budeme pokračovat dál a dál, nikdy asi nebudeme mít úplně „hotovo". Když jsme po prvních třech letech začali pociťovat náznaky vyhoření, pořídili jsme si zvířata — alpaky a koně — a ta nás přivedla na jiné myšlenky. Mít koně je také takový životní styl, točí se kolem toho skoro všechno.

Náš dům býval rekreačním zařízením, největší slávu prožil asi před čtyřiceti lety, takže tu dýchá taková ta zašlá retro atmosféra. Na chodbách je stále staré lino, staré dveře… A pak je tu vidět i náš rukopis, například rozbité dlaždičky nahrazujeme mozaikou. Většinu práce děláme sami nebo za pomoci dobrovolníků, kterým je většinou kolem dvaceti let a nemají absolutně žádné zkušenosti. Takže nic není dokonalé, ale všechno je naše, originální. Žijeme pomalu, bereme to jako životní styl. Máme sice nějaké plány, ale snažíme se užívat si každý den, tuto chvíli. Věřím, že když se někomu podaří žít přítomností, uvědomí si, co každý den potřebuje a jak se zařídit, aby se cítil doma.

Teď už za každým stromem vidím nějaký příběh

Změnil se postupem času tvůj vztah k Jelení?

Na začátku jsem o tomto místě nevěděla skoro nic, kromě vágního faktu, že „nějací Němci byli z Čech odsunuti". Myslím, že jsme se v dějepise „pro jistotu" ke druhé

↑ *Z původní obce Jelení zůstaly jen dva domy.*

světové válce vůbec nedostali. Chodila jsem sice na německé gymnázium v Praze, kde jsme měli i německý dějepis, ale skončili jsme v půlce druhé světové, probírali jsme ji hodně dopodrobna a konce jsme se nedobrali. Sama jsem pak četla různé paměti lidí, co přežili koncentrační tábory, ale druhou stranu mince jsem neznala — nějak se to ke mně nedostalo. Až když jsme se sem přestěhovali, začala se mi mozaika česko-německých dějin pomalu skládat. Konkrétní příběhy nám vyprávěli místní pamětníci nebo jejich sousedé z okolí, něco zase kamarádi a naši hosté. Další podrobnosti jsem si vyhledala na internetu. Můj vztah k tomuto místu je stále stejně pozitivní, cítíme tady už takovou energii smíření. Trochu nostalgickou, ale příroda je tu tak krásná, že to člověk nemůže snad ani vnímat negativně. Teď už vidím za každým stromem na louce nějaký příběh. Po přečtení brožury od Ulricha Möckela, který sesbíral příběhy pamětníků z Jelení, to tu vidím plastičtěji. Vím, jak to tu původní obyvatelé milovali, jak měli tuto krajinu hluboko v srdci, přestože tu museli mít těžké podmínky k životu. Přesto tu byli lidé šťastní a existuje nějaká stará báseň, kde říkají, že „by to tu nevyměnili ani za královský palác". [Tato věta se objevuje v krušnohorské lidové písničce *Wu de Wälder haamlich rauschen* od Antona Günthera, kterou znají převážně sudetští pamětníci: „... mit kan Känich mächt ich tauschn, weil dort drubn mei Heisl schtieht!"] Já navazuji na jejich lásku k tomuto místu. Jen život tu máme o mnoho jednodušší — máme auto, pluh nám prohrnuje silnici na zavolání, dovezeme si kdykoliv nákup ze supermarketu, máme internet, knihy, kurýři nám sem doručují objednávky z e-shopů (v zimě teda trochu brblají), máme dostupnou lékařskou péči, jezdí k nám dobrovolníci a hosté, díky kterým tu máme obživu. I díky tomu můžu učit děti doma a trávit tak s nimi více času. Jsme tu jako v ráji.

Překvapilo tě něco v průběhu let?
Překvapilo nás několik návštěv. Zastavilo se tu několik bývalých vojáků, co tu sloužili za mlada na vojně, protože náš dům využívala pohraniční stráž. Vyprávěli, jak na lyžích obcházeli hranice, jezdili s koňmi pro proviant a vůbec, jaká to byla romantika... Prý nejlepší vojna, co si mohli přát. Jeden pán sem jezdí pravidelně každý rok. Díky němu víme, k čemu tehdy sloužila která místnost v domě. Také se tu zastavili bývalí správci budovy z doby, kdy dům byl rekreačním střediskem Ministerstva zahraničních věcí. Ukazovali nám i staré fotografie. Také přijelo několik lidí, kteří vzpomínali, jak sem v dětství jezdili s rodiči na dovolenou a jak to tu milovali. Byli jsme překvapeni, kolik fanoušků tento dům má!

Přidal se k vám s Anbem během toho času v Jelení někdo další?

↑ *Společně chutná líp.*

V začátcích nám pomohlo hodně lidí! Díky crowdfundingu jsme prolétli Facebookem a médii a hodně lidí se o nás dozvědělo. To bylo důležité, protože jsme tu nikoho neznali. A lidé, ve kterých naše snahy nějakým způsobem zarezonovaly, za námi pak přijeli osobně. Hodně z nich se stalo našimi přáteli. Zapustili jsme tak kořeny hodně rychle.
Anbova vlastní maminka již nežije a zbytek rodiny bydlí v Indii. Ale našel tady nedaleko takovou adoptivní „maminku" a naše děti mají další „babičku". Když se mne lidé ptají, zda pocházím odsud, občas odpovídám, že já ne, ale Anbu jo, že tu má nedaleko maminku...
Známe taky dva starší pány, původně pocházejí z Jelení a teď bydlí v Nejdku. Syn jednoho z těchto pánů nám tu v začátcích vlastníma rukama pomáhal.
A pak k nám občas jezdí na dovolenou dcera bývalých správců nebo lidé, kteří sem kdysi jezdili na dovolenou. A třeba Pavel Fuksa, který tu jako dítě trávil prázdniny s rodiči, nabídl, že nám vyrobí logo. Máme tedy od něho obrázek *Mezi Jeleny* i logo našeho masala čaje, který jsme začali vyrábět v době lockdownu.

Učíme se od zvířat a od malých dětí, ti všichni žijí v přítomnosti

Vzpomeneš si, co nejbizarnějšího se vám v Jelení přihodilo?
Vzpomínám si na jednu příhodu z našich prvních měsíců v Jelení. Stalo se to asi tři dny potom, co se narodila naše mladší dcera Amálka. Bylo asi osm večer, úplná tma, nikde nikdo. Tehdy to tu bylo mnohem opuštěnější než teď. A najednou někdo bouchá na okno. Byli to Němci z Aue, pár ve středním věku, ona na podpatcích, které se jí bořily do sněhu. Byli na víkend v Karlových Varech a chtěli se vracet tudy. Navigace nezná zimní a letní trasy, takže je navigovala přes Jelení a oni po cestě na Přebuz s autem zapadli. Jeli po cestě, kde už bylo tolik sněhu, že to dál nešlo. Nevšimli si, že cesta není prohrnutá — až když auto úplně zastavilo. Neměli ani signál a bylo asi -20 stupňů. Šli tedy po silnici zpět, až narazili na naše okénko ve tmě svítící. Otevřel jim indický Anbu, což je vylekalo ještě víc. Anbu mě zavolal a já se s nimi snažila domluvit, mluvili místním dialektem a byli ve velkém šoku. Tehdy jsme neměli ani jak zavolat pomoc, nyní už máme vše zařízené přes satelitní internet. Ženu jsem pozvala dál a Anbu šel s tím mužem vyhrabat auto ze závějí. Nakonec se jim to povedlo — Němci byli tak šťastní, objímali ho a vnutili mu 50 eur, přestože to odmítal. Byl to náš první výdělek v Jelení. Za týden přijeli znovu, děkovali nám a přivezli dárky pro děti. Od té doby je Anbu odborník na odhrabávání aut a radí i místním, když zapadnou.

Žijete tu hodně blízko k přírodě. Pěstuješ u svých dětí nějak pozitivní vztah ke krajině? A dá se podle tebe vnímavost vůči místu, kde žijeme, nějak cvičit?
Myslím, že od té doby, co máme koně a alpaky, je tu více „živo". Naše děti milují les a louky v Jelení, je to jejich obrovské dětské hřiště. Od mala jsem je nechávala chodit samotné do lesa. Dneska je to samozřejmé, chodí samy na houby, stavět domečky, v zimě stopovat liščí stopy...

Naše mysl bývá přeplněná příliš mnoho věcmi. Myslím, že pomáhá trávit více času venku a zpomalit, nepospíchat. Nemít rozplánovaný celý den aktivitami od rána do večera. Díky zvířatům nyní pozorujeme více počasí — je to pro nás najednou důležité. Díváme se na svět jinak. Učíme se od zvířat a od malých dětí. Ti všichni jsou v přítomnosti a přítomnost jde ruku v ruce se všímavostí.

Cítíme tady energii smíření, ta příroda je tak krásná, že to tu člověk snad ani nemůže vnímat negativně

Řešíš také sama pro sebe nějaké „duchovní“ téma — třeba i v krajině, která Jelení obklopuje?
Každé místo na světě má nějakou energii. Všude se nějak cítíme, něco nám sedne a něco ne. Někdy se to může změnit — někde se cítíme špatně, ale nakonec místu „přijdeme na chuť“. Když jsme sem přišli s Anbem poprvé, náhodou během naší dovolené, cítili jsme tu mír a klid. Nic jsme o historii Jelení nevěděli. Stále se tu tak cítíme a spousta lidí nám říká to samé. Nevím sama, čím to je…
Na začátku jsme dostali jeden negativní e-mail, že se na tomto místě stalo hodně špatného, jak tu můžeme pořádat meditace nebo cvičit jógu, že je to tu energeticky zcela nevhodné. Musím říct, že to tak vůbec nevnímáme! Sami rádi chodíme i na Sauersack, tam tedy jakési *temno* je cítit stále, ale přijde mi, že každá uctivá návštěva tomu místu pomáhá a snímá z něj negativní energii. [Sauersack —

↑ *Povídalo se, že noví majitelé dům do roka opustí. Nestalo se.*

bývalý cínový lom a zajatecký tábor z druhé světové války, který se nachází mezi Jelením a Rolavou. V poslední době je hojně vyhledávaný filmaři a turisty.] Poslední dobou tam ale chodí až moc lidí a připadá mi, že někteří z nich mají stejnou negativní energii v sobě — asi je to nějak přitahuje...

Co podle tebe v Jelení a okolí ještě „vypráví" historii?
Například stromy, které stály u domů, rozvaliny stavení, schody, zbytky sklepů... Potom i silnice, která Jelením prochází. Byla to dřív kupecká cesta, hojně používaná. Pak upadla v zapomnění a za minulého režimu se sem nesmělo ani vstoupit. Nyní ji znovuobjevili turisté. Máme radost, že přímo na hranici se objevilo občerstvení *Celnice*. Provozují ho fajn kluci, kteří se vřele vítají s každým, ať už přichází z české nebo saské strany hranice. Je to krásné symbolické propojení obou kultur. Všichni se tu na sebe usmívají, vládne tu pohoda a my tam chodíme moc rádi.

Utkvěl ti v paměti nějaký pamětnický příběh ?
Pamatuji si příběh pána, který nyní bydlí v Nejdku — bydlel se s rodiči v Jelení, když mu byly asi čtyři roky. Tady se pak narodilo několik jeho sourozenců, tatínek pracoval v místní továrně na zpracování cínu. On mu tam jako nejstarší syn denně nosil oběd. Po válce je měli odsunout, ale z nějakého důvodu odsunuli jenom tatínka, prý byla maminka původem Rakušanka, tak nemusela... Ten tatínek se snažil vracet do Čech, asi dvakrát se mu povedlo utéct, ale vždy ho vrátili do Německa. Maminka se nezvládala sama postarat o všechny děti, a tak se nejmladší ocitly na nějakou dobu v dětském domově. Po revoluci se jedna z jeho sester vydala do Německa po tatínkovi pátrat, našla jeho stopu, ale on už byl po smrti. Prý se v Německu znovu oženil, měl spoustu dalších dětí a dával jim popořadě stejná jména, jako těm svým prvním, které zůstaly v Čechách... Ten příběh mi připadá dost mrazivý.
Nebo jeden pán, který byl v našem domě kdysi na vojně, nám říkal, že chodil pěšky do hospody na Přebuz. Z Přebuzi prý Němce neodsunuli, protože tam tehdy zrovna řádila dětská obrna a celé městečko muselo zůstat v karanténě. Když nebezpečí pominulo, již se „neodsouvalo", takže tam všichni zůstali. Tento pán nám vyprávěl, že tihle neodsunutí Němci prý z legrace nadávali dospělým-hendikepovaným (po té dětské obrně) — že kvůli nim „zkejsli" v zapadákově, v socialistickém Československu. Jinak mohli žít někde v západním Německu...

Nepotřebujeme uměle vytvářet česko-německé aktivity, u nás si Češi a Němci rozumí

Tady se ta česko-německá historie píše neustále. Jak vůbec vnímáš vývoj česko-německých vztahů?
Je těžké zapomenout na minulost. Ale je třeba jít dál. Pro nás je to už asi jednodušší. Máme takových možností, jak si pomáhat! Zrovna včera jsme na poslední chvíli ubytovali Němce na podlaze v tělocvičně, přestože jsme měli plný dům. Večer se přidali k našim hostům, hráli si

s jejich malými dětmi, večer seděli a zpívali s nimi u kytary. Dnes jsem dalším Němcům doplnila zásoby vody v lahvích, aby měli na cestu. Stačí se usmát, zeptat se, odkud jsou…
Máme také kamarády, jsou to takoví dva starší pánové. Žijou úplně jiný životní styl než my, normálně bych řekla, že si nebudeme rozumět, ale je mezi námi takové zvláštní spojení. Občas se tu najednou zjeví, přijedou autem, uvařím jim masala čaj a kafe a koukáme na sebe, usmíváme se, občas se snažíme něco si říci, ale mají silný místní dialekt, a já přesto, že rozumím německy dobře, jim nerozumím skoro vůbec. Nosí nám různé dárky (hračky pro děti, sladkosti nebo německé párky) a ukazujeme si fotografie. Nedávno mě jeden z nich začal oslovovat jako sestru, aspoň tomu tak rozumím, a i kdyby to tak nebylo, já to tak vnímám. Je to hezký pocit.

Jaká je tedy podle tebe cesta k vypořádání se s nelehkou historií tohoto regionu?
Nemyslet jen na minulost, ale na přítomnost a budoucnost. Když budeme myslet jen na minulost, tak se *toho* nezbavíme. Bydlíme na dobrém místě na planetě. Nemusíme se stavět do role, že máme někomu odpustit, nebo prosit o odpuštění. Prostě se jde dál, my to můžeme vše teď dělat lépe. Vždy se dějí někde na světě špatné věci. Pozitivní je, že zde se to již neděje. Ano, je dobré si říci, co všechno se stalo, ale ne se tím užírat. Doplnit to nějakými dobrými příklady a žít podle nich. Všude existují i pozitivní příběhy — někteří Němci a Češi si také v těžkých chvílích vzájemně pomáhali! Proč se nesoustředit více na to?

Je společná historie podle tebe ještě pořád citlivé téma?
Asi stále trochu je, je to pořád relativně nedávno. Bolavá témata má spousta národů. Třeba zrovna Indie. Mají doteď něco vyčítat Britům? Myslím, že vždy, když existuje nějaké trauma, zároveň spousta lidí usiluje o dobré vztahy — o vyrovnání se, jsou k sobě milí a nápomocní. Říká se, že Češi a Němci se stále nemají rádi, ale přijde mi, že to není vidět. Aspoň já to nevidím. Jsou vidět ty pozitivní příklady lidí, kteří se právě proto snaží ukázat opak a opravdu to tak od srdce cítí. My to tady zažíváme každou chvíli a snažíme se takoví sami být.

Vyžaduje to nějaké speciální nadání, úsilí? Jak k vyrovnání se s minulostí přispíváte vaší činností?
Žijeme svůj život tak, abychom byli šťastní a pomáhali druhým. Jestli to někoho ovlivní a inspiruje, budeme jedině rádi. V našem domě se setkávají Češi i Němci a často si dobře rozumí. Někdy společně hrají na kytaru, povídají si.
Chvíli jsme tu měli postavenou i jurtu. Jednou, uprostřed zimy, tu měli spát hosté, byla jsem s nimi domluvená, že přijedeme domů až večer, protože jsme potřebovali něco zařídit ve městě. Přijeli jsme a koukám, v jurtě už se topí a někdo tam je. Tak si říkám, že návštěvníky půjdu pozdravit. A najednou vedle mě zaparkuje auto, vystupují lidé a říkají, že jsou ti hosté do jurty. „Tak kdo je v té jurtě?“ říkám si. Byl to zbloudilý německý pár na běžkách, padali únavou a netušili, kde jsou, náš dům byl zamčený. Jurtu jsme nezamykali, takže si sami zatopili v kamnech a vlezli do postele. Tak jsem pravým hostům do jurty řekla, že mají dnes velké štěstí, protože mají už zatopeno, a dokonce i předehřátou postel… Němce jsme přesunuli do domu a navštěvují nás pravidelně, jsme přátelé.

Dokonce si doma na zahradě postavili vlastní jurtu!
Nemáme pocit, že potřebujeme uměle vytvářet nějaké česko-německé aktivity. Když se to děje samovolně, je to nejlepší.

V německých básních čteme, že tato krajina pro ně byla nade vše na světě

Co podle tebe Sudety a Jelení dnes nejvíc potřebují?
Aby lidé, kteří nyní v tomto kraji vyrůstají, si byli vědomi hodnoty tohoto místa, aby jim přirostlo k srdci. Dát jim takové hodnoty, aby se tu nakonec usadili. Aby se nehonili za iluzí úspěchu někam jinam. Pak se to může obrátit proti rodnému místu.
Hodně mladých lidí se z tohoto regionu stěhuje, třeba za vysokou školou, a málo se jich později vrací. Nevím proč. Nám to v pohraničí přijde skvělé! Myslím, že by jim rodina měla dát takový systém hodnot, aby to tu pro ně bylo atraktivní, nade vše ostatní. Jako to čteme v německých básních a pamětech — tato krajina pro ně byla nade vše jiné na světě. Přeju si, aby zde žili lidé, kteří tu budou šťastní.

Jak to podle tebe bude vypadat v Jelení za padesát let?
Padesát let je dlouhá doba. Oblast kolem Jelení začíná být populární, ale nemyslím, že se velmi změní. Asi bude do této oblasti jezdit více turistů, vidím v celém regionu každoroční nárůst. Někteří na to nadávají. Já mám taky ráda samotu a opuštěnost přírody. Ale je přeci hezké, když to má rádo víc a víc lidí. Je to dobré znamení, že lidé chtějí raději do přírody než do nákupního centra. Holt ta samota není pak taková, ale člověk vždy může sejít z cesty, jít trochu stranou a hlouběji do lesa, a být zase sám.
Asi to tu bude obydlenější — myslím širší okolí. Budou tu zase bydlet lidé, kteří tu budou cítit kořeny a vztah k tomuto místu. Budou zde existovat rodiny, které propojí Česko a Německo, už nyní takové vznikají v okruhu našich známých. Mladí lidé se poznávají a zakládají rodiny napříč česko-německou hranicí. Ta hranice je jen formalita a čím víc bude rozmazaná, tím lépe. Trochu mě děsilo, když se kvůli covidu hranice zase vynořila. Ale už je to zase při starém a maže se a rozmazává dál… x

---

Alice Janstová

Mezi Jeleny
Jelení ev. č. 1, 362 21 Nové Hamry

mezijeleny@gmail.com
www.mezijeleny.cz
Facebook: Mezi Jeleny

Horní Vítkov / Ober Wittig

Je to tu děsivé a zároveň fascinující

Jedna je produkční, druhá studentka učitelství. Potkaly se v jazykovce a padly si do oka. **Miriam Macnerová Vilímová** (*1995) a **Johana Urbanová** (*1996) spolu od roku 2016 pořádají kulturní festival *KUKOKLI* v opuštěném severočeském kostele. Potkávají se tu návštěvníci z Liberecka i z Prahy s místními obyvateli — současnými i bývalými. Kostel Navštívení Panny Marie v Horním Vítkově vybízí k tomu, aby se o určitých věcech „už konečně“ mluvilo.

Jak jste se seznámily a co vás zaválo do místa, kde pořádáte festival KUKOKLI?
Miriam: Potkaly jsme se na pomaturitním studiu angličtiny, Johanka se ten rok hlásila na produkci na DAMU, já jsem to zkoušela na choreografii na HAMU a jednu z choreografií jsem dělala v kostele. Říkaly jsme si, že by bylo fajn uspořádat nějakou akci právě v kostele. Nejdřív jsme uskutečnily nultý ročník v Praze. Ale pak nám přišlo zajímavější oživit nějaké místo, které chátrá, moc se o něm neví a je těžké pro něj získat finance. Tak jsme pátraly na internetu. Měly jsme vícero tipů a jeden z nich byl kostel Navštívení Panny Marie v Horním Vítkově. Tak jsme tam jely a ono to hned všechno rovnou klaplo. Hrozně se nám tam líbilo, sedly jsme si s místními správci toho kostela a viděly jsme, že tam ten festival doopravdy zapadne.

Měly jste ještě nějaké další tipy, případně podle čeho jste tu lokalitu vybíraly?
Johana: Pár dalších tipů jsme měly. A vlastně na začátku jsme si říkaly, že by bylo fajn, kdyby to místo mělo kolem sebe louku, lesy, aby nebylo úplně v centru dění, aby to nerušilo místní obyvatele, kteří by s tím třeba úplně nesouhlasili nebo nebudou chtít takovou akci ve svém okolí. Měly jsme asi dva nebo tři další kostely. Ale bylo pro nás taky důležité, aby to bylo v nějaké rozumné vzdálenosti od Prahy. Ta myšlenka je taková, že bychom těch kostelů chtěly oživit víc, takže je pořád máme někde v šuplíku a třeba jednou *KUKOKLI* uskutečníme i na jiných místech.

Můžete říct něco k tomu prvnímu ročníku — jak tu vaši iniciativu vnímali místní?
Miriam: Postupně jsme se snažili s místními nějak seznámit. Nebylo to úplně jednoduché, protože jsme obě z Prahy. Každý rok jim posíláme do schránky pozvánku s programem. Snažíme se jim ukázat, že jim to místo nechceme rušit, ale spíš ho nějak zkulturnit a že jsme otevření tomu, aby přišli, že to není akce pro Pražáky, ale pro všechny. Naší myšlenkou je i to, aby se to propojilo — aby tam přijeli lidi z celého Libereckého kraje. Na první ročník přišlo místních vlastně docela dost, kolem dvaceti, což na to, jak je ta obec malá, mi připadá dobré. Přišli se podívat, byli samozřejmě takoví ostražití, byla to cizí akce a cizí lidé. Ale myslím si, že se to každý rok lepší.
Johana: Letos už bylo hodně znatelné, že tam přišli lidi, kteří si na to navykli. A i my jsme za tu dobu pochopily, že hluk nebo věci, co by mohly vadit, prostě neděláme. Nikdy si nikdo nestěžoval, což je i pro nás hrozně fajn. Zase si nebudeme nic nalhávat, je to festival, pořád tam hraje nějaká hudba, přijede určitý počet lidí… Ale vlastně jsme to ukočírovaly tak, aby to nikomu nevadilo.
Miriam: Zvlášť poprvé jsme se snažily být opravdu pokorné, abychom nikomu nenarušily jeho prostředí. A všichni říkali, že o nás vůbec nevěděli a že tam po nás bylo nádherně čisto. My jsme se snažily opravdu uklidit, aby tam nikde nezůstaly odpadky. No, a teď místní obyvatele každý rok připravujeme na to, že se to přece jenom malinko zvětšuje, možná přijede víc lidí, tak aby se toho neděsili. Ale už si zvykli a respektují to. Vědí, že to není nějaká šílená, ale spíš přátelská akce.
Johana: Také se jim snažíme vyjít vstříc, takže pro obyvatele Horního Vítkova máme vstup zdarma a pro obyvatele Chrastavy se slevou. Chceme, aby tam přišli! A z toho důvodu to děláme tak, aby

měli třeba i potřebu ten kostel podpořit a vzali si ho trošku za svůj, když je v místě, kde žijí.

Barokní fresky, mezi nimi graffiti a do toho vyryté „velká světová láska“

Kromě toho, že pořádáte festival, se vám asi podařilo upozornit i na to, v jakém stavu se kostel jako památka nachází. Přidal se k vám někdo, kdo by se ujal třeba fyzických prací na kostele a okolí?

Johana: Popravdě jsme asi úplně velkou vlnu zájmu v tomto ohledu nezpůsobily. Přispíváme podle mě tím, že děláme akci, která je vidět. Když se žádá o dotace na památku jako takovou, jsou potřeba statisíce, ne-li miliony, aby se s tím dalo vůbec něco dělat. Festival je silný argument, proč do toho kostela ty peníze dát, protože může sloužit pro pořádání kulturních akcí. Naše akce má výstupy, fotky, videa, tak se mají čím ohánět. Myslím, že kostelu to pomáhá primárně jako PR.

Miriam: Taky si myslím, že hodně napomohla mediální osvěta. Když už si ten kostel někdo vyhledá, tak právě přes náš festival. Sami jsme podporováni z grantů, takže i na ministerstvu vědí, že se tam ta akce koná, jak to tam vypadá, jak to funguje. Myslím, že to docela pomohlo v městě Chrastava, pod které Horní Vítkov spadá. Chrastava je i díky tomu více otevřená poskytnout nějaké finance. Otevřeli se tomu, aby se tam začaly dít kulturní akce, což bylo i cílem správců, kteří se o ten „náš“ kostel starají, a katolická církev je tomu také otevřená. Co se týče místních, myslím, že se jim trošku lepší vztah k tomu kostelu. Zdá se mi, že ho mají takový rozporuplný. „Jo, jsme rádi, je to tady naše památka, nějaká dominanta Horního Vítkova.“ Ale nejsou tomu prostoru úplně otevření. A skrze to, jak začíná být více vidět, tak se ten jejich vztah lepší.

Johana: Od správců kostela, manželů Kačani, víme, že než tam oni přišli, jezdili tam třeba kluci na skejtu, sprejovalo se tam. Je to úplný úlet. Jsou tam barokní fresky a mezi tím je graffiti a do toho vyryté „velká světová láska“! V něčem je to vlastně fascinující. Vlastně mi to připadá krásné, ale zároveň děsivé. Kdyby do toho správci nezasáhli, bůhví, v jakém stavu by byl kostel teď. Říká se taky, že byl rozkradený. Dost pravděpodobně v tom nějakou roli hrají i místní. Možná má někdo špatné svědomí…

Víte něco, co jste na začátku nevěděly? Udělaly byste teď něco jinak?

Johana: Možná nebát se být suverénnější v komunikaci, jak s úřadem, tak s místními. My jsme se hodně bály, jak nás nebo tu akci přijmou. Za ty čtyři roky už tam máme jméno a věřím, že pozitivní.

↑ *Festival se vším všudy, ale jinak.*

I co se týče města, dát jim vědět a třeba si říct i o nějaké finance.
Miriam: To je pravda, nemít strach se do toho víc zapojit.
Johana: A pak je tu samozřejmě spousta technických záležitostí. Jako když jsme první ročník vyhodily internet v celé vesnici. To, kdybychom věděly dopředu, tak si na to dáme pozor.
Miriam: Hodně se snažíme přemýšlet i nad tím, aby to bylo v duchu toho místa. Snažíme se to pořád nějak kočírovat, aby se z toho nestala úplně masová akce.

Říkáte, že návštěvníci pořád přibývají — na jakou cílovou skupinu se zaměřujete?
Miriam: Na to se nás všichni ptají, je to součást všech grantů. A naše nejčastější odpověď je ta, že cílovku nemáme a stojíme si za tím, že je to dobře. Chceme, aby přišli děti i senioři, protože na ten nultý ročník přišly i naše babičky. I teď, když to máme pojaté opravdu hodně festivalově, se opravdu snažíme cílit na to, aby přišli úplně všichni a aby ten program byl rozmanitý. Samozřejmě už tam teď nechodí lidé například ve věku sedmdesáti let, ale ve věku našich rodičů, což je třeba pětapadesát, šedesát let, a jsou z toho nadšení.

↑ *Kultura — kostel — klid.*

Johana: Cílovka není věkově omezená, spíš tam přijede někdo, kdo má rád kvalitní program, dobrou hudbu a kulturu jako takovou a záleží mu taky na atmosféře, na intimním prostředí, kde se bude cítit dobře. Mám spoustu kamarádů, kteří tam přijeli, a přitom nenávidí festivaly, jsou neradi mezi lidmi, nesnáší stanování. Ale tady řekli, že je to festival, kam budou rádi jezdit.

Máte nějaký recept, jak festival uhlídat, aby se z něj nestala masová akce a jak zároveň dostát určité medializaci, která třeba souvisí s granty a další podporou?
Johana: Máme předprodej na GoOutu a tam dáváme jen omezený počet vstupenek. To dělá ten festival tím, čím je. Že je tam intimní atmosféra a není tam tolik lidí. Ale logicky to roste. Lidé sami od sebe chodí, píšou, ptají se, kdy bude *KUKOKLI*. Takže to chceme držet těmi vstupenkami, ale nechceme je zároveň předražit.

Měly jste na počátku nějakou inspiraci, třeba ze zahraničí?
Johana: Ani ne, spíš obě máme rády festivaly, a tak to máme po Čechách docela probrouzdané. Říkaly jsme si, co se nám líbí a co se nám nelíbí a jak bychom to chtěly udělat jinak. Pracujeme hodně intuitivně. Dramaturgii skládáme podle toho, co se líbí nám. Snažíme se, aby tam byl program pro děti, program, aby se člověk mohl vytančit a zároveň i nějaká klidová hudba.

Bylo pro vás nějaké konkrétní setkání, a teď nemyslím s určitou věkovou skupinou, ale s konkrétním člověkem, objevné nebo inspirativní?
Miriam: Určitě, pokaždé se s někým takovým potkáme! Za mě bylo hodně

silné setkání s vyhnanými Němci. Žijí v Zittau, takže mluví částečně česky, částečně německy. To bylo neuvěřitelně inspirující, když za námi přišli a začali se s námi bavit. A teď je tam vidíme pravidelně.

Johana: Nebo přijede někdo, kdo řekne, že tam vyrůstal nebo že tam byl někomu na svatbě. Je velmi příjemné poslouchat ty příběhy. To jsou návštěvníci. A co se týče kapel, bývají to takové, na které narazíme náhodou, pozveme je a zjistíme, že to funguje. A oni tam pak třeba zůstanou i po zbytek festivalu.

Miriam: To je vždycky krásná známka, když nám píšou, jestli tam můžou hrát příští rok znovu. Ale my máme pravidlo, že nebereme stejnou kapelu každý rok, chceme, aby ten program byl vždycky jiný. Ale je krásné slyšet, že se jim tam dobře hrálo, že byla dobrá atmosféra, přestože ten prostor je velmi náročný, v kostele je akustika nic moc. Je tam sice dřevěný rovný strop, což trošku pomáhá, ale oni se vlastně vůbec neslyší, když hrají.

Proč se váš festival vlastně jmenuje KUKOKLI?

Johana: Ten název jsme vymyslely za pět dvanáct, když jsme v tom nultém ročníku odevzdávaly grantovou žádost a jmenovalo se to „Kulturní akce v kostele". Napadla nás zkratka „Kultura — kostel — Kliment", protože to bylo v kostele sv. Klimenta v Praze, takže prostě *KUKOKLI*. Ale samozřejmě se setkáváme s tím, že to lidi špatně vyslovují, že si to nikdo nepamatuje, ten název je vlastně strašný. Ale zároveň je tak divný, že když už si ho lidi zapamatují, tak jim v té hlavě rezonuje. Takže ve výsledku si za ním stojím a nikdy bych ho neměnila.

↑ *Tanec a hudba pomáhají rozpomínání na minulost.*

Miriam: Já taky ne. Teď už to teda není „Kultura — kostel — Kliment“, ale „Kultura — kostel — klid“, což je hrozně výstižné.

Z fotografií ten klid přímo sálá. Řešíte vy osobně, ve spojení s festivalem, nějaké duchovní téma?
Johana: Já osobně nejsem přívrženec žádné církve, ale věřící jsem, duchovno je pro mě základ života, jak osobního, tak pracovního. Tím pádem se to do *KUKOKLI* dost promítá. Už jenom tím, že je to vysvěcený kostel a balancujeme nad tím, co si tam můžeme a nemůžeme dovolit. Když to srovnám třeba se svými kolegy z produkce, kteří jsou prostě větší ranaři, tak by to takto nikdy nemohlo dopadnout, nikdy by nezachovali úctu k tomu místu, protože to duchovno úplně necítí. Takže si myslím, že je to základ. A je to i naše intuice.
Miriam: Já věřící jsem, patřím do Českobratrské církve evangelické, proto byl i ten nultý ročník právě v našem sboru, kam docházím. Johanka říká, že víru máme každá trochu jinak uchopenou, ale hrozně v tom souzníme a odráží se to v našem životním stylu. A v pořádání té akce se to odráží hodně, snažíme se respektovat nějaká pravidla a děláme to intuitivně. Teď máme už rozšířený tým, tak se jim snažíme vysvětlovat, že tahle myšlenka je pro nás důležitá.

Pořádáte akci v místě s česko-německou historií. Je pro vás nějak uchopitelné téma vyrovnávání se s minulostí?
Miriam: Obzvlášť při prvním ročníku jsme to řešily dost. Chtěly jsme to tam co nejvíce zapojit, napojit se i na nějaké organizace. Vždycky máme přednášku od Viktora Kačani (správce), který mluví o tom místě a okolí. Musím přiznat, že teď řešíme jiné věci, ale jsme tomu stále otevřené. Každý rok si říkáme, že bychom hrozně rády nějakou česko-německou spolupráci navázaly, aby tam i to místo hrálo větší roli.
Johana: Loni jsme měly domluvenou kapelu z Německa, což bohužel nevyšlo kvůli covidu, ale letos je oslovujeme znovu. A vlastně bychom mohly rozšířit i diváckou agendu. Na tom musíme ještě zapracovat.
Miriam: Hrozně rády bychom dělaly PR i na německou stranu, ale je to pro nás popravě složité. Bylo by skvělé, kdyby se to víc propojilo. Loni jsme spolupracovaly se dvěma produkčními, které nás oslovily právě díky tomu, že děláme *KUKOKLI* v pohraniční oblasti a sami taky dělají akce v pohraniční. Ale kvůli covidu to nevyšlo…

Ten prostor vybízí mluvit o minulosti, lidé tu mají potřebu otevírat sudetské téma

Z česko-německého prostředí jsme zvyklí, že novodobá kapitola našich dějin je taková rozbuška ve vztazích… Jak na tom podle vás jsme?
Johana: V Praze jsou podle mě česko-německé vztahy jako téma už pryč. Ale co se týče pohraničí a Sudet, tak tam to, myslím, téma pořád je. Vlastně kdokoliv, s kým jsme se tam bavily, měl potřebu to nějak ventilovat, bavit se o tom.
Miriam: Přijde mi, že v Sudetech je to doopravdy z té atmosféry cítit. Stalo se nám třeba, že přišla paní, která tam dřív

bydlela. A už víckrát jsem se tam o tom s někým bavila, buď s ní, anebo s někým, kdo už tam nežije. V tom našem kostele mají vždycky tendenci o tom mluvit, protože ten prostor k tomu nějak vybízí. Lidé se tam setkávají, což nás těší. Ta diskuze se otvírá díky akci, o které se dá říct, že by s tím nemusela souviset. Ale ona s tím souvisí, protože je na tom místě. A zrovna tohoto kostela se tyhle dějiny dotkly dost.

Podle čeho člověk pozná, že tam je „sudetské téma" pořád otevřené a citlivé?
Johana: Myslím, že právě tím, že lidé mají potřebu to ventilovat. Mám pocit, že mladší lidé mají potřebu si říct: „Dobrý, bylo to tady, ale pojďme se posunout dál, ať se to už nevleče s další generací." Kdo to řeší nejvíc, jsou právě ti padesátníci a šedesátníci, kteří se na *KUKOKLI* na chvíli zatoulají, ti mají potřebu to otevírat.

Když si zkusíte představit padesát sedmdesát let do budoucna — jak to v místě vašeho festivalu bude vypadat? Co byste si přály, aby se tam stalo?
Miriam: Já bych si hrozně přála, aby ten kostel zůstal na svém místě a co nejvíce se zrekonstruoval do své původní podoby. A přála bych si, aby byl nadále využíván ke kulturním akcím. Aby i nadále katolická církev podporovala tyto aktivity, spíš než třeba jenom mše pro katolické věřící. Přála bych si, aby to tam zůstalo otevřené. Přijde mi, že to funguje, lidé se snaží, jsou velmi angažovaní. Obyvatelé se zaktivizovali, tak doufám, že to tak i zůstane. A taky doufám, že se odtamtud lidé nebudou stěhovat pryč, ale naopak zůstanou. Horní Vítkov má strategickou polohu, je to kousek do Liberce a zároveň je tam krásně, krásná příroda, klid. Tak bych jim přála, aby to takové zůstalo i nadále a aby se to ještě víc otevřelo světu. Aby i obyvatelé byli otevřenější.
Johana: Dokážu si představit, že ten kostel je už opravený, ale vlastně bych byla nerada. To je paradoxní… Kouzlo toho místa je v tom, že je ten kostel trochu zchátralý, vytváří to tam takovou zajímavou atmosféru. Takže mě by bavilo, kdyby ho zrekonstruovali, ale…
Miriam: …aby se to nevrátilo úplně do původního stavu. Což možná zní zle, ale já si myslím, že by to mohlo napomoci tomu, aby se nadále upozorňovalo na tyto problémy s památkami.
Johana: Zároveň si dokážu představit, že i za těch padesát let tam *KUKOKLI* pořád bude, i když třeba v režii někoho jiného. Věřím, že se z toho stane tradice, kterou třeba někomu předáme. Anebo se třeba někdo z místních rozhodne, že chce, aby tam nějaká taková akce probíhala dál. x

---

Miriam Macnerová Vilímová
Johana Urbanová

Kostel Navštívení Panny Marie
/ Festival KUKOKLI
Horní Vítkov 79, 463 31 Chrastava

kukokli@email.cz
Facebook: KUKOKLI

Svoboda něco udělat

1. *Ústí nad Labem*
2. *Velký Šenov*
3. *Chomutov*
4. *Krušnohoří*

Svoboda něco udělat

Svoboda není pouhé slovo. Svoboda (lat. *libertas* — výsada, privilegium) je zpravidla chápána jako možnost vybrat si bez nátlaku mezi různými možnostmi, a svobodně se tak rozhodnout.

Historie a zejména pak novodobé dějiny nás však naučily, že uplatňování svobody má základní podmínky, bez kterých život ve svobodě není možný. Svoboda je nesmírnou kvalitou lidského života, avšak omezenou na osobu jednotlivce.

Svoboda také potřebuje vhodný společensko-politický rámec. Životu ve svobodě je třeba se naučit a jsou pro něj zapotřebí všeobecně platná pravidla. V naší demokratické společnosti je každý člověk svobodný a může vyjadřovat své názory. Je to právo každého z nás. To však neznamená, že můžeme svůj názor automaticky považovat za jediný správný.

Svoboda projevu přináší i existenci nejrůznějších názorů, pro které se mohu svobodně rozhodnout, nezávisle na jejich pravdivosti či opravdovosti. Co přesně to znamená, o tom jsme se nedávno přesvědčili. Pandemie koronaviru a jeho variant nám ukázala, jaké to je být znovu omezováni na naší individuální svobodě.

Samozřejmě se nás to niterně dotklo. Opatření a omezení vedla u některých z nás ke vzteku, bezradnosti, letargii, ale také k vynalézavosti. V našem regionu — na obou stranách hranice, která byla při první vlně pandemie neprodyšně uzavřena — se lidé vydali k hranici, aby v rámci zákonných možností organizovali sousedská setkání, a mohli tak nadále svobodně žít v pospolitosti. Když státní omezení pominula a hranice se znovu otevřely, lidé z obou stran k sobě opět našli cestu a oslavovali znovunabytou svobodu. Museli však přitom, a stále musí, překonávat předsudky, stereotypy a skepsi.

Naši společnou minulost, která nás tak často rozděluje, je potřeba znovu nahlédnout a přijmout. A onu nově nabytou solidaritu je nutné pěstovat navzdory pandemickým uzavírkám hranic, abychom mohli zase společně slavit první máj u hraničního buku na Cínovci a potkávat se i při dalších oslavách.

Od roku 2003 žiji a pracuji jako katolický farář na české straně pohraničí. Bydlím v Mariánských Radčicích, do mé farnosti patří Krupka, Duchcov, Dlažkovice, Mariánské Radčice, Mikulov a Osek.

Zažil jsem a podílel se na mnoha občanských iniciativách, které mají za cíl rozvíjet a prožívat sousedství nad rámec levného benzínu a jídla. Nejde o to malovat svět na růžovo; úplně postačí, když spolu budeme mluvit a vzájemně si naslouchat. Náš vnitřní postoj by se přitom měl vyznačovat nepředpojatou otevřeností vůči druhým. To nám může umožnit život ve svobodě.

Michael Irmer
farář římskokatolické církve

Jsme lokální „mikro-influencerky“

Lucie Melničáková (*1979), **Olga Jarolímková** (*1978) a **Michaela Valášková** (*1983) jsou patriotky z Ústecka. Procestovaly část světa, ale „rozvojový potenciál“ je přitáhl zpátky do severních Čech. Rychle si uvědomily, že jenom kritizovat nestačí a že hezké prostředí a kulturní život mohou pomoct samy utvářet. S jejich spolkem *Promyky* zvelebují nejen veřejný prostor na Klíši, na který se „zapomnělo“. Vytvářejí také příležitosti pro setkávání lidí, kteří by se jinak nepotkali, a navíc přitom myslí i na planetu. A že těch mimořádných setkání už zažily!

Jak jste se dostaly do Ústí? Máte zde kořeny, nebo jste „náplava“?
Olga: Já jsem rodačka z Ústí. A nejen, že jsem se tu narodila, ale taky tu celý život žiji, kromě pětileté pauzy, kdy jsem studovala v Brně. Takže jsem opravdu duší Ústečák.
Michaela: Já jsem jediná naplavenina — z Trmic, což je asi tak tři a půl sekundy od Ústí nad Labem. A když vynechám přesně to všechno rajzování po planetě a stěhování se z Prahy do Hradce a z Hradce do Prahy, tak jsem už asi pátým rokem zase v Ústí. Ale my, kteří bydlíme kousek od Trmic, jsme byli vždycky zároveň i ústecký, takže jsem tu doma.

Lákají mě ve své podstatě nehostinná prostředí

Proč jste nezakotvily třeba v Hradci nebo v Brně? Co vás přitáhlo zpátky?
Olga: Já jsem hodně rodinný člověk, jsou pro mě důležité vazby, a to nejen na rodinu, ale i přátele. V Brně jsem studovala pět let a mám ho ráda, ale nijak jsem tam nezakořenila, pořád jsem měla většinu kamarádů v Ústí. A hlavně musím říct, že to tady miluju, Ústecko, náš kraj, ty hory všude kolem. Brno je pro mě hrozná placka. Město je krásné, ale není to pro mě domov. Takže jsem se po studiích vrátila, našla si tady práci a už jsem zůstala. I když spousta lidí si klepala na čelo.
Michaela: V Hradci je to moc hezké, ale nevidím tam všechno to, co neodmyslitelně patří k Ústí — vyloučenost, brownfieldy, pozůstatky úspěchu a blahobytu. Mně by to asi chybělo. Já si nedokážu představit, že bych bydlela někde v překrásném ráji, kde by všechno fungovalo a všechno bylo úplně čupr. Lákají mě ve své podstatě nehostinná prostředí. Vrátila jsem se sem kvůli lásce, přátelům a samozřejmě kvůli rodině. Taky už přemýšlím jako starší holka, nedokážu si představit, že bych vychovávala dítě třeba v Praze. Že bych se musela dělit o každý metr čtvereční přírody, bojovat s kočárkem v metru, o místo ve školce. Pokud je člověk trochu schopný, není tu ohrožený nezaměstnaností a tvrdou konkurencí. V Praze je konkurence obrovská. Takže si myslím, že je tady i trošku jednodušší život.

Kdy jste si řekly, že se začnete v Ústí angažovat?
Olga: Ono to tak nějak ve mně bublalo už dýl. Cítila jsem potřebu nebo touhu něco dělat. V Ústí samozřejmě nejsme jediné, kdo se tady snaží něco vylepšovat a mně to bylo vždycky hrozně sympatické. Tak jsem se pomalinku začala rozhlížet kolem. Začaly jsme úklidem veřejných prostranství, protože člověk by neměl být lhostejný k prostředí kolem sebe. A pak jsme se shodou náhod přes společnou kamarádku pustily do projektu „Participace“, což je městem vyhlašovaná pobídka pro občany, aby předkládali projekty na vylepšování veřejného prostoru. My jsme podaly návrh na vylepšení místa v okolí, kde bydlíme.
Michaela: Aktivka jsem byla vždycky. Hodně akční jsem začala být na konci střední školy a během celého vysokoškolského studia. Ústí nad Labem kulturně velmi kulhalo a částečně kulhá dodnes. V letech 2002—2012, kdy jsem akce dělala, nebylo příliš možností jít na reggae, hip hop, techno a všechny tyhle subkulturní věci. Takže jsem začala dělat mejdany. Pak nastala dlouhá pauza,

protože jsem trajdala všude možně za láskama, prací, studiem, poznáním. Když jsem se vrátila, stala jsem se pár let na to mámou a začala žít rodičovský život v Ústí nad Labem. Díky tomu jsem se napojila na holky a zjistily jsme, že vnímáme svět podobně a že je asi na místě, abychom začaly dělat něco s tím, co nám vadí nebo chybí.

Prostě jsme sebraly odvahu

Co všechno jste tedy už udělaly nebo děláte?
Olga: Všechny tři bydlíme v Ústí na Klíši, to je taková příjemná čtvrť, kde je hodně rodinných domků, lidi se tady víc znají, prostě taková malá vesnička. A máme tady park, který jsme se rozhodly vylepšit v rámci „Participace". Iniciovaly jsme úpravu dětského hřiště a revitalizaci parku a Míša sehnala peníze od jedné soukromé společnosti na výstavbu pergoly. Začaly jsme také pořádat sousedské akce, které jsou zaměřené na úklid nebo kultivování veřejného prostoru, třeba guerilla gardening. Vlastně jsme si místo, kde bydlíme, vzaly trochu za své a snažíme se ho vylepšovat, aby se nám tady žilo hezky. Snažíme se spolupracovat i s úřadem městského obvodu — když vidíme, že někde něco nefunguje nebo je něco porouchaného, upozorňujeme na to, snažíme se zjednat nápravu. A postupně jsme také začaly pořádat i jiné akce, abychom sblížily lidi a přispěly k vytvoření vřelé sousedské komunity.
Michaela: Prostě jsme sebraly odvahu. Pro mě osobně třeba bylo nepředstavitelné, že bych napsala projektovou žádost o peníze. Ale zjistila jsem, že Olga je právnička a rozumí té „nečeštině", Lucka miluje excel a umí počítat, a já zase zvládnu napsat dojemný text, takže ideální kombinace. Díky těm prvním krokům jsme zjistily, že vše dokážeme dát do kupy a rozhodly se požádat o první peníze. Tenkrát jsme dostaly téměř sto tisíc od *Nadace Via* v rámci programu „Živá komunita" a měly jsme uspořádat *Festival Nádhera*, který má na Klíši už letitou tradici.
Taky organizujeme *Adventní dobrotrh*, zveme místní podniky, který vyrábí něco k jídlu, anebo k nejídlu. Chceme, aby lidem došlo, že na rozdíl od nadnárodních korporátů, tito obchodníci řeší složenky, platbu kroužku pro dítě a dělají tvář města. Nikoliv hypermarkety na periferiích… Pak nesmíme opomenout *Divadlo (o)všem*, kde nabízíme představení pro malé i velké. Vše je spojeno se sbírkou pro důležitou službu, ať už je to hospic, *Klokánek* nebo zvířecí útočiště.
Pojítkem všech našich akcí je environmentální přístup. Snažíme se, aby se nepoužívaly jednorázové obaly, aby se opravdu minimalizoval odpad. A celkově si myslím, že se nám daří dělat akce kultivované. Nikdo se nepere, nehádá… Nikdy se nám nestalo, že by tam někdo někoho okradl. Beru to jako zázrak, když

↑ *Ústecké Promyky*

se v místě sejde šest stovek lidí a pije se tam alkohol.
Olga: Naše akce jsou zdarma, lidi nemusí platit žádné vstupné, takže jsou vlastně přístupné pro všechny sociální skupiny.
Michaela: Je to i bezbariérové.
Olga: Taky se snažíme lidi trochu edukovat, například že divadlo není tabu, že se ho nemusí bát. Nebo jim představíme lokální kapely, ukazujeme lokální podniky. Ústí je město, kde velmi postrádám patriotismus a hrdost. My se snažíme trošku poukázat na to, že tady jsou věci, na které můžeme být hrdí. Ale samozřejmě se to daří pouze v určité sociální skupině, těžko přesvědčíte člověka, který žije na hranici životního minima a bydlí ve vyloučené lokalitě, že Ústí je super…
Michaela: Povzbuzujeme pozitivní smýšlení, protože lidi jsou tady prostě zpruzení. Vžili se do role oběti. Ukazují na ty, o kterých se domnívají, že mohou za jejich neštěstí a nespokojenost. U toho to však končí.
Olga: Pokud chceme žít v hezkém prostředí, tak pro to taky musíme něco udělat — nejen čekat, až to udělá politik nebo úředník.

Lidi jsou tady zpruzení, vžili se do role oběti

Prozraďte, proč jste vlastně váš spolek pojmenovaly Promyky?
Olga: *Promyka* je zvíře, taková jakoby surikata, která žije v Indii a je hrozně statečná, nebojí se ani jedovatých hadů. Rodiče tam pořizují *promyky* dětem jako domácího mazlíčka, aby je chránily před hady. Takže *promyky* jsou takoví strážci. Když jsme se s holkama začaly aktivizovat a dělaly naše první projekty, opravdu jsme bojovaly s úředníky, byly jsme kolikrát smutné a otrávené. Ale říkaly jsme si, že se prostě nedáme, že jsme jako ty *promyky*, které s těmi jedovatými hady dokážou bojovat.
Michaela: *Promyka* je snad jediné zvíře na světě, které žere ty nejjedovatější hady! Když je nešikovná a třeba ji kousne kobra, tak na chvilku umře, ale pak se zase probudí a jde dál. Tahle vlastnost mě baví. Na té cestě za dobroaktivitami se potkáváme s různými „hady", kteří kousnou slovem nebo nějakým podrazem, ono nás to na chvilku skolí, ale vstaneme a jdeme dál.

Co vás přivedlo k tomu, že se snažíte, aby vaše akce byly šetrné k životnímu prostředí?
Michaela: Často myslím na to, kolik týdně vyhazuju plastu kvůli chodu domácnosti. Zařadila bych se mezi ty, kteří se snaží plasty eliminovat, i když nechodím na nákup jen do bezobalového obchodu. Takže zkoušíme, aby se nad tím zamysleli spolu s námi i další lidé na našich akcích.
Olga: Možná je to taky dané tím, že jsme ve věku, kdy už si uvědomujeme, jak je hrozně důležité naši planetu šetřit

↑ *Kultura v parku pro malé i velké.*

a vychovávat k tomu i děti. Máme kamarádky, které v Ústí provozují bezobalový obchod. Jako první tady začaly vychovávat spotřebitele k tomu, aby trochu přemýšleli. I mě tím hodně nakoply. Byť jsem se vždycky snažila třídit odpad a nežít úplně konzumně, až tak dalece jsem o tom nepřemýšlela.

Michaela: Velkou roli hraje i naše zkušenost z návštěv jiných parties. Když skončí festival a rozsvítí se reflektory, vidíte kolem sebe tu neuvěřitelnou spoušť kelímků. Je důležité, aby pořadatel udělal maximum pro minimalizaci odpadu a měl podmínku pro stánkaře zajistit zálohované kelímky. Nám se to hodně osvědčilo — kromě toho, že téměř neuklízíme, nemusíme strávit čtyři hodiny v parku s baterkou, abychom po tmě vysbíraly všechny odhozené kelímky.

Ústí je plné šikovných a pracovitých lidí, město by toho mělo využít

Narazily jste na nějaké překážky nebo třeba slepou uličku — musely jste svůj úmysl korigovat?

Olga: Máme spoustu takových učebnicových zkušeností. V rámci „Participace" jsme se asi poprvé dostaly do bližšího kontaktu s úřady a místními politiky a z toho jsem byla dost v rozpacích. Člověk je zvyklý na to, že když se s někým na něčem domluví, tak to prostě funguje, ale při jednání s úředníky to tak mnohdy nebylo. Takže jsme byly ze začátku hodně zklamané. Třeba jsme chtěly zrekonstruovat park, prohlížely jsme si na internetu různé tipy, co jde všechno udělat, jak to vypadá v jiných městech, a nakonec zjistily, že jsme naivní a že limity ze strany úřadů jsou obrovské. Sedí tam pětadvacet let stejná paní, která má nějaký naučený postup a nechce, aby jí do toho kecaly nějaké holky, které s tím nemají zkušenosti. Nebo se domluvíte, že osloví architekta, a pak zjistíte, že ho vůbec neoslovili, vybrali úplně nesmyslnou firmu a bude to stát nesmyslné peníze, ale nemůžete s tím nic dělat, protože buď berte nebo nebude nic. Ono to ve výsledku dopadlo fajn, máme hezký park, kam chodí lidi, ale ta původní představa byla úplně jiná. A navíc se střetáváte i s časovým aspektem. My bychom všechno chtěly hned nebo aspoň co nejdříve, ale zjistíte, že to tak nejde. Vymyslely jsme si například, že chceme do parku zasadit smrk, který by se na Vánoce ozdobil světýlky, protože tam žádný vhodný strom není. A trvalo tři čtvrtě roku, než se podařilo strom zasadit. Kdybychom ho prostě koupily v zahradnictví a zasadily ho tam samy v noci, tak bychom ho měly hned. Ale nechci být nespravedlivá. Spousta lidí na úřadě se nám snaží pomoci.

Michaela: Já politiku v Ústí nad Labem sleduju od střední školy a nejsem překvapená prioritami různých stran. Ale jsem fascinovaná nezdravou komunikací. Pro některé lidi, ať už na úřadech nebo na politických postech, není bohužel veřejný zájem priorita. Když jsme rozjely „Participaci" se svými představami třeba o dětském hřišti, které v rámci soutěže občanů dostalo podporu, zástupci magistrátu i obvodu nám velmi rychle ukázali, kdo má kde své místo. Nabídli koncept, který jsme odmítly už v našem původním návrhu. Nestály jsme o další prefabrikované

hřiště. Pak se k tomu připojila neznalost prostředí, ego, ageismus, politické manýry, a nastaly tak mnohaměsíční, nepříjemné schůzky, kde jsme se navzájem uráželi, křičeli, bouchali dveřmi. Bylo to opravdu nepříjemné. Až to skončilo tak, že byla odvolána místostarostka. Ale my jsme si na zastupitelstvu vyslechly, že jsme „matky, které se z toho dobra zvencnou".
Pak tu samozřejmě máme úřední procesy, rigiditu, všechno trvá strašně dlouho. Ale co vnímám jako paradox, je ten antipatický postoj vůči aktivním občanům. Kdyby nebyli hloupí, mohli by jít lidem naproti, něčím jim ulevit, u něčeho splnit, co si přejí, a zároveň se držet těch svých procesů a využít toho z hlediska PR. Jsem fascinovaná tím, že tady máme město plné šikovných a pracovitých lidí, kteří za drobné peníze a někdy i zadarmo dělají spoustu super věcí a město to nedokáže ocenit nebo využít.
Olga: Já mám pocit, že město bere aktivní lidi jako nějaké útočníky nebo nepřátele, neumí s nimi žít v symbióze, neumí prostě spolupracovat. Občani jsou vnímáni jako nechtění aktivisti. V poslední době se v Ústí začalo hodně lidí angažovat ve veřejných věcech, protože tady vzniká spousta špatných nápadů ze strany politiků a úředníků a občané se o tom dozvídají ze sociálních sítí, sdílejí různé poznatky a informace, a pak na to reagují a pokouší se zabránit nesmyslům, které by se tady mohly dít.

Co vás motivuje to nevzdat?
Michaela: Vedle aktivit s *Promykama* dělám s partou dalších lidí velkoplošné malby na veřejných místech. A tam je odměnou třeba to, že mi po uveřejnění zavolají z německé ambasády, že přijede německý prezident a že ho to zajímá. Nebo když mi legenda z graffiti scény řekne, že tahle výtvarná aktivita má smysl. Nebo že to přežije rok venku, bez škrábnutí.
Olga: Pro mě je velkou motivací radost lidí — že je naše akce baví, chodí tam a jsou šťastní. Mám taky radost z toho, že podporujeme lokální výrobce a podniky. A také chceme, aby naše akce měly nějaký dobročinný přesah, takže vždycky vybíráme peníze pro neziskové organizace. To mi dělá moc dobře, že ta akce udělá radost někomu dalšímu, kdo to potřebuje. Ono to samozřejmě zní hrozně idealisticky, ale když pak chodíte na akci s kasičkou, připadáte si jak žebrák. Ale důležitý je ten výsledek.
Michaela: Nabíjející je i spojenectví s veřejnou správou — pokud tam najdete kohokoliv, kdo je nakloněný spolupráci a tu cestu vám trošku ulehčí. Když vám otevře bránu, díky které vynecháte dalších pět dveří, to je fantastické. Obzvláště, když je to člověk, který nemá potřebu se fotit do novin, podávat si ruce, být označovaný na sociálních sítích a tak podobně.

Jednou rukou odtlačit třicet novinářů, abych mohla německému prezidentovi vyprávět náš příběh

Jak to bylo s tím německým prezidentem — co vlastně viděl z vaší tvorby a co se díky vám dozvěděl o Ústí?
Michaela: Před dvěma lety jsem se seznámila s historikem z místního muzea,

Martinem Krskem, který napsal knížku *Neznámí hrdinové také mluvili německy* [Edice ČT, 2018]. Je o lidech, kteří měli většinou německý, židovský původ a po válce byli odsunutí, ale zanechali tady za sebou důležité stopy, které nejen ústeckou společnost někam posunuly. Zároveň se kamarádím s Petrem Karlíčkem, ředitelem archivu města Ústí, který je studnicí znalostí o historii nejen města. Jednou mě napadlo, že bych začala organizovat výtvarné aktivity ve veřejném prostoru a skrze velkoformátové fotografie, anebo právě velkoplošné malby, zprostředkovat příběhy, které by mohly Ústečáky probudit. Mohly by jim říct: „Hele, žil jsem ve strašné době, měl jsem tady všechno, pak jsem kvůli židovství nebo německví musel odejít ze svého domova, ale nevzdal jsem se. Začal jsem žít jinde, a i když jsem třeba neuměl jazyk uvítací země, udělal jsem tam obrovskou kariéru a vymyslel něco, co třeba posloužilo celé planetě." Jeden z těch příběhů je o Ruth Hálové, jedné z Wintonových dětí. Její máma byla tak chytrá a silná, že dala malou Ruth Wintonovi do náruče a řekla mu, aby ji odvezl do Velké Británie a zachránil jí život. Ruth si prošla různými rodinami, měla obrovské štěstí na pedagogy, kteří v ní odhalili talent na biologii, které se pak celý život věnovala a leccos vyzkoumala. Po válce se vrátila do Ústí, kde se setkala s mámou a žila do svých devadesáti let úplně neuvěřitelný život. Když se o ten příběh budou lidi trošku zajímat, můžou se chytit za nos a říct si: „Já tady nadávám na Ústí, ale tihle lidi, kteří tady žili přede mnou, si prožili pekla, museli opustit rodinu a já tady nadávám, že nejsou uklizené odpadky na náměstí..." Zlehčuju to, ten příběh má ale daleko širší aspekt. Zkrátka tohle jsme namalovali kousek od hlavního nádraží, protože malá Ruth se po válce potkala se svojí maminkou na hlaváku v Ústí. Proto jsme si říkali, že by bylo vhodné, aby to bylo ztvárněné v tom nejbližším okolí. Vzniknul tam sedmdesáti metrový kus od Adély Bierbaumer a Magdalény Gurské. A než jsme ho dokončily, přijel německý prezident. Ústí toho bravurně využilo, pozvali ho do muzea na skvělou výstavu *Naši Němci* a po cestě zpátky se šel mrknout na tu naši malbu. Bylo to fantastických patnáct minut. Fakt dobrá zkouška, když musíte asi třicet novinářů jednou rukou odtlačit, abyste se mohli s prezidentem posunout k té stěně a vyprávět tenhle příběh, a ještě tam mít tlumočníka a kamery. Byla to zajímavá zkušenost a pro Ústí obrovská vzpruha. Myslím si, že nám to mediálně hrozně pomohlo a jsem ráda, že jsem u toho mohla být.

Vzpomenete si na nějaké další setkání nebo příběh pamětníka, který vám nějak změnil názor nebo zažitý postoj?
Michaela: Já jsem holka z Trmic, což je vyloučená lokalita, takže jsem do nějakých sedmnácti let vyrůstala v prostředí, které bylo problematické, a znala jsem kromě vyloučených Romů i neromů spoustu dětí-cizinců, které bydlely v ubytovně vedle školy. Byly to děti z Rumunska nebo z Angoly, které utíkaly před válkou a jinou perzekucí. Takže mi přijde naprosto normální, že mám různě vypadající kámoše, chudé, bohaté, blbé, chytré. Neřeším, že někdo nedokáže napsat slohovou práci na téma „Ekologie" a druhý má deset titulů ze stejného oboru. Buď se snaží hrát a žít fér, nebo naopak. A v tom mi hrozně pomohlo i cestování. Člověk na cestách potká tolik rozporů a dojde ke zjištěním, která mu změní život a vůbec celkový náhled na svět.

Olga: Rodiče a babička mi vyprávěli, jak bylo Ústí dřív krásné a kolik škody na něm napáchala nejen válka, ale i období normalizace, kdy se strhávaly nádherné stavby a stavěly se budovatelské komplexy, které dneska Ústí hyzdí. Je potřeba Ústí vnímat v historickém kontextu, že to není město, které tady vyrostlo před pár lety, ale má nějakou minulost. Na ten historický kontext lidé často zapomínají. Bohužel si neumíme vážit kulturního dědictví a na to Ústí velmi doplatilo.

Vysvětlujte někomu z paneláku bez oken, že Ústí je super místo pro život...

Už jste zmiňovaly, že je důležité, aby lidi měli pozitivní vztah k místu, kde žijí. Máte na to nějaký recept?
Olga: Jednou z cest může být právě to, co děláme. Budovat v lidech vztah k místu formou různých akcí, které lidé mají rádi a stanou se pravidelnou součástí jejich života. Když má člověk místo, kde bydlí, spojené s určitými tradicemi, pak je pro něj domovem. Když ví, že na Vánoce si půjde dát svařák do parku, na jaře tam půjde s dětmi na divadlo a v létě na festival, když ví, že je tady spousta hezkých akcí, které má rád a kde se potká se sousedy. Žije se mi dobře tam, kde mám hodně přátel.
Samozřejmě nikdy nemůžete mít rádi celé město, je tady spousta míst, která jsou opravdu úplně strašidelná. Jsem přesvědčená, že člověk, který Ústí z principu nemá rád, už ani není schopný ta

↑ *Sousedské vztahy a pocit sounáležitosti, to je, oč tu běží.*

hezká místa vnímat. Nevidí krásný kostel, krásné vily. Vidí jen rozsypaný odpadkový koš, vylámanou dlažbu.
Ale je to samozřejmě i věc politiků, aby měli chuť s Ústím něco dělat, trochu vyzdvihovat jeho pozitiva, dominanty, věci, na které můžeme být hrdí. Což spousta z nich nedokáže. Ústí by velmi pomohlo, kdyby nemělo tak negativní obraz, protože každý sem přijíždí s obavami, ale nakonec je překvapen, že tady najde tolik krásných a zajímavých míst.
Michaela: Nějaký recept z pohledu *Promyk* jako malé komunitky holek, které poukazují na to, že město je místo pro život, a ne stroj na bydlení, to je vlastně pro část populace nepřijatelné téma. Co si budeme povídat, my jsme všechny vysokoškolačky, nežijeme si špatně, bydlíme v překrásných bytech, máme auta a žijeme si jako „bachyně v žitě". Takže vysvětlovat někomu z vyloučené lokality, z paneláku, který nemá ani okna a výtah, že Ústí je super místo pro život, je fakt složité.
Zároveň po těch letech přesvědčování ústecké společnosti, že to fakt myslíme dobře, že chceme oživovat veřejný prostor a život dělat trošku lepší, už na to slyší víc lidí, kteří o věcech v Ústí rozhodují. Kupříkladu politici se na nás občas obrátí a nechají si něco vysvětlit z pozičně jiného pohledu. Jak říká jeden náš známý, jsme takové lokální „mikroinfluencerky". Což zní srandovně, ale rády měníme věci k lepšímu.

Máte nějaké duchovní téma, které vás ve vašem počínání vede — nějaký morální kompas? Nebo jste spíš akční ženy činu?
Michaela: Já o duchovnu nemůžu mluvit, nevím, co to je. Věřím v lidi. Je tady spousta lidí, kteří jsou akční a dokážou, každý po svém, vložit do města a lidí v něm energii — ať už finančně, hmotně, svým entusiasmem, nebo tím, že mi pošlou kontakt na člověka, který mě může posunout dál.
Olga: Já věřím, že když člověk dělá věci s dobrým úmyslem a dělá věci pro dobro druhých, tak že se mu to vrátí. To, co děláme, neděláme proto, abychom si nějak zvyšovaly vlastní ega nebo abychom si čistily auru. Prostě chci, aby z toho lidi něco měli, aby to mělo smysl a aby to přinášelo radost. Velkou přidanou hodnotu toho, co děláme, vidím v tom, že to snad pozitivně ovlivňuje moje děti. Moje dcera se o naše *promyčí* aktivity hodně zajímá, pomáhá v organizačním týmu. Takže vychováváme i generaci našich dětí k tomu, že je fajn být aktivní a něco dělat.

Přála bych si, aby si Češi přiznali, že i oni napáchali chyby

Ústí kromě válečných a předválečných událostí postihlo i období poválečného bezpráví. Most s pietní deskou určitě zná i leckdo za hranicemi. Jsou podle vás tyto události už vyřešené?
Michaela: Nedávno se mě ptala kolegyně z Prahy, jak jsme na tom se vztahy s Němci. A já bych řekla, že bravurně. Hodně do Německa jezdíme na výlety, máme tam české přátele, kteří tam žijí, máme i německé přátele. Já tam jezdím za kulturou. Miluju Německo. Německo je fantastická země a já vůbec nad těmihle věcmi nepřemýšlím. Naši společnou historii beru jako fakt. Zároveň jsem dneska narazila na jeden příspěvek, který mě hodně zarazil. Říkala jsem si, co všechno

se muselo udělat, aby Němci sami mohli projít duševní očistou vzhledem k minulosti. Co to bylo za národní terapii! Dneska je vnímám jako hrdý národ, který si umí nasypat popel na hlavu. Nedávno prezident Steinmeier vystoupil při výročí konce války a mluvil o tom, co všechno předchůdci napáchali. Mně to přijde strašně fér i v této době o tom mluvit nahlas a říkat, kde se staly chyby a co se v budoucnu nesmí opakovat. Přála bych si, aby Češi se sebou taky uměli takhle pracovat a přiznali si, že i oni napáchali chyby. A že je neustále pácháme, zejména sami na sobě.

Olga: Muzeum v Ústí pořádá výstavu *Naši Němci*, je zajímavá i poměrně kontroverzní. Na silnici před muzeem byly třeba vystavené německé náhrobky. To téma se dnes víc otevírá a není už tak tabuizované. Jsme součástí Sudet, severních Čech, je to součást naší historie. Kvůli tomu, že se tady pořád proměňovalo obyvatelstvo, vysidlovalo, dosidlovalo, tu ty kořeny nejsou tak hluboce zasazené.

Na hranicích lidi jezdí sem tam, prostě tam tak žijí pospolu. Celá ekonomika příhraničních obcí je závislá na německých zákaznících. Nemám pocit, že by tam byla nějaká nevraživost.

Co si přejete, aby se ve vašem regionu stalo v příštích padesáti letech, aby to byl pro vás pozitivní vývoj?

Olga: Já bych si hrozně přála, abychom začali město kultivovat a abychom uměli udělat přednost z toho, co je teď vnímáno jako hendikep. Třeba místní brownfieldy. Kdyby se s nimi začalo něco dělat, jako třeba v Ostravě. Přála bych si, aby Ústí bylo jednou cool město, které si

↑ *Jen tak spolu být — udržitelně, sousedsky, rádi.*

zakládá na tom, že tady sice není žádná historická architektonická krása, ale je tady úžasná kultura, jsou tady šikovní lidi, krásná a dobrá univerzita. Aby tu lidi chtěli zůstat nebo se sem naopak vraceli. Aby to tady žilo. A hrozně by se mi líbilo, kdyby lidi začali žít víc pospolu, aby se prolínaly kultury. Byla jsem v létě v Brně na romském festivalu a přišlo mi úplně super, jak tam lidi spolu žili, radovali se, tančili a zpívali. Bylo úplně jedno, jestli jsi Rom, nebo nejsi Rom. Chtěla bych, aby lidi byli na Ústí hrdí a abychom měli politiky, kteří budou mít město rádi a budou dělat všechno v jeho zájmu, ne ve svém vlastním...

Přeju si, aby byl trend spíš dávat než brát

Michaela: Přála bych si, aby šlo obrovské množství peněz do vzdělávání, aby prestiž učitelů šla nahoru, aby se lidi nebáli učit ve vyloučených lokalitách, aby dostávali šanci i tyhle děti. U nás v Ústí třináct procent dětí odchází ze základní školy třeba v osmé třídě. Nikdy nedokončí základní školu. Co s tím životem pak? Co umí? Co mohou nabídnout? Kdo je vezme do práce? Je důležité přizpůsobit vzdělávání trhu práce i s ohledem na nízce vzdělanou část populace.
Chybí mi taky investice do sudetské krajiny, ale nikoliv v podobě velkohal v chráněných krajinných oblastech, kde se těží lithium na baterky, které vydrží pět let... Ale to se musí naši spoluobčané probudit, sledovat dění kolem sebe a apelovat na ty, které zvolili, s tématy, která jsou důležitá.

Přála bych si, aby Ústí bylo místo, kde žije spousta lidí, kteří si ho váží, kteří ho milují, kteří jsou pro něj ochotní něco udělat a kterým není jedno, když se někdo rozhodne to místo devastovat záměrně pro svůj osobní prospěch. Toho osobního zájmu na úkor veřejného, psychopatických snah vlastnit všechno a všechny, už bylo dost. Přeju si, aby byl trend spíš dávat než brát. x

---

Lucie Melničáková
Michaela Valášková
Olga Jarolímková

Promyky

spolekklise@gmail.com
Facebook: Promyky

Velký Šenov / Groß Schönau

Neříkáme lidem, co si mají myslet, jen nabízíme setkání s jinými kulturami

Jarmila Ptáčková (*1980) je doma v Německu, v Tibetu, v Číně i ve Velkém Šenově. Právě v kraji kolem Mikulášovic zažívá už několik let pocit zvláštní sousedské pospolitosti. Vědecké znalosti o Asii a asijských kulturách i praktické zkušenosti, které nasbírala na cestách, se snaží názorným způsobem předávat místním lidem i návštěvníkům Šluknovského výběžku. Ti se díky ní mohou například dozvědět, že *tandúr* a *stúpa* nejsou sprostá slova a že ani lidí, kteří je používají, není třeba se bát.

Jaká byla vaše cesta do jedné z nejodlehlejších oblastí v Česku?
Zrovna se nacházím ve Velkém Šenově, na trojmezí Vilémov — Mikulášovice — Velký Šenov. Nazýváme to Šluknovský trojúhelník, ale katastrálně patříme k Velkému Šenovu. Nepocházím odsud, jsem původně z Mladé Boleslavi a do těchto končin jsem se dostala trochu náhodou a trochu plánovaně. Žila jsem 17 let v Německu, studovala jsem tam a pak jsme si s tehdejším německým partnerem řekli, že by bylo dobré přesunout se do Čech. Snažili jsme se najít kompromis mezi Českou republikou a Německem, a tak jsme se rozhodli pro pohraničí. Tady to zkrátka bylo takové strategické místo cestou z Německa do Čech.

Pro spoustu lidí je Šluknovsko spíš okrajová oblast, která se netěší velkému zájmu. Jak se tam člověku, který odtud nepochází, zabydluje?
Když se podíváte na mapu a berete to logisticky, vypadá Šluknovsko jako strategické místo. Ale když se tady opravdu ocitnete, situace je trošku jiná. Je to vlastně jeden z nejodlehlejších koutů České republiky, dostat se sem třeba vlakem bylo celkem problematické. Ale otevřené hranice do Německa to hodně změnily. Je to odtud blíž do Drážďan než do Prahy. A tím, že se znovu propojilo vlakové spojení přes Německo, které tu už před více než sto lety fungovalo, zkrátilo se i napojení na Prahu.
Samozřejmě člověku nějakou dobu trvá, než se tu zorientuje. Ale musím říct, že nebyl problém si tu zvyknout. Líbilo se mi od začátku, že je to tady takové sousedské. Když potřebujete něco vyřídit, lidé s vámi často jednají velice sousedsky a otevřeně, ne úplně úředně. A když jsme začali s naší vzdělávací činností, postupně jsme se napojili na různé instituce a neziskové organizace. Je tady spousta podnikavých a nápaditých lidí, s kterými spolupracujeme. Na druhé straně jsou tady i starousedlíci, kterým to trochu trvá, než se přijdou podívat a zúčastní se, mají nedůvěru ke všemu, co je jiné a nové. A pak je tu samozřejmě skupina těch takzvaně sociálně vyloučených, taková ta část populace, která se tu historicky sbírala a je ještě trochu jiná. Takže je tu taková různorodá společnost, ale velmi sympatická. Cítím se tu dobře. Myslím, že se tu dá velice dobře žít, když tu člověk najde práci.

Lidé se tu můžou něco o sobě navzájem dozvědět a zbavit se tím předsudků a strachu

Ve Velkém Šenově nejen bydlíte, ale také jste tu založila spolek. Co vás k tomu vedlo a jaké je jeho poslání?
Když jsme sem přišli, přemýšleli jsme, co by nás bavilo a co by se tady dalo dělat. Já se zabývám profesně Čínou a Tibetem, pracuji pro *Orientální ústav Akademie věd ČR*, a připadá mi, že o Tibetu převládají v Čechách taková klišé a představy velmi vzdálené od reality. Zdálo se mi, že by nebylo na škodu pokusit se nějak zprostředkovat to, jak tibetská společnost funguje a vybudovat místo, kde by se lidé odtamtud a lidé odsud mohli setkat a něco se o sobě navzájem dozvědět, a třeba se tím i zbavit nějakých předsudků a strachu.

Tak vznikl nápad zužitkovat naše vlastní vědomosti a nabídnout je veřejnosti — trochu jinou formou, než v podobě vědeckých článků a reportů. Ty se k veřejnosti většinou ani nedostanou nebo se nikomu nechtějí číst. Tak nás napadlo vybudovat tady místo pro setkávání a poznávání Asie.

Co všechno — kromě „stúpy“ nebo stáda jaků — je možné u vás poznat? Jak to u vás funguje?
Nazýváme to *Areál pro poznávání asijských regionů*, kterým prochází *Asijská poznávací stezka* (po turistická žluté trase ze zastávky Mikulášovice — dolní nádraží). Vloni se nám podařilo vybudovat infotabule za podpory Nadace VIA a Opavia. Na stezce postupně přibývají další zastávky, jak naši činnost obohacují další kolegové z *Orientálního ústavu* a dalších institucí. Postavili jsme například uzbecký *tandúr*, což je pec na chleba. Návštěvníci si ji můžou přímo vyzkoušet.
Jednou ze zastávek na *Asijské poznávací stezce* je ona tibetská *stúpa*. Kvůli ní jsme začali od sousedů slýchat, že se o nás povídá, že tady máme nějakou sektu, meditujeme a praktikujeme jógu, takové ty velmi spirituální představy… Což nebylo smyslem, ale v Tibetu, i v islámských zemích, je náboženství velmi těsnou součástí každodenního života — narozdíl od našich oblastí. Takže sem přijíždí i věřící, kteří si k té *stúpě* jdou zameditovat a vyzkoušet si její atmosféru. Někdo se přijde jen podívat a přečte si pár informací, někdo si tam jde duchovně povyrazit. Přestože nejsme buddhisté, snažili jsme se tu *stúpu* postavit podle pravidel, jak to má být. Sice to známe z terénu a teoreticky, ale bylo zajímavé si vyzkoušet, jak se to vlastně dělá. Je to dutá stavba, vyplněná soškami Buddhů z nepálené hlíny, které se dělají takovou formičkou. Takže třeba s malými dětmi jsme vyráběli malé Buddhy. V rámci našeho letního festivalu jsme pak měli i obřad zasvěcení. Pozvali jsme tibetského mnicha, který ten obřad provedl. A to bylo zase něco, na co se sem mohli lidé přijít podívat a seznámit se s tímto rituálem.
Stojí tu i mongolská jurta. A loni jsme založili mongolské ovó [tradiční kamenná mohyla, kterou často zdobí barevné vlaječky]. Teď stavíme hlavní budovu našeho areálu, která by měla vypadat jako tibetský dům.

V pohraničí je otázka cizích kultur a migrantů velice přítomná

Jaký je váš motiv provozovat — právě tady, a právě takové — vzdělávací centrum?
Chceme sdílet to, co jsme měli šanci zažít během naší práce a v jiných částech světa. Tady v pohraničí je otázka cizích kultur a migrantů (zejména na té saské straně)

↑ *Základní kámen tibetského domu.*

velice přítomná. I u nás má dost lidí rasistické poznámky, například když projíždí kolem domů, kde žijí Romové. Myslím si, že stojí za to lidem nabídnout víc informací o jiných kulturách. Nesnažíme se nikomu říkat, co si má myslet, co je špatně a co dobře. Naším zájmem je nabízet informace, které máme. Přijde nám škoda nechávat si je pro sebe a myslíme si, že není smyslem naší práce jen filtrovat to vědecké pro další vědecké instituce nebo organizace. Z těchto informací mohou těžit i lidé z nevědeckých kruhů. Přináší nám to výsledek, který je vidět zase jinak, než jsou citace našich publikací. Organizujeme například promítání dokumentárních filmů z regionů Asie. K nim nabízíme přednášku někoho, kdo se v tom regionu vyzná, aby bylo možné si o tom popovídat. Tady v Mikulášovicích přijdou dva tři místní lidé, ale pak se rozpovídají a začnou se ptát. Zaujme je například, že tematika žen v arabských zemích se někdy podobá i té naší — postavení ženy a to, čemu musí společensky čelit, není úplně jednoduché. Najednou vidí, že takové to označení, že „všichni muslimové jsou teroristi", je velmi nepřesné a že je třeba rozlišovat mezi jednotlivými lidmi všude na světě. Potom mám pocit, že je naše aktivita smysluplná.

Naší největší akcí je v současnosti festival asijské hudby a kultury *Eastern Tunes*. Snažíme se zvát umělce z Asie, záleží ale na tom, kolik máme finančních prostředků, takže někteří dojedou z Asie a někteří z Evropy, kde už trvale sídlí. Chceme, aby přinášeli hudbu tradiční i moderní. Takže tu zní jazz, punk, rock, metal, ale i tradiční hudba, zkrátka od každého něco. Máme návštěvníky z různých koutů republiky, z Německa, z jiných částí Evropy. A snažíme se taky nalákat místní. Těch úplně místních, řekněme konzervativních starousedlíků, je nejméně, ale každým rokem jich přibývá a z toho máme velkou radost. Často mají předem takový svůj názor, že je to něco divného. Ale když přijdou, často zjistí, že tu hudbu znají nebo že to je něco, s čím se mohou ztotožnit. Máme taky spoustu her pro děti, loutkové divadlo i ochutnávky jídel z různých regionů, což se místním líbí — a přijdou znovu. To nás žene dopředu. Když tady potom jdu po vsi a ptají se mě, kdy zas bude festival, říkám si, že je to sice strašně moc práce a jsme z toho vyčerpaní, ale tohle nám znovu dodává sílu.

Je třeba rozlišovat mezi jednotlivými lidmi všude na světě

Říká se, že obyvatelům českého pohraničí často chybí pozitivní vztah k místu, kde žijí. Co podle vás může mladé lidi přesvědčit, aby neodcházeli jinam?

Dost to závisí na tom, jakou máte profesi a co jste schopní dělat. I rozdíly v platech mezi regiony jsou pořád dost velké. Nějak přežít a vyžít z toho, co je tady k dispozici, není jednoduché. Takže rozumím tomu, proč odsud lidé odcházejí nebo proč si hledají práci v Německu. Na druhou stranu rozumím i těm, kdo jsou z Prahy nebo odjinud, nejdřív si tady pořídí chatu a pak se rozhodnou tady i žít. Rozumím oběma pohledům.

V tomto ohledu doufáme, že se nám brzy podaří vybudovat tu hlavní budovu a v rámci nějakého pracovního poměru zapojit víc místních lidí. Zatím nemáme prostředky na zaměstnance, ale doufáme,

že se to do budoucna změní. To by byla také šance pro místní. Tak bychom mohli přispět k tomu, aby se zdejší situace, alespoň pro někoho, o něco zlepšila a zjednodušila.

Má to tady takovou atmosféru historie, od rozkvětu zase k propadu, je v tom nějaké kouzlo

Museli jste při zakládání vašeho Areálu pro poznávání asijských regionů překonávat nějaké obtíže?

Tím, že pracuji v Praze, nebylo jednoduché se rozhodnout, zda zůstat tady, nebo se přestěhovat tam. Být na obou místech na plný úvazek je dost fyzicky i psychicky náročné. To je trochu potíž.
Jinak je obtížné prokousat se stavebním řízením, což ale není problém pouze Šluknovského výběžku.
Je tady i dost velká skupina konzervativních lidí. Když jsme se snažili na obci představit náš projekt a získat souhlas pro náš záměr, nejdřív jsme se setkali se zamítavým postojem. Protože když řeknete „asijské centrum“ a třeba něco „relaxačního“, většina lidí si představí středisko prostituce nebo přinejlepším vietnamskou tržnici. Takže nám náš záměr nejdřív několikrát zamítli…
Také jsme zažili těžkosti s tím, že jsme na hranicích katastru (mezi třemi obcemi)

↑ *Rozhodli se asijské kultury přibližovat jinak než vědeckými články.*

a v každé z nich je jiný přístup úředníků. Některé obce se snaží podporovat jakoukoliv aktivitu, aby se místní život trochu obohatil a aby se sem vrátila i nějaká populace nebo přinejmenším aby nalákali turisty. Jinde je naopak velmi opatrný přístup.

Jak se váš vztah k tomuto místu, kam jste se rozhodla přestěhovat, vyvíjel?
Původně jsme vlastně hledali jen nějaké větší prostranství, protože můj tehdejší partner chtěl chovat pštrosy. A tenkrát na nás při hledání na internetu vyskočila nabídka louky. Koupili jsme ji celkem narychlo a až později jsme zjistili, že k pozemku patří i část na druhé straně lesa. Je to takové místo obklopené lesem (po loňské zimě a honu na kůrovce tedy už jen pasekou) a železničním kaňonem. Stojí tam dva domky a jeden z nich je náš. Toto místo jsme původně neznali, ale rozhodli jsme se sem nastěhovat. Je to taková zvláštnost, že nám tady nedaleko projíždí vlak, železnice tu vede v takové průrvě ve skále. V průběhu času se nám přes ni podařilo obnovit lávku pro pěší, takový mostek, který tam kdysi stával. Chtěli bychom najít informace o tom, jak to tu vypadalo dřív, třeba nějaké staré fotografie, ale zatím jsme v archivech neměli moc úspěch. Snad se to podaří díky čtenářům této knihy. Lidé mostek využívají a jsou rádi, že nemusí lézt někde nebezpečně přes koleje. Taky nás to spojilo s okolními obcemi. To se nám povedlo.
Jinak za tu dobu, co se tady pohybujeme, pozoruju velký posun k lepšímu. Příroda je tady kouzelná, ale z hlediska sociálního nebo ekonomického je tady stále ještě mnoho nedostatků. Jsou tady zříceniny obřích továren, i soukromých domů... Spousta z nich zůstala neobydlených, lidé je opustili, když šli za prací jinam, protože tady nebylo co dělat. Je tady hodně takových chátrajících míst. Ale za těch deset let, co tady bydlíme, je znát velký posun. Má to takovou atmosféru historie — od rozkvětu zase k propadu. Je v tom nějaké kouzlo.

↑ *The Rebel Riot Band přijel z Barmy.*

České pohraničí utrpělo s odsunem německých obyvatel velkou ztrátu tradičního způsobu života, který tady po staletí lidé vedli. Nakolik se podle vás tento kraj vypořádal s česko-německou minulostí — je to ještě aktuální téma anebo se tady už hledí spíš do budoucnosti?
Tak daleko ještě nejsem sžitá s místní komunitou, moc do toho nevidím. Je to moc zajímavé téma, o kterém bych se ráda dozvěděla víc, ale myslím, že to ještě vyžaduje čas a větší důvěru místního obyvatelstva. Podle starostky Mikulášovic v několika domech stále žijí německé rodiny, které nerady mluví česky. Německá kultura je tu ale stále patrná. Když se díváte pozorně, vidíte na božích mukách německé nápisy, některé památníky z války jsou německé, i názvy na domech, sice už opadané, ale pořád čitelné. Takže ta německá nebo česko-německá přítomnost tady pořád je. Spíš jsem měla — možná naivní — představu, že by lidé tady

v pohraničí měli umět daleko líp německy. A překvapilo mě, že tady spousta lidí německy nemluví. Očekávala jsem, že na obou stranách hranice budou lidé víceméně dvojjazyční, ale není tomu tak. Všímám si ale toho, že se k tomu snaží vrátit.

Když se česká úřednice těší na barmské pankáče

Jak by podle vás mělo Šluknovsko vypadat za padesát let? A přejete si v tomto směru něco vy osobně?
Já jsem ještě pořád ve fázi objevování, kde to vlastně jsme a jak to tady všechno funguje. Doufám, že budeme moct přispět nejenom k povědomí o Asii, ale i o Šluknovském výběžku. V rámci našeho festivalu se snažíme, aby byl program asijský, a když už to není Asie, tak ať je to Šluknovsko — aby to nebylo odkudkoli… Jsme rádi, že můžeme přispět k tomu, že sem zase přijíždějí turisté. A ti tu vlastně díky našim aktivitám mohou objevit dvě věci najednou.

Moje poslední otázka je spojená s lidmi, ať už jsou to starousedlíci nebo vaši návštěvníci… Utkvěl vám v paměti nějaký silný příběh, který s sebou přinesli?
Jednou se nám stalo, že na naše promítání přišly nějaké babičky a říkaly: „Když to nebude ten tibetský film, tak my jdeme domů, Afghánistán nás nezajímá.“ A pak zůstaly a bylo vidět, že se zájmem poslouchají — nějak se jich to přece jen dotklo a něco jim to dalo. To jsou takové malé příběhy. Nebo na náš festival přijela punková skupina z Barmy, která se jmenuje *The Rebel Riot Band.* Angažují se i v domácí osvětě a sociální práci a účastní se projektu „Books not Bombs“. Byla to taková skupina mladíků s růžovým přelivem a různými punkáčskými přívěsky, tetováním a roztrhanými kalhotami. Dalo by se říct taková „klasická punková kapela“. Pro ně to byla velká věc, že mohli vyjet z jejich země a přijet sem. Mohli se podívat do zahraničí a něco zažít… My obvykle nejsme schopni hostům zaplatit velký honorář, ale zase jim chceme nabídnout příjemný zážitek. Chceme, aby byl náš festival místem setkávání — nejenom pro české, ale i pro zahraniční návštěvníky. A pak slyším na městském úřadě takovou paní středního věku, jak říká: „Já se tak strašně těším na ty barmské pankáče!“ Lidé mají zájem o víc věcí, než by si člověk na první pohled myslel. Nebo když se místní ptají: „Kdy zase bude festival?“ Takové malé, milé příběhy mě těší nejvíc. x

---

Jarmila Ptáčková

Thonmi, z. s.
Areál pro poznávání asijských regionů
Velký Šenov č. ev. 41, 407 78 Velký Šenov
číslo účtu: 1427380000/2700

info@thonmi.eu
www.thonmi.eu
Facebook: Thonmi

Pohnutá minulost a drsnost kraje mě baví, ale znám i lepší romantiku

Petr Karásek (*1981) spoluzaložil spolek *Kuprospěchu*, jehož cílem je už dvě desetiletí oživovat v Chomutově veřejný prostor a podporovat komunitní život — a to se všemi specifiky, které severozápad Čech „nabízí“. Snahy těchto aktivních Chomutováků se neobešly bez velkých zklamání a překážek, nenechali se však odradit a stále hledají způsob, jak zabránit odlivu mladých mozků z regionu.

Jaký vztah vás pojí s Chomutovem?
Pocházím odtud, respektive narodil jsem se v Kadani, ale celý život jsem prožil v Chomutově. Moji předci tu žili už před druhou světovou válkou a jsem asi jeden z mála v okolí, jehož rodina se sem nepřistěhovala až po válce. K tomuhle místu mám silnej vztah. Ale mluvím tady jako představitel spolku *Kuprospěchu* — nerad bych, aby to vyznělo, že jsem já jeho jedinou součástí. Bez spolku by nejspíš bylo plno věcí úplně jinak. I ostatní v něm jsou ale Chomutováci.

Chtěli jsme zabránit odlivu mozků

Kdy a proč jste se začal v místě svého bydliště angažovat?
Celé to začalo v roce 2003, kdy jsem se po dlouhé době setkal se svým spolužákem z gymplu Mirkem Korandou. Jednou v noci, cestou z hospody, jsme se procházeli Chomutovem a říkali si, že by bylo fajn tu něco dělat. Něco, co by to tu zlepšilo. Z prvotního nápadu jsme na sebe nabalili asi tři další lidi a v prosinci 2003 jsme založili spolek *Kuprospěchu*.
V té době jsme všichni studovali na vysokých školách mimo Chomutov, protože tady žádná VŠ není. Chtěli jsme se ale vracet a něco dělat pro tohle místo. Pro mě osobně, když jsem se rozhodoval, jestli z Chomutova nadobro odejít, byl spolek a jeho fungování dost významným faktorem a tím „jazýčkem na vahách“, proč neodejít. Bavilo mě to a cítil jsem v tom smysl.
Část z nás byla víc pro kulturní činnosti, ale další byli aktivní třeba v sociální práci nebo v otázce životního prostředí. To jsou všechno témata, která tady v celé své šíři dost rezonují. Také nám z toho vykrystalizovalo to, že chceme Krušnohoří reformovat ve smyslu napravení vztahů s pohraničím. To jsme vnímali jako velký problém. Ještě kolem roku 2000 a po něm byla ve společnosti silná averze vůči německým sousedům. I to jsme chtěli napravit. Když jsme pořádali první akce s naším německým partnerem, slýchal jsem útočné komentáře na naše německé účinkující. Myslím si, že se nám to i trochu povedlo změnit a situace se v tomto ohledu hodně zlepšila. Různé dehonestující řeči a podobně už dnes neslýchám a jsem za to rád. Spousta lidí díky osobním rozhovorům pochopila, že jsou to stejní lidi jako my a že lidé v Sasku prožívají podobný příběh jako my tady — nezaměstnanost, odliv lidí do větších měst… To byl mimochodem další cíl našeho snažení: chtěli jsme zabránit odlivu lidí z našeho regionu. Odliv mozků, talentů a schopných lidí je problém asi každé periferie.

Napravujeme v Krušnohoří vztahy s pohraničím

Co jste tehdy při té noční procházce v Chomutově viděli nebo spíš — co vám chybělo?
Oba jsme toho času tíhli k alternativní kultuře a rádi se jí účastnili. Přišlo nám škoda, že tady je ta kulturní scéna mrtvá nebo roztříštěná. Zdálo se nám, že tu nefunguje žádné větší kulturní centrum, kde by člověk mohl slyšet třeba i populárnější interprety. Chomutov nebyl na mapě zastávek turné kohokoli, koho jsme vnímali jako významnějšího umělce.

Nemyslím tím teď pořádání komerčních velkoakcí s mainstreamovými účinkujícími. Nevím, jestli se nám nakonec přece jenom podařilo někoho ovlivnit a ten tu kvůli nám zůstal, ale minimálně my jsme neodešli a o něco se tady dál pokoušíme.

Do čeho jste se tedy konkrétně pustili?
Začali jsme jenom koncertem v hospodě, kde hrála česká a německá kapela. Hned u té naší první akce bylo to česko-německý. Pak jsme si naplánovali festival, který se jmenoval *Cumbajšpíl* a byl zaměřený na regionální česko-německé hudebníky. V roce 2004 se konal první ročník s naším partnerem z Annabergu. Jednoho dne jsme se tam vypravili, protože jsme věděli, že tam funguje spolek *Alte Brauerei* e. V., který provozuje kulturní centrum v bývalém pivovaru. Je to velmi milý a úctyhodný prostor pro různé aktivity. Napsali jsme jim předem, že máme zájem s nimi spolupracovat. Oni odpověděli a tím začalo naše přátelství.
Nebo jsme na konci léta pořádali akci, která se jmenovala „Prospěšná sobota". Zpětně je to docela úsměvné na to vzpomínat. Byly to takové dětské vzdělávací dny, které se od těch běžných lišily v tom, že se konaly ve vyloučených lokalitách, v romských ghettech. Účastnily se jich děti, které se na běžný dětský den nedostanou... Pro nás na tom bylo nejpřekvapivější, že některé děti tam s námi strávily celý den. Nikdo je nesháněl, nezajímal se o to, jestli šly na oběd nebo co celý den dělají. Několik let po sobě jsme v tom na chomutovských sídlištích pokračovali.

Jak jste se od koncertů v hospodě a dětských dnů dostali ke spolku, který pořádá širokou škálu kulturních akcí pro veřejnost?
Směřovali jsme k tomu, že si otevřeme kulturní centrum, jehož portfolio mělo být kulturně, sociálně a ekologicky zaměřené. To je důležitá kapitola v působení našeho spolku. Poměrně záhy jsme si totiž vytipovali budovu bývalého kina *Evropa* na Březenecké. To bylo sice tenkrát už zavřené, ale v dobrém stavu, stačilo jen „utřít prach" a začít. Ale jednání s městem se táhla. Dnes to i docela chápu, protože jsme tenkrát neměli příliš zkušeností a bylo to velké sousto. Dům se mezitím dostal do dezolátního stavu, pronikli tam hledači kovů a narkomani. Stačí prolomit psychologickou bariéru, rozbít první okno, a pak stačí dva týdny a ze slušného objektu se stane životu nebezpečná ruina. To se přesně stalo tady. S městem jsme ale nakonec v roce 2006 podepsali smlouvu o pronájmu, měli jsme spoustu elánu a energie. Trochu jsme to podcenili, dům byl opravdu ve špatném stavu. Ale my jsme byli mladí a naivní.

↑ *Brutalismus jako kulturní dědictví?*

I přesto jsme si řekli, že do toho půjdeme a že to zvládneme, což zpětně viděno byla chyba. Jednání jsme započali s tím, že si pronajmeme funkční dům, který trochu vyšperkujeme, ale ve finále jsme přebírali ruinu, kde nefungovala elektřina, voda, okna byla vytlučená… Objekt se skládal ze tří částí, mj. i areálu bývalé restaurace s diskotékou. Odvezli jsme odtamtud pět velkoobjemových kontejnerů nejhoršího bordelu.

Nakonec jsme tam fungovali tři roky. Byly tam zkušebny pro muzikanty, krytá skate rampa, dílna na sítotisk, tři koncertní sály, jeden výstavní prostor. Byl to totální punk! Nebylo to sice vizuálně hezké, zdi opadané, zatékalo tam, nic moc prezentovatelného, ale fungovalo to. Až na občasné akce to ale nebyl prostor vhodný pro děti.

Lepili jsme to ve svém volném čase. Pak jsme se dostali do bodu, kdy nám došlo, že to svépomocí nepůjde. Investovali jsme do toho stovky tisíc a nepřeberné množství hodin volného času, byl to skoro takový komunistický ideál. Hezký bylo, že se kolem toho motalo asi padesát lidí a všichni na tom pracovali, každý něčím přispěl. Pak jsme začali být realisti a uvědomili si, že ten barák potřebuje výrazný zásah, který by ho zachránil a který my nezpytlíkujeme svými úsporami. Zkusili jsme tedy spojit síly s našimi německými partnery, měli jsme i projektovou dokumentaci, která dneska leží ve sklepě. Pak nám ale přišla od města výpověď z nájmu. Jednání sice nebyla extra nepříjemná, ale ani nám nějak výrazně nepomohli. Chtě nechtě se do toho dostala politika. My jsme se zařekli, že se jako spolek do politiky nikdy nezamícháme a tenhle princip pořád dodržujeme. Do politické roviny se to ale přece jen dostalo. Město po nás tenkrát vyžadovalo, aby naše aktivity zaštítila větší organizace, která by do projektu vstoupila jako partner. Podařilo se nám tedy navázat spolupráci s *Člověkem v tísni*, což bylo nadějné. Ale tehdy to bylo období takové té nejhorší politické garnitury ve městě, řadu z nich dnes vidíme v kauze ROP Severozápad [skandál z let 2011—2017, týkající se zpronevěry evropských dotací, figurovali v něm i chomutovští zastupitelé]. Chtěli si nahnat body tím nejlacinějším způsobem, „Bezdomovce vyklidíme z města" a podobné slogany, které útočily na menšiny a sociálně slabé, to je takový evergreen některých politiků. A *Člověk v tísni* už najednou pro město nebyl partner, ale nepřítel, a *Kuprospěchu* s ním. Zjistili jsme, že nebylo možné udržet apolitičnost. Apolitická je naše činnost, ale jednotlivci se musí něčím živit, a přitom často dochází k pnutí s místní garniturou. Začali jsme být nežádoucí. To je konec naší jedné velké, hezké, ale smutné kapitoly…

Když se věci daří, může to člověka uondat, útoky nás přiměly si něco vyvzdorovat

Co vás po této negativní zkušenosti udrželo „v běhu"? Spoustu lidí by to od dalšího angažmá nejspíš odradilo…

Neočekával jsem metály ani diplomy nebo že nás tu budou velebit, ale bylo pro mě šokující, že jsme byli kritizovaní a pomlouvaní. Pro mě jako mladého člověka to byla velká deziluze. Na druhou stranu

nás to ale nakoplo si některé věci vyvzdorovat a v činnosti pokračovat. Dokážu si tak dobře představit, co asi pohánělo český underground v 70. a 80. letech, ty neustálé perzekuce… Když se věci daří, člověka to může uondat, ale útoky a perzekuce způsobují to, že člověk má větší tendenci ukázat, že to tak není a vymezit se proti tomu. Ale srovnávat naše útrapy s tím, co se dělo v 70. a 80. letech, samozřejmě nejde!

Jak se touto zkušeností vaše činnost změnila?
Problémem bylo, že jsme dlouho „kočovali" po městě, a to člověka unaví. Začínat pořád „na zelené louce", všechno postavit a doufat, že se z toho stane tradice a lidi tam budou chodit, to je komplikované a dost nás to vyšťavilo. Pokračovali jsme tedy v několika tradičních akcích, měli jsme pár delších projektů, ale nikdy jsme se tím neživili. Také jsme začali nacházet jiná místa, kde můžeme realizovat naše akce — třeba bývalé Městské lázně, Goldmannovu vilu, nepoužívaný závodní klub horníků, tzv. *Švermák*, chomutovské nádraží a jiné. Aktuálně je to *Café Rouge* u náměstí, kde děláme koncerty a výstavy. Byť je dneska na městě jiná politická garnitura a ohledně finanční podpory akcí si nemůžeme stěžovat, trochu nám došla místa. Nové prostory poslední dobou nenacházíme.
Ve spolku také mezitím vykrystalizovaly dva názorové proudy. Část z nás se našimi aktivitami nechtěla živit. Třeba já — když něco začnu dělat jako práci, přestane mě to bavit. Chtěl jsem to proto udržet v nezávislém duchu, kdy nemusíme nic. Chceme — uděláme, nechceme — neuděláme. Druhý názorový proud byl ten, že když se tím nebudeme živit, budeme časem „odpadat". Což je také pravda. Od té doby máme v naší činnosti takové sinusoidy spojené třeba s tím, jak se komu rodí děti, jak je kdo vytížený v práci, ale je pro mě tak trochu zázrak, že i po dvaceti letech to ještě furt funguje a my ještě furt nacházíme touhu něco dělat.

Čemu se aktuálně věnujete?
Mnohem víc se poslední dobou zaměřujeme na místní historii, kdy jsme na toto téma napojili i naše cyklojízdy a různé výstavní projekty. Už léta letoucí děláme projekt *Mozaiky*, což je mapování poválečného umění v Ústeckém kraji. Vydali jsme k tomu i brožuru a byli bychom moc rádi, kdyby výstupem jednou byla obsáhlá publikace. Jezdíme furt po kraji a mapujeme.
Asi by bylo dobré najít po letech aspoň malou základnu, kde by se lidé mohli potkávat. Ono to v podstatě funguje v *Café Rouge*, ale ne v té míře, v jaké by to bylo pro činnost spolku žádoucí. Tohle nomádství nám komplikuje i vyjednávání a plánování s dalšími partnery. Stálá scéna nám chybí. Zdá se ale, že v horizontu pár let bychom možná mohli vytvořit nějaké komunitní centrum, kde by se lidé mohli společně scházet a plánovat. Ale zatím je to „v plenkách", tak uvidíme. Byl bych rád, kdybychom v naší činnosti pokračovali a stárli důstojně…

Zmiňoval jste, že jste ještě před pár lety byli kritizováni kvůli česko-německé spolupráci. Co je podle vás příčinou?
Rozhodně nechci jakkoli zlehčovat události druhé světové války anebo to, co jim předcházelo. Na druhou stranu bych řekl, že to je určité dědictví komunistického narativu, „vítězství nad fašismem a nad Německem", kdy oboje bylo ztělesněním zla a v lidech to dlouho

přetrvávalo. A pak asi i obyčejná závist, protože většina lidí v Německu se měla dobře, dokonce po revoluci i východní Němci, což bylo vidět na první pohled. Asi hrálo roli i to, že tady to bývalo německé a spousta lidí žije v domech a na pozemcích, kam se jejich předkové v podstatě neoprávněně nastěhovali. Sbližování se s potomky vyhnaných lidí tak může být v mnoha ohledech velmi problematické. Musím říct, tahle rovina spolupráce u nás ve spolku poslední dobou nedostává takovou pozornost, jakou bychom si přáli. V minulosti jsme na tom ale hodně intenzivně spolupracovali s annabergskými a věnovali tomu několik akcí za rok. Také jsme spolupracovali s chemnitzkým centrem *AJZ* [*Alternatives Jugendzentrum Chemnitz*], se kterými jsme pořádali různé setkání mládeže, mezinárodní letní tábory, a nakonec z toho byly i skateboardingové kempy. Ty jsme postupně předali mladším, kteří už je pak pořádali sami. V současné době také navazujeme spolupráci s Marienbergem, kam bychom měli přivézt *Mozaiky*. Chemnitz se v roce 2025 stane *Evropským hlavním městem kultury*, a i tam bychom chtěli navázat spolupráci.

Věnovali jste se i pamětníkům?
Kolem roku 2007 jsme ve spolku intenzivně natáčeli pamětníky poválečných událostí. Většinou to byli Němci, kteří tu zůstali žít i po válce nebo se jim nějakým způsobem vyhnul odsun. Mezi nimi byly příběhy strašně zajímavé a zásadní. Bohužel z toho nevzniknul žádný výstup ve formě filmu, ale nahrávky existujou. Škoda, že jsme to tenkrát nedotáhli do nějaké

↑ *Občanský aktivismus může mít mnoho různých podob.*

lepší podoby. Třeba to ještě v budoucnu napravíme. Ale zaplať pánbůh, že se to udělalo, protože většina lidí už dávno nežije. Byla to poslední šance většinu z nich zastihnout. Čas letí…

Myslíte tedy, že česko-německé téma je už „uzavřené“?
Mně to připadá přirozené, v mém okolí to tak je. Nejdřív jsme to byli my, kdo přivezl kapely a hosty z Německa, pak je začali zvát i ostatní nezávisle na nás. Vidím kolem sebe v tomto směru spoustu aktivit. Neříkám, že už v tomto ohledu není potřeba nic dělat, to určitě ne, ale přijde mi, že se to změnilo k lepšímu.

Co je podle vás ještě zapotřebí, aby to takto vnímala většina lidí?
Je to o neustálém poznávání místa a prohlubování kořenů. Byť se aktuálně Ústecký kraj zvedá a má velký potenciál, stejně jsme furt periferií. Podobné je to s příhraničím v Sasku. Dědictví minulosti je tak strašlivé a trvalo tak strašně dlouho, že nějaká rehabilitace může trvat ještě další desítky let. Otázkou taky je, do jaké míry se tyhle pocity aktuálně transformují třeba do tématu uprchlíků. Přijde mi, že když se tne trochu víc „do živého“, je to furt vidět. Třeba když v Ústí nad Labem umístili na ulici před muzeum s expozicí *Naši Němci* německé náhrobky, způsobilo to zjitřelé reakce. Bylo to dost odvážné. Velkou zášť už ale necítím. Jedná se ale jen o můj osobní pocit, který nemusí vypovídat nic. Myslím, že to je na dobré cestě.

Jak by se to tu mělo vyvíjet v příštích dekádách, aby v Chomutově lidé byli a žili rádi?
Je to trochu zvrácená myšlenka, ale mě ten kraj tou svojí pohnutou minulostí a tou svojí drsností baví. Ale určitě nechci, aby tady lidi žili ve srabu jenom kvůli mojí romantické představě. Před pár dny jsem byl v Sušici, kde člověk cítí úplně jinou atmosféru než ve městech tady na severozápadě. Širší centrum města tam zůstalo historické, ne jako tady, „vyzobané“ dějinami, a navíc žádný dům ani obchod tam nebyl prázdný. Nebyly tam nonstop herny, ale třeba krejčovství a další řemeslné obchody. Bylo vidět, že to tam léta prosperuje a že tam probíhá kontinuální vývoj, ne jako tady.
Připadá mi zásadní, aby lidi neměli potřebu a ani nutnost odsud odcházet. Alfa a omega vždycky bude zaměstnanost, ale zároveň jedním dechem dodávám: ne v montovnách! Je potřeba víc variabilnějších příležitostí, co se týká zaměstnání, volného času, podpory lokálních iniciativ — aby lidi cítili smysl v tom tu zůstat, něco tady dělat. Je to o usilovné práci s lidmi. Můžeme opravit sídliště, můžeme udělat nové chodníky a meruňkové zateplení, to je v pořádku, zvýší to komfort bydlení, ale lokalitu to nezmění — furt tam budou problémy, které tam jsou… Je to tedy určitě dlouhodobá práce s lidmi, s komunitami. Ani mládež by pak nemusela mít potřebu odcházet, „odpadlíci“ z velkých měst by se častěji vraceli domů a mohli bychom se dostat do úplně jiné „romantiky“, než je ta současná, drsná… x

---

Petr Karásek

Kuprospěchu, z. s.
Bělohorská 10, 430 01 Chomutov

info@kuprospechu.org
www.kuprospechu.org
www.projektmozaiky.cz
Facebook: Kuprospěchu

Díky zkoumání luk jsem se dostala k příběhu pohraničí

Jitka Pollakis (*1988) se narodila v Duchcově, jako malá trávila většinu volného času v Novém Městě, jehož okolí se stalo krajinou jejího dětství. Studium jí zavedlo do Freibergu, kde se začala naplno věnovat praktické péči o krajinu a němčině. Od té doby také organizuje česko-německý workcamp, který zájemcům přibližuje péči o unikátní horské louky a vývoj kulturní krajiny v Krušných horách. Ta dokáže hodně „vyprávět“, pokud v ní chce člověk „číst“.

Jaký máš vztah ke Krušnohoří? Jak ses tu ocitla?
Narodila jsem se v Podkrušnohoří, v Duchcově, protože teplická porodnice byla v roce 1988 mimo provoz… Ale to je pořád ještě Krušnohoří a celý život jsem strávila v Teplicích. Když mi byly asi tři roky, naši koupili chatu v Krušných horách na Novém Městě, kousek od Bouřňáku. A tam jsem strávila hodně víkendů, v létě i v zimě. Mám na to krásné vzpomínky a naučila jsem se mít krušnohorskou přírodu ráda. O její historii jsem se ale vlastně dozvěděla, až když jsem se dostala na německou stranu do Saska. Musím říct, že mě ohromilo, co všechno za sebou ty Krušné hory mají.

Je rozdíl, jestli někde hospodaříte pět let nebo tři generace

Za čím jsi do Saska šla?
V roce 2010 jsem se rozhodla, že po bakalářském studiu v Praze na Karlově univerzitě budu pokračovat na Bergakademie Freiberg. Přihlásila jsem se tam na magisterské studium geoekologie se zaměřením na ekologii a management krajiny. Bydlela jsem tehdy v Drážďanech a do Freibergu dojížděla. Ještě před studiem jsem si ale potřebovala vyzkoušet, jestli vůbec dokážu v Německu přežít s němčinou, kterou jsem se učila na gymnáziu a v průběhu bakalářského studia ji vůbec nepoužívala. Tak jsem byla v průběhu léta 2010 na praktiku v drážďanském spolku *Umweltzentrum* [ekologické centrum]. Měli už tehdy českého zaměstnance Marka Liebschera (dnes je jedním ze dvou vedoucích centra), takže byli otevření českým lidem. Dostala jsem se k vedoucí environmentálního oddělení Bettině Bauer, což byla ohromná šéfová — všude mě brala s sebou, se všemi mě seznamovala. Když byla nějaká akce, jako třeba *Heulager*, který pořádá *Grüne Liga Ost-Erzgebirge*, říkala: „Jeď tam, ať poznáš lidi, vyzkoušíš si něco, jeď tam!“ Tak jsem tam jela a seznámila se s lidmi, kteří se věnují praktické péči o krajinu ve východním Krušnohoří. Seznámila jsem se tak i s Jensem Weberem, který mi později pomohl s tématem magisterské práce. Srovnávala jsem v ní několik vybraných horských kvetoucích luk na české a na německé straně — nejenom vegetaci, ale také možnosti dotací pro hospodáře, kteří se o ně starají. Taky jsem se snažila od těch hospodářů vyzvědět, jestli znají historii této péče, která se na jejich louce provádí — jestli vědí, co se tam dělalo před pěti, deseti lety. Na německé straně mi to říkali docela přesně: „Ano, takhle to dělal můj tatínek, to dělal můj dědeček…“ a tak dále. Na české straně jsem se dozvídala: „To nevím, já jsem to tu koupil před pěti lety a vlastně vůbec netuším, co se tady dříve dělo.“ Na základě toho mně došlo, jak jsou obě strany rozdílné. A díky tomu jsem se začala dozvídat, jak to s tím českým regionem je. Že to není jenom hezká příroda, ale že má i svůj příběh.

Nadšenci udržují pestrou krajinu při životě

Mohla bys říct něco o svém dlouholetém projektu Heuhoj-Camp?
Heuhoj-Camp vzniknul tak trochu z výsledků mojí magisterské práce. Vyšlo

najevo, že na německé straně jsou nejenom velcí hospodáři, kteří mají velké traktory a sekají velké louky, ale že tam je i několik spolků a jednotlivců-nadšenců, kteří se starají o různá zákoutí přírody, která nevynáší peníze z dotací, ale o to cennější příroda tam je. Jsou to plochy, které jsou podmáčené, kopcovité nebo tam nevede žádná cesta, a oni se o ně přesto starají. Vlastně udržují tyto okraje krajiny při životě. To jsem na české straně nikde neviděla. Začínala jsem svoje pozorování někde nad Flájskou přehradou, byla jsem na plochách u Petrovic, u Adolfova, za Krásným Lesem až v Nakléřově. V každé větší obci je jeden hospodář, který má několik velkých traktorů a těmi seká lány luk. Ale až na jednoho malého hospodáře nad Flájemi tam nebylo nikoho, žádného spolku, který by se věnoval nějaké jiné péči. Říkala jsem si, že je to vlastně velká škoda. Má to samozřejmě svoje důvody — souvisí to s historií Krušnohoří nebo pohraničí. Vybrala jsem si tedy jednu plochu, kousek od naší chalupy na Bouřňáku, kde roste *prha arnika* v tak obrovském množství, jako jsem to nikde jinde ve východním Krušnohoří nezažila. Když mně hospodář vyprávěl, jak se o tu louku — je to vlastně sjezdovka — stará, tak jsem si říkala, jestli by to nešlo dělat jinak. Zároveň jsem oslovila *Agenturu ochrany přírody a krajiny ČR* a zeptala se, jestli by tady v blízkém okolí Bouřňáku neměli nějakou plochu, o kterou bychom se mohli postarat v rámci workcampu a oni mně doporučili přírodní rezervaci Černá louka. A tak vznikl první ročník *Heuhoj-Campu*. Na jeden týden v létě jsme se s pár dalšími nadšenci ubytovali na Cínovci a vyrazili nejdřív na jednu stranu posekat plochu Černé louky a o pár dní později jsme se vydali k Bouřňáku, posekat tam motorovými kosami kus té sjezdovky s arnikami a sklidit trávu, protože to se tam jindy nedělalo. Od roku 2014 pořádáme *Heuhoj-Camp* jako česko-německý workcamp, kde se snažíme nejenom postarat o přírodu, na kterou velcí hospodáři nemají techniku ani čas, ale zároveň zájemcům vysvětlovat, proč to tu v pohraničí vypadá právě takhle a taky kdo jsou ti „sousedé", co žijí za hranicí.

Odkud celé ty roky čerpáš inspiraci pro to, co se na Heuhoj-Campu děje?
Ze začátku byla pro mě největší inspirací akce *Heulager* od *Grüne Liga Ost-Erzgebirge,* která se koná každoročně v Bielatalu v Krušných horách. Poprvé jsem tam tehdy strávila celý týden, německy jsem moc nemluvila a byla jsem taková zhýčkaná studentka, která přijela pracovat. Po druhém dni jsem měla na rukách mozoly. Zažila jsem tam ale neuvěřitelné pracovní nasazení a takové srdcařství, které mě úplně nadchlo a dojalo. A nejde jenom o tu práci — potkávají se tam tak zajímaví lidé z různých povolání, zaměření, věkových kategorií. Jezdili tam lidé od inženýrů po mámy na mateřské, studenti, ale i ornitologové nebo klimatologové. Večer byl vždycky doprovodný program a o víkendu exkurze. A to mi přišlo velmi inspirativní — že můžu pracovat a pomoct přírodě, ale zároveň si u toho můžu povídat s lidmi, které jinde nepotkám. Takže první roky na *Heulageru* pro mě byly báječnou inspirací pro první ročníky *Heuhoj-Campu*. Účastníci kempu se mě ale často ptali na věci, na které jsem neznala odpověď, tak jsem se snažila jak pro sebe, tak i pro ostatní najít odpovědi tím, že jsem pozvala hosty, kteří nám to vysvětlili. To mě na *Heuhoj-Campu* bavilo a baví — že se potkávají lidé a sdílejí dobré nápady a užitečné informace.

Žít s otevřenými hranicemi není samozřejmé

V čem vidíš smysl tohoto konání?
Během pandemie jsem si uvědomila, že není samozřejmé žít s otevřenými hranicemi. Pamatuji si, jak to vypadalo na hranicích, když tam stály kolony kamionů a když Dubí bylo „bordelem republiky". Ale vlastně jsem to nikdy nereflektovala, protože jsem neměla důvod. *Heuhoj -Camp* byl i pro mě osobně důvod nějak realitu pohraničí reflektovat a přemýšlet nad tím, jak se tam žije a co se tam děje. Vnímám také to, že mluvit oběma jazyky, česky a německy, je obrovské pozitivum. A mým posláním je toho využívat ve prospěch tohoto regionu. Přijde mi, že *Heuhoj-Camp* — ten týden, kdy se potkávají Češi a Němci a pracují na české i německé straně — je skvělý způsob, jak lidi získat a zaujmout je. Vždycky mě dojme, když přijede někdo třeba z Ostravy nebo z Opavy a řekne: „Ty jo, tady je to tak zelené, já jsem si myslel, jaké tady budou mrtvé lesy a jak to tady bude ošklivé. A přitom je to tu takové krásné." A zase Němci, když přijedou do Čech, mohou zjistit, že to tady není jenom o svíčkové, knedlících a o pivě, ale že je tu o čem si povídat. Díky tomu, že jsem objevila metodu jazykové animace a podařilo se nám ji do *Heuhoj-Campu* integrovat, lidé ztrácejí velmi rychle stud a jsou ochotní komunikovat rukama, nohama, anglicky a bavit se spolu. Tenhle pocit

↑ *Kolik tajemství o nás vědí a mohou prozradit horské louky?*

jsem poznala na *Heulageru*, když jsem tam byla poprvé, a ještě jsem nemluvila moc německy. Společná práce neuvěřitelným způsobem spojuje. Společné zážitky nepotřebují společný jazyk. A takové zážitky *Heuhoj-Camp* nabízí. To mám na něm moc ráda.

Vybavíš si nějaký moment, kdy to s Heuhoj-Campem třeba trochu drhlo?
Vnímám, že mi v nějakou dobu začaly docházet síly. Asi to souvisí s tím, že *Heuhoj-Camp* je takové moje třetí dítě a ty dvě opravdové děti nejsou o moc méně náročné… Co mi vždycky přišlo složité, bylo shánění peněz. Na začátku jsme v tom jely dvě, ale moje tandemka pak z týmu vystoupila, protože chtěla taky založit rodinu — to mně ubralo hodně sil. S přibývajícími roky a s přibývajícími lidmi v týmu pro mě bylo čím dál náročnější udržet mezi všemi otevřenou a srozumitelnou komunikaci. Jeden rok jsem tvrdila, že chci skončit, že už další ročník nebude. Ale *Heuhoj-Camp* má na závěr vždycky takovou sousedskou slavnost u kostela Nanebevzetí Panny Marie na Cínovci. Účastníci *Heuhoj-Campu* zařizují, aby slavnost fungovala. A přichází tam jak starousedlíci z české i německé strany, tak mladí lidé, a všichni se tam potkají. Jsou to vždycky tak neuvěřitelné rozhovory a setkání a člověk vidí, že ti lidé jsou vděční — že mají radost, že se takové akce na Cínovci konají. Je to vlastně obec kdysi rozdělená hranicí, ale vždycky měla českou a německou část. No a samozřejmě po jedné této akci všichni říkali: „Nekonči, pojď, my ti pomůžeme.“ Tak jsem se nechala zviklat. Podpora, kterou jsem si já osobně přála (ale možná to nahlas nevyslovila), nebyla dostatečná. Neměla jsem pocit, že věci, které bych potřebovala předat, někdo jiný převzal.

Vyšlo z té krize pro tebe nebo pro váš tým nějaké ponaučení, nějaká nová perspektiva?
Určitě mi docvaklo, že komunikace v týmu je strašně důležitá. Že všichni nemohou být vždy spokojení. A že ne vždy se dá všem vyhovět. Ta krize mi dává příležitost rekapitulovat a říct si, na čem můžu pracovat, aby příště byla krize menší nebo aby z ní člověk vyšel silnější, ne zničenější. Beru to jako odrazový můstek k něčemu dalšímu.

Děti vychováváme ne tím, co říkáme, ale co žijeme

Říkala jsi, že jsi začala do Krušných hor jezdit jako malá a teď máš sama děti. Zajímalo by mě, jak se jim dá zprostředkovávat pozitivní vztah ke krajině. A zkoušíš to i u jiných lidí?
Myslím si, že velkou roli hraje to, jak sami vnímáme krajinu. Obzvlášť u dětí a vlastně i u dospělých, když člověk sám něčím žije a je do toho zapálený, přeskočí to i ostatní. Děti nevychováváme tím, co říkáme, ale tím, co žijeme. Děti napodobují naše chování, naše žití. To je pro ně učebnice života. Já jsem si vztah ke Krušným horám taky nevybudovala jen tak. Můj táta miluje sport a chození do přírody, výlety, focení. A tím, že nás s bráchou brával s sebou, ovlivnil to, že to dnes máme podobně. A pak to byly ty zážitky v krajině, v přírodě, kdy jsem měla mozoly na rukou a byla zpocená, ale vlastně jsem zažívala čistou radost z toho být v krajině a mezi lidmi. Vlastní zážitky jsou, myslím, ten nejlepší způsob, jak předat vztah ke krajině dál.

Má pro tebe to, co člověk v krajině prožije, nějaký duchovní přesah?
Nemám vysloveně duchovní přesah, ale jsem ráda v přírodě a uvědomuji si její zranitelnost. O to víc, když znám její příběh, konkrétně pohraničí ve východním Krušnohoří. Ale abych v té krajině byla ráda nebo šťastná, potřebuji u toho mít i lidi. Sama si krajinu dokážu užívat jenom do určité chvíle. Jsem ráda, když jsou kolem mě lidi a když spolu něco děláme, stanujeme nebo prostě jdeme na výlet.

Krajina svou podobou vypráví příběh napsaný lidmi, kteří tam žili a žijí

Při putování krajinou člověk postupně začíná vnímat určité prvky, které „vypráví“ historii. Co vlastně tobě začalo vyprávět historii tohoto regionu?
Pro mě to byly ty květnaté louky, které jsem ze začátku vůbec nevnímala jako něco, co stvořil člověk. Ale ve skutečnosti to tak je! Když jsem byla malá, vnímala jsem, že jsou zničené lesy a že se dá dohlédnout z jednoho kopce na druhý, protože tam prostě chyběly stromy. Ale nikdy mě nenapadlo, jak obrovský vliv člověk na krajinu v Krušnohoří měl. Krajina, jak vypadá teď, vypráví příběh, který tam napsali lidé, kteří v té krajině žili a žijí. A to mě začalo neuvěřitelně fascinovat. Obzvlášť v okolí Cínovce mě nepřestává udivovat, jak dlouho zůstávají zásahy člověka v krajině „zapsány“. Příroda si ale zároveň místa, která člověk opustil, bere rychle zpátky. Je to taková přetahovaná — kdo bude silnější a mocnější. V horách rok běží trochu rychleji, zima je delší, je to hodně dynamické a moc zajímavé. Když tam jezdíte každý víkend na chalupu, zažijete všechna počasí a roční období. Ta proměnlivost mi přijde fascinující.

Co všechno se dá z louky „vyčíst“?
Podle toho, co na louce roste, se dá vyčíst, jak hodně je v ní člověk přítomen, co s ní dělá. To, že tam louka vůbec je, signalizuje, že se tu člověk pohybuje už hodně dlouho.

Jinak by tam místo louky byl třeba stromový porost nebo rašeliniště?
Přesně tak. Kdyby to místo nebylo člověkem ovlivněné, tak by tam nejspíš rostl les. Když se na louce objevují remízky a malé stromečky, je to signál, že tam člověk už dlouho není aktivní. Když je louka světlá, květnatá, znamená to, že se o ni člověk pravidelně stará. Když je to monotónní, tmavě zelená louka, dá se z toho odhadnout, že tam člověk už nějaký ten pátek nebyl — nebo že ji využívá takovým způsobem, že chce získat co možná nejvíc sena, trávy, senáže. Podle toho,

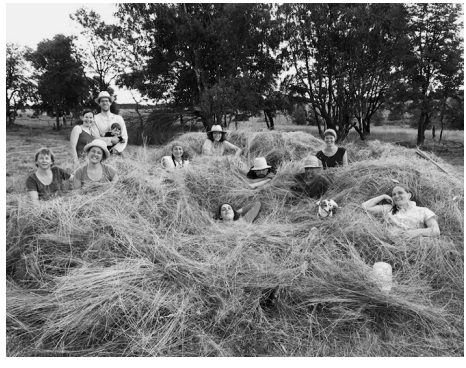

↑ *Horské louky Jitku Pollakis pohltily.*

co na louce roste a jakou má barevnost, lze jasně poznat, jak se na ní aktuálně hospodaří nebo v minulosti hospodařilo.

Aby člověk neztratil citlivost pro krajinu, je potřeba se do ní pravidelně vracet

Dá se takovéto vnímání a všímavost vůči krajině nějak cvičit?
Za sebe můžu říct, že se to určitě musí trénovat. Pro mě je tématem zapomnětlivost a pomíjivost. Na horách a na loukách je pořád co dělat — aby člověk neztratil tu citlivost pro krajinu, je potřeba se do ní pravidelně vracet. Být v ní *přítomen*. A nejenom v jednom ročním období, ale v průběhu celého roku, aby člověk mohl vnímat a prožít ty změny, které s sebou koloběh roku přináší. Když se dostanu na podzim nebo v zimě do míst, kde pravidelně bývám jenom v létě, je to úplně jiný zážitek. Ať už kvůli zimě nebo kvůli výhledům. Prostě je to jinačí.

Dokázala bys říct, kdy se pro tebe stalo slovo „Sudety" nějakým významuplným pojmem? Proměnil se nějak v průběhu času tvůj vztah k Sudetům?
Asi v průběhu prvního *Heuhoj-Campu* — předtím jsem pohraničí a tu extrémní rozdílnost české a německé strany vlastně nevnímala. Nevěděla jsem, co se za tím skrývá, jaký to má důvod. Příliš jsem to v té své magisterské práci historicko-politicky nerozebírala. Ale účastníci, kteří na *Heuhoj-Campu* byli první rok, kladli takové dotazy, které ve mně vzbuzovaly ohromení. Neznala jsem odpovědi, protože jsme se to ve škole neučili. Protože mi to rodiče nevyprávěli. Protože mě to nikdy nenapadlo... Nejdřív jsem cítila trochu zášť vůči rodičům, proč mi to nikdy neřekli a proč jsme pořád jezdili jen na tu chatu a nic kolem neřešili. Ale postupně jsem zjistila, že moji rodiče o tom vlastně taky nic moc nevědí, protože táta je z Břeclavi, z jižní Moravy, a mamka z Loun, vlastně ze Středohoří. Do Teplic se přistěhovali kvůli práci, a protože tam kdysi dostali přidělený byt. Takže to pro ně není domov v pravém slova smyslu. Nebyla to pro ně krajina, o které by jim jejich rodiče nebo babičky vyprávěli. Neznali příběh spousty míst. Krušné hory považovali za hezké, navštěvovali jsme je, jezdili jsme kolem Flájské přehrady, křížků, hřbitovů, rozpadlých domů... Ale nikdy jsme nebádali o tom, proč vypadají tak, jak vypadají. Až když jsem byla opravdu součástí krajiny a nějakým způsobem jsem se do ní zapojovala, začala jsem se ptát *proč*, *kdy* a *jak*. Začala jsem hledat odpovědi na otázky. Musím říct, že jsem se v některých chvílích i styděla, že to vůbec nevím, že mě to nikdy nezajímalo. I pro mě to byl obrovský přínos, že jsem se skrze vědecké srovnání louky a péče o ni dostala k příběhu pohraničí.

Jaké máš — po zkušenostech z Heuhoj-Campu a dalších akcí na Teplicku a Cínovecku — vztahy s místními obyvateli?
Musím říct, že jsem byla vždycky velmi mile a srdečně přijata lidmi, kteří se na české straně narodili nebo k ní mají rodinný vztah, protože se tam narodili jejich předci, žili tam nebo pracovali. Pociťovala jsem od nich vlastně radost, že moje generace má zájem o jejich příběh. Pochopila jsem, proč se do Čech

z Německa často a rádi vrací, proč chodí na hřbitovy, proč pořád „hledí“ přes hranici, jezdí tam na návštěvy… Mám pocit, že generaci mých rodičů příběh pohraničí nikdy moc nezajímal, neřešili to. Myslím ale, že generace, která už je tu doma (tzn. opravdu se v kraji narodila), to má jinak. S tímhle krajem ji pojí vztah a zajímá ji, co se tu dělo a proč krajina vypadá tak, jak vypadá. A také se do vývoje kraje chtějí osobně zapojovat. Už to není jen o tom tu žít nebo přežívat, ale krajinu aktivně (spolu)utvářet.

Utkvěl ti v paměti nějaký pamětnický příběh nebo životní osud, který s východním Krušnohořím souvisí?
Jo! Na Zinnwaldu bydlí člověk, který žije příběhy — Wolfgang Mende. Když jsem ho poprvé navštívila, nestačila jsem se divit, jaké má doma sbírky fotek, magnetofonových pásků, fotoalb… Vlastně nevím, co je jeho motivem, proč s českou stranou tak spolupracuje. Neznám jeho životní příběh. Ale nepřestává mě překvapovat a obdivuju, s jakým elánem do té česko-německé spolupráce vstupuje. A to je mu určitě přes osmdesát let! Má ve svém archivu neuvěřitelné množství příběhů, jak německých, tak česko-německých. Přátelí se s městem Dubí a hodně se tam i angažuje. Podílel se také na obnovení potkávání se na hranici, např. při slavnosti *Hraničního buku*, která se koná ve spolupráci Zinnwaldu a Dubí.

Proč je podle tebe vypořádávání se s minulostí — pro některé lidi — pořád tak citlivé téma?
Nevím, já to tak nemám. Myslím, že často je to příběhem, který se s rodinou nese. Ať už se týká majetku nebo jde o nějakou křivdu. My tohle v rodině nemáme. Vím, že můj dědeček měl vlastně německé nebo rakouské kořeny, ale nikdo o tom nemluvil. V naší rodině to nebylo tématem, které by vzbuzovalo emoce. Takže nemám důvod o tom přemýšlet jako o problematické záležitosti. Dovedu si ale představit, že to někteří lidé mají jinak.

Kudy podle tebe vede cesta k tomu, aby byly česko-německé vztahy harmoničtější?
Napadá mě zase ta komunikace. Znám pár obcí a vím, že tam česko-německá spolupráce funguje bez nějaké organizace nebo nějakých projektů. Lidé se baví s lidmi přes hranici, spolupracují. Funguje tam komunikace a vzájemná důvěra. Když je nějaký problém, který je třeba vyřešit, je důležité spolu mluvit. A vyříkat si to.

Přijde mi škoda, aby příroda dostala další ránu

Napadá tě, kde má česko-německé soužití svoje limity?
Přijde mi škoda, že kolem česko-německé hranice — obzvlášť tady v Sasku — se velmi málo vyučuje cizí jazyk sousedů, ať němčina nebo čeština. Znám snahu jedné paní učitelky v Dippoldiswalde, která nabízí češtinu jako čtvrtý jazyk. Děti tam mají dva jazyky povinné, třetí volitelný a čtvrtý jako dobrovolný. Ale třeba v Altenbergu, který je skoro na hranici, není ani volnočasový češtinářský kroužek. Přitom si myslím, že je to maličkost. Když bydlím na španělské hranici, také umím pár španělských slov, když bydlím na polských hranicích, také umím pár slov polsky… Přijde mi, že by to spoustu věcí

ulehčilo, kdyby byla taková možnost na obou stranách. Přeci jenom němčina také upadla, ne v zapomnění, ale v nelibost, protože to není jednoduchý jazyk. A určitě je spousta dalších věcí a oblastí, které by se mohly zlepšit. V Krušných horách je to třeba ochrana přírody. Kdyby se dělala přeshraničně, dalo by se docílit ochrany a kompaktnosti tohoto přírodního celku daleko lépe, než když má česká strana svoji strategii a německá zase tu svoji. Spojení sil by bylo velmi přínosné.

Je pravda, že zvířata nebo rostliny nerozlišují státní hranice…
Přesně tak. To je taky trochu naším mottem — příroda se na hranici nezastaví, ale pokračuje dál, stejně jako zvířata. Z německé strany je hodně iniciativ, snaží se o společnou řeč a strategii, ale často se nedaří najít českého partnera, protože tu prostě není nebo nemluví německy…

Kdybys měla říct, co konkrétně třeba Adolfov nebo Bouřňácko teď nejvíc potřebují, co by to bylo?
Myslím, že udržitelnost, perspektivu, strategii, jakým směrem jít. Chceme na těchto místech hodně lidí a hodně turistů? Nebo chceme, aby to byl kout pro přírodu, rostliny, zvířata, která tam nebudou rušena tím, že tam budou chataři dělat ohňostroje a jezdit na čtyřkolkách? Krušné hory jsou pohoří, které lidé ještě úplně neobjevili a nepodmanili si ho. A to je na nich jedinečné! Ale myslím si, že se teď situace začíná dost lámat. Víc a víc se rozkřikuje „Jeďte do Krušných hor, nejsou tam sice žádné lanovky a Sněžka, ale dá se tam dělat spousta věcí, sportů a je tam docela hezká příroda.“ Krušné hory jsou jedny z mála, které nemají vyšší status ochrany přírody. V 90. letech dostaly hodně na frak, když trpěly emisní zátěží. Aby tu příroda dostala ještě další ránu, to mi přijde škoda. Aktuálně ale bohužel nevidím a necítím, že by tu byla nějaká snaha, která by chtěla masivní turismus, kterému ani Krušné hory neuniknou, nějak zastavit…

Jak by to tu tedy mohlo vypadat za padesát let?
Myslím si, že je to dost nerozhodnuté. Asi jsem spíš skeptik než optimista. Podle mě se na spoustě míst hodně věcí zničí, než člověk zase dojde k tomu, že je potřeba více pravidel, více ochrany, více jemnosti.

Co si v tomto ohledu přeješ ty?
Já si přeji určitě to, aby východní část Krušných hor, která je ještě pořád spíš opuštěnější a přirozenější, taková zůstala. Aby se opět nezničila a pak složitě „opravovala“. Zároveň mi přijde důležité, aby se historie, kterou už nikdo z krajiny nevymaže, nezapomněla. Čím starší ta historie je, tím je samozřejmě větší riziko, že se na ni zapomene, protože za pár let už prostě nebudou pamětníci, kteří by mohli živě vyprávět o tom, co tu zažili. Proto mi přijde důležité jejich příběhy zaznamenávat. To je zásadní úkol naší generace! A přála bych si osobně, i pro východní Krušnohoří, aby pořád existovali lidé, kteří mají chuť historii oživovat a předávat ji dál. Aby se na to, co se v pohraničí stalo, nezapomnělo… x

---

Jitka Pollakis

Heuhoj-Camp
& Grüne Liga Osterzgebirge

heuhoj@gmail.com
Facebook: HeuHoj

1. *Stranné u Blíževedel*
2. *Litvínov*
3. *Václavice*
4. *Svatobor*
5. *Lubenec*
6. *Horní Libchava*
7. *Jablonec nad Nisou*
8. *Jelení*
9. *Horní Vítkov*
10. *Ústí nad Labem*
11. *Velký Šenov*
12. *Chomutov*
13. *Krušnohoří*

Mitten am Rande

Gespräche mit Menschen, die dem Sudetenland ein neues Gesicht geben
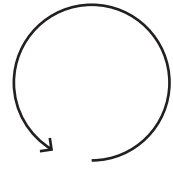
01 Nordwest